

Gazdasági és társadalmi változások a szentgotthárdi járásban az 1950-es években

Kulákok és deportáltak a nyugati határszélen

Kijelentem, hogy a dolgozat saját munkám eredménye. A szöveg jelölés és hivatkozás nélküli átvételeket nem tartalmaz.

Doncsecz Etelka 2008.

Témavezető: Varga Zsuzsanna doc.

Tartalomjegyzék

Tartalomjegyzék.....	1.
1. Bevezetés.....	2.
2. Szakirodalmi áttekintés.....	3.
3. A szentgotthárdi járás.....	6.
4. Az osztályharc éleződése vidéken.....	24.
4.1. Az ellenség : kulák.....	25.
4.1.1. A fogalom kialakulása és fejlődése.....	25.
4.1.2. Kulákok a szentgotthárdi járásban.....	33.
4.2. Az ellenségkép bővülése: a nemzetiségek és a klérus.....	39.
5. Deportálások a szentgotthárdi járásból.....	44.
5.1 A felhasznált források.....	44.
5.2 A deportálások szakaszai.....	46.
6. Összegzés.....	60.
7. Irodalomjegyzék.....	61.
8. Mellékletek.....	67.

1. Bevezetés

Dolgozatomban Nyugat-Magyarország legnyugatibb területeit, az 1950-es években a szentgotthárdi járásba sorolt települések történetét vizsgálom. Különösen exponált terület ez a vizsgált időszakban. A két világháborút lezáró békék után az osztrák és jugoszláv határ által közrefogott vidékről van szó, amely már ezzel a tulajdonságával is magára vonta a figyelmet. Az ekkoriban kialakulófélben lévő majd megszilárduló hatalmi berendezkedés sajátos politikájának következményei a korabeli magyar társadalomnak szinte minden rétegét érintették. Ismerve ennek jellegzetességeit belátható, hogy az éppen kettészakadó és egymástól gyökeresen eltérő részekre eső Európa e választóvonalára mentén létezni eleve komoly kihívást jelenthetett. Ahogy látni fogjuk, a vidék földrajzi adottságai, társadalmának jellemzői, hagyományai, politikai elkötelezettsége és nemzetiségi összetétele az előzőekhez hozzájárulva mind-mind erősítették a járásnak a többihez képest kiemelt jellegét.

Írásomban a fentiekből kiindulva próbálom bemutatni, hogy az ország e felsorolt tulajdonságokkal jellemzett, a többitől több szempontból különböző részének hogyan alakult a sorsa az ötvenes években. A címben olvasható időmegjelölés a dolgozat középpontjában álló deportálásokra vonatkozik. Ezt a témát a kutatás eddig alig érintette.¹ A választott feladat teljesítéséhez azonban – ugyancsak belátható okokból – elengedhetetlen az előzmények ismerete, annál is inkább, mivel a járással foglalkozó tanulmányok ezzel is csupán említés szintjén foglalkoztak.

Vizsgálódásom a korban igencsak tágra értelmezett „ellenség” fogalmának három általam behatárolt vonatkozása mentén halad: a kulák, a délszláv, és az egyházhoz kötődő kategóriába sorolható csoportokra fókuszálva. Az elemzést szervező másik elv a járás földrajzi és kulturális adottságainak különbözőségén alapuló hármas tagolódása, ennek megfelelően külön kezelem a térség három mikrotáját: a Felső-Rába-völgyet, az Őrséget és a Vendvidéket.

---

¹ Erről bővebben a szakirodalmi áttekintésben.

2. Szakirodalmi áttekintés

A szakirodalom mindeddig indokolatlanul figyelmen kívül hagyta ezt a több jellemzője által különlegessé emelt területet. Az 1930-as évek falukutató mozgalma csak kevésbé érintette Vas megyét, így a Nyugat-Dunántúlt is. Kisebb helytörténeti leírások születtek csak Csörötnekről,²Gödörházáról,³Szentgotthádról és környékéről.⁴A második világháború utáni időszak sem kedvezett a falukutatásnak. Ezekben az években inkább az uralkodó ideológiától áthatott, a vizsgált vidéket megyei szinten szemlélő, annak „felemelkedését,” „a szocializmus útján” tett első lépéseit bemutató kiadványok születtek.⁵ Ugyanilyen motivációval az 1970-es években szinte minden faluról készült falu- vagy termelészövetkezet-történet.⁶ 1974-ben került ki a nyomdából először Moldova György Az Őrség panasza című,⁷ megjelenése idején nagy hatást kiváltó kötete, szemléletében, minőségében messze túlmutatva az évtized többi termésén. Az 1980-as években született a járásközpontokról, Szentgotthádról íródott monográfia, amely a maga korában helytálló feldolgozás volt, mára azonban megközelítésében meghaladottá vált.⁸A dolgozatban bemutatottak bizonyos értelemben magyarázatul szolgálnak arra, hogy a rendszerváltásig miért ilyen szegényes a járásra vonatkozó helytörténeti, falutörténeti munkák kínálata, s

---

² Kuntár Lajos: Csörötnek monográfiája. Kézirat. [Csörötnek, 1938.]

³ Gáyer Gyula: Gödörháza. In: A Szegedi Tudomány Egyetem Tudományos Közleményei. 2. köt. 2. füz. Szeged, 1936.

⁴ Vakarcs Kálmán: A szentgotthárd – muraszombati járás ismertetése. Szombathely. 1939. [Vakarcs Kálmán]: Szentgotthárd és környékének ismertetése. S.l. 1935.

⁵ 20 év a szocializmus útján: Vas megye 1945 – 1965. Kiad.: Központi Statisztikai Hivatal Vas megyei Igazgatóság. Bp., 1965. Csapó Tamás: Vas megye határmenti térségeinek népeségtörténeti elemzése. H.n. 1954. Felszabadult Hazánk 30 éve. Oktatási Igazgatóság tudományos tanácskozása Magyarország felszabadulása 30. évfordulóján. Salgótarján 1975. Bp., 1976. Mit kaptak Vas megye dolgozói az ötéves tervtől. Kiad.: Magyar Dolgozók Pártja Vas megyei bizottsága. Szombathely, 1953. Számvetés az MSZMP kongresszusa előtt. A Központi Statisztikai Hivatal Vas megyei Igazgatósága. Szombathely, 1959. Szébb, boldogabb élet felé... Vas megye termelészövetkezeti községei. Szerk.: Böcsén László. Szombathely, 1955. Termelészövetkezeti Híradó. Szombathely, 1955. Tizenöt év. Vas megye fejlődése a felszabadulástól napjainkig. Szerk.: Horváth Ferenc. Szombathely, 1960. Turáni József: A szelektivitás érvényesülése Vas megye iparának fejlesztésére, hatásai a terület gazdasági-társadalmi életére.én. Vas megye 25 évéről. Szerk.: Rácz János. Kiad.: Magyar Szocialista Munkáspárt Vas Megyei Bizottsága. Szombathely, 1970. Vas megye élenjáró állattenyésztőinek tanácskozása Szombathelyen 1955. október 29 – 30. Szerk.: Novák László. Szombathely, é.n. Vas megye hivatalos lapja. Szerk.: Dancsó József. Szombathely, 1950. Vas megye termelészövetkezetei a fejlődés útján. Szombathely, 1950. Vasi Tsz-k a felemelkedés útján. Szerk.: Kerék László. Vas megye Tanácsa Mezőgazdasági Osztálya. Szombathely, 1959.

⁶ A legkésőbbi 1984-ben íródott: Horváth Sándor: A bajánsényei Kerkamenti Mezőgazdasági Termelészövetkezet története. H. n., 1984.

⁷ Moldova György: Az Őrség panasza. Budapest, Magvető, 1974.

⁸ Szentgotthárd. Helytörténeti, művelődéstörténeti és helyismereti tanulmányok. Szerk.: Kuntár Lajos – Szabó László. Szombathely, 1981.

ezek helyett miért elsősorban földrajzi és tisztán gazdaságtörténeti elemzések íródtak a térségről.⁹

Élénkülés e tekintetben csak a kilencvenes években mutatkozik. Az évtizedben megjelent kiadványok száma a két nagy évforduló: a honfoglalás és az államalapítás megünneplése idején, s vélhetően – legalább részben – ennek okán szaporodott meg. Ezek általában helyi kezdeményezésből születtek, kivéve a *Száz magyar falu könyvesháza* című sorozat tagjait.¹⁰

A vonatkozó irodalom ismertetése során külön kezelendők a nemzetiségekről szóló, illetve a térség történetét e kisebbségek szemszögéből bemutató írások. Témánk szempontjából a német és szlovén kisebbség ügye érdekes. A németeket jelen dolgozat csak érintőlegesen vizsgálja a történeti előzmények, a második világháború után közvetlenül kialakult viszonyokat tárgyalva. E vonatkozásban Tilkovszky Loránt és Zielbauer György munkáit használtam fel, akik összefoglalásaikban lényegretörő és problémaérzékeny megközelítést adják a témának.¹¹ Helyi szlovének történetét és kultúráját – szinte egyedülként – Mukicsné Kozár Mária kutatta.¹² E munkák értékét elsősorban a szerző széleskörű néprajzi és helytörténeti ismereti adják, a nemzetiségi kérdés országos vonatkozásait, aktuálpolitikai összefüggéseit mellőzik, ám ennek híján is nélkülözhetetlen forrásai egy, a szentgotthárdi járást vizsgáló műnek.

---

⁹ Dr. Sárfalvi Béla – Dr. Szegedi Nándor: A társadalmi átrétegződés folyamata két nyugat-magyarországi település – Óriszentpéter és Apátistvánfalva – fejlődése tükrében. In: Földrajzi Értesítő. 20. (1972) 2 – 3. sz. 237 – 245. p. , *Vörös Antal*: Az őrségi gazdálkodás az úrbérrendezéstől a XX. század elejéig . In: Vas megye múltjából III. Levéltári Évkönyv. Szerk. : Kiss Mária. Szombathely, 1986. 217 – 236. p. *Dr. Beluszky Pál*: Területi hátrányok a lakosság életkörülményeiben. Hátrányos helyzetű területek Magyarországon. In: Földrajzi értesítő. 24. (1976) 301 – 312. p.

¹⁰ Helyi kezdeményezés eredménye például: *Tóth Imre*: 650 éves Apátistvánfalva-Števanovci a Millennium évében. Szeged, 2000. A falumonográfiákról részletes jegyzéket Benczik Gyula állított össze: *Benczik Gyula*: Községi monográfiák Vas megyében. In: Vasi Honismereti és Helytörténeti Közlemények.(A továbbiakban: VHHK) 2003.3.sz.

¹¹ *Tilkovszky Loránt*: A magyarországi németek szerepe a második világháborúban és ami utána következett. In: Új Dunatáj. 1996. 4 sz. 22 – 29. p. *Zielbauer György*: A Vas megyei németek kitelepítése 1945 után. In: VHHK 2002. 2. *Zielbauer György*: Adatok a Vas megyei nemzetiségek XX. századi asszimilációjának különböző megnyilvánulásaihoz. In: Vasi Szemle. 1987. 2. sz. 223 – 238. p. *Zielbauer György*: A magyarországi németek nehéz évtizede 1945 – 1955. Szombathely. 1990. *Zielbauer György*: A legújabbkori népvándorlás Magyarországon 1940 – 1950. Szombathely. 1994.

¹² *M. Kozár Mária*: A magyarországi szlovének. Letelepedésük, múltjuk, jelenük. In: Vasi Szemle. 48. (1994) 4. sz. 492 – 510. p. *M. Kozár Mária*: A Szentgotthárd környéki szlovének néprajzi kutatása. Szombathely, 1987. *Mukicsné Kozár Mária*: A magyarországi szlovének. Bp., 2003. *Mukicsné Kozár Mária*: Őrség és szlovénység. In: Savaria. 35. (1998) 4. sz. 213 – 218. p. *Mukicsné Kozár Mária*: Táj és társadalom a Szentgotthárd környéki szlovén településeken. In: Hús év az Őrségi Tájvédelmi körzet. Szentgotthárd. 1998. november 13 – 14. előadások. Szerk.: Víg Károly. Szombathely, 1998. Érdekes adalékokkal szolgál továbbá: *Bojtár Endre*: Kik azok a vendek, s kik voltak a venetek – venedek? In: Vasi Szemle. 53. (1999) 4. sz. 511 – 514. p. Magyarok és szlovének. Együttélésük és együttműködésük a jugoszláv – magyar határ mentén. Szerk.: Arday Lajos – Joó Rudolf – Tarján G. Gábor, Bp., 1987.

Írásom szűkebb témáját, azaz a deportálások történetét Szentgotthárd környékén, illetve ennek hátterét mindössze két szerző érintette: előbb Stipkovits Ferenc,¹³ utóbb Nagyné Sziklai Ágnes.¹⁴ A két mű eltérő színvonalon közelít tárgyaához. Nem kerülhető el, hogy szó essék – a részletek aprólékos ismertetését ezen a helyen mellőzve – az elsőként említett monográfus elnagyolt és némelykor megalapozatlan, vélhetően nem egészen átgondolt kijelentéseiről, következtetéseiről.¹⁵ Mindazonáltal munkájának értéke, hogy precízen felhasználja a fellelhető levéltári forrásokat, ezzel hasznos támpontokat adva a témát kutatóknak. Az utóbbi években keletkezett, nagy kutatómunkára alapozó tanulmány Nagyné Sziklai Ágnesé. Vizsgálódásának középpontjában a szentgotthárdi járás egyik mikrotája, a Vendvidék állt. A terület történetének szinte valamennyi momentumára kitér munkájában. Elemzésem Nagyné vizsgálatának területileg az egész járásra tágítva, témáját tekintve a hortobágyi kényszermunkatáborokba elhurcoltak sorsára, és annak előzményeire szűkítve egyfajta átértelmezésnek, folytatásának tekinthető.¹⁶

Dolgozatomban a szentgotthárdi járásra vonatkozó, a Vas Megyei Levéltárban található eddig fel nem dolgozott forrásokat használtam fel: az államosítás alóli mentesítő kérelmeket, a kulákösszeírásokat, a középparasztok kulákság alóli mentesítésének iratait, a visszatelepülés idején keletkezett panaszokat, kérelmeket, kölcsönügyeket. Feldolgozásuk után lehetségessé vált egy pontosított, kiegészített jegyzék összeállítása a deportáltakról, amit a dolgozat mellékleteként mikrotájakra bontva közlök.¹⁷

---

¹³ *Stipkovits Ferenc*: Szlovének Rába mentén. Adalékok a rábamenti szlovének történetéhez 1945 – 1949. Celldömölk. 1994. (A továbbiakban: Stipkovits, 1994.) *Stipkovits Ferenc*: A rábamenti szlovének történetéből. In: *Regio*. 4. (1994) 2. sz. 91 –105. p. *Stipkovits Ferenc*: Nehéz volt szlovénnek maradni. In: *Regio*. 3. (1993) 1. sz. 150 – 157. p.

¹⁴ *Nagyné Sziklai Ágnes*: A Vendvidék a Rákosi-korszakban. In: *Trezor* 2. A Történeti Hivatal évkönyve, 2000-2001. Szerk.: Gyarmati György. Budapest, 2002. 177 – 214. p. (A továbbiakban: *Nagyné*, 2002.)

¹⁵ Példának okáért az említett munka írója hosszan értekezik a megszálló oroszok és a helyi szlovénség „baráti” viszonyáról, melynek alapja véleménye szerint a „közös szláv szellemben” ragadható meg: „*Mikor meggyőződhetek az orosz katona, a szláv lélek rokonvonásairól, a baráti közeledésről, a szabad vallásgyakorlás lehetőségéről – lassan oldódni kezdtek az emberek.*” *Stipkovits*, 1994. 12. p.

¹⁶ Kifejezetten a deportálások történetével foglalkozó irodalom értékelése, illetve a felhasznált levéltári források kezelésének problémáiról a dolgozat megfelelő fejezetei tájékoztatnak.

¹⁷ Erről bővebben a dolgozat megfelelő fejezetében.

3. A szentgotthárdi járás bemutatása¹⁸

A szentgotthárdi járás három mikrotáj, az Őrség, a Vendvidék, és a Felső-Rábai területére terjed ki. A felsorolt települések közül Bajánsénye, Csörötnek, Dávidháza, Farkasfa, Gödörháza, Kercaszomor, Kerkáskápolna, Kondorfa, Magyarlak, Magyarszombatfa, Máriaújfalu, Őriszentpéter, Rábagyarmat, Rábakethely, Szalafő,

¹⁸ Dr. Kovacsics József: Szentgotthárd és környéke. Szentgotthárd környéki, dél-burgenlandi, őrségi és vendvidéki falvak és nemzetiségek (1183 - 1995). Település és népességtörténeti lexikon. Budapest, 2000. (A továbbiakban: Kovacsics, 2000.) 56. p. A térkép a szentgotthárdi járás területi változásait mutatja 1857-től. Láthatók rajta az elcsatolt területek is. A vizsgált időszakban a járásba tartozó településeket mikrotájak szerint a főszövegben közlöm.

Velemér és Zsida az Őrséghez; Alsószölnök (Dolnji Senik), Apátistvánfalva (Števanovci), Felsőszölnök (Gornji Senik), Kétvölgy (Verica), Orfalu (Andovci), Rábatótfalu (Slovenska ves) és Szakonyfalva (Sakalovci) a Vendvidékhez; Gasztony, Jakabháza, Rábafüzes, Rátót, Rönök, Vasszentmihály pedig a Felső-Rába-völgyhöz tartozik.¹⁹ A három egységet azonban feltétlenül célszerű együtt tárgyalni, hiszen földrajzi értelemben élesen nem elválaszthatók egymástól, a különbségek leginkább néprajzi és nemzetiségi szempontból ragadhatók meg.

A későbbiek vonatkozásában nem haszontalan kitérni arra, hogy Magyarországnak arról a részéről van szó, amely a maga átlag évi 900 mm-ével a legcsapadékosabb, illetve, hogy ezen a vidéken a legalacsonyabb, 1800 alatti a napsütéses órák száma.²⁰ A terület talaja alacsony termőértékű agyagos, néhol kavicsos termőföld.²¹ Ez alól a Rába közvetlen melléke, árterülete a kivétel, mely jellegéből adódóan termőképesebb.²² Az alacsony terméshozam ellenére a lakosság földművelésből, főleg gabonafélék és takarmánynövények termesztéséből, illetve állattenyésztésből, főként szarvasmarha tenyésztésből élt.²³ A művelés alá vont földek mellett nagy az erdőterület aránya, országos viszonylatban az egyik legmagasabb: a megye területének 27, 5 %-át borították erdők. Beszédes, hogy ez a szám csak az Őrségre szűkítve közel 45 %.²⁴ Mindebből jól látható, hogy később, a kulákká nyilvánítás egyik feltételéül megszabott 25 hold földterület ilyen adottságok mellett mást jelent Vas megyének ezen a részén, mint például Magyarország középső, vagy délkeleti, köztudottan jó termőképességű vidékein.

A mezőgazdasági termelés feltételeinek áttekintése után érdemes kitérni annak kereteire: a földbirtokviszonyokra és az agrárnépesség társadalmi tagolódására. A regionális különbségek e tekintetben is kimutathatóak. A két világháború között szentgotthárdi járást magában foglaló nagyobb egység, a Dunántúl helyzete különlegesnek mondható a birtokmegoszlás vonatkozásában, főként az országos átlaggal, illetve az Alföld viszonyaival összevetve.

---

¹⁹ *Beluszky Pál*: Őrség – Vendvidék – Felső-Rába-völgy. Szentgotthárd és környéke. Budapest – Pécs, 2005. 11 – 23. p. (A továbbiakban: *Beluszky*, 2005.) A Vendvidék falvainak neve után zárójelben a szlovén elnevezés olvasható.

²⁰ *Zelenay Anna*: Földrajzi, gazdasági társadalmi és demográfiai viszonyok a Rába-vidéken. In: Magyarok és szlovének. Együttélésük és együttműködésük a jugoszláv-magyar határ mentén. Szerk. : Arday Lajos – Joó Rudolf – Tarján G. Gábor. Budapest, 1987. 447. p. (A továbbiakban *Zelenay*, 1987.)

²¹ *Csiszár Károly*: Az Őrség természetföldrajzi adottságainak jellemzése. I. rész. In: Vasi Szemle, 40. (1966) 3. sz. 368. p. (A továbbiakban: *Csiszár*, 1966.); *Csiszár Károly*: Az Őrség természetföldrajzi adottságainak jellemzése. II. rész. In: Vasi Szemle, 40. (1966) 4. sz. 553. p.

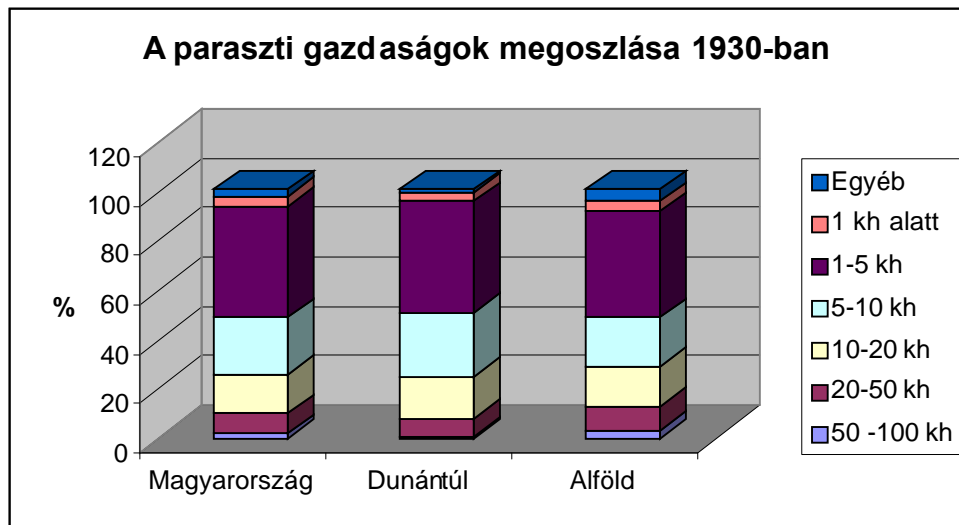
²² *Vakarcs Kálmán*: Szentgotthárd és környékének ismertetése. Szombathely, 1935. 8. p. ; *Zelenay*, 1987. 455. p.

²³ *Beluszky*, 2005. 75 – 76. p.

²⁴ *Csiszár*, 1966. 371. p.

2. számú táblázat: A paraszti gazdaságok megoszlása 1930-ban²⁵

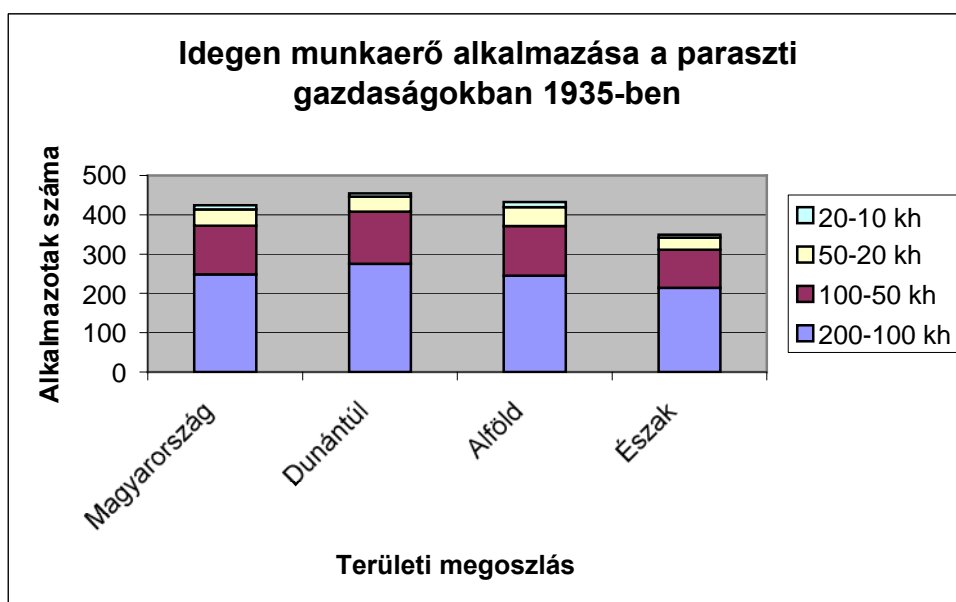

Az 50 és 100 kh közötti gazdaságok esetében megállapítható, hogy ezek aránya a Dunántúlon az országos átlagnak csupán a fele, az alföldinek mindössze a harmada. Hasonlóan látványos különbség mutatható ki a 20 és 50 kh földet birtoklók körében is. A következő két birtokkategóriában a differencia nem olyan éles, mint az előző esetekben. Az 1 kh alatti törpebirtokok aránya ezzel szemben jelentősen magasabb a Dunántúl földbirtokmegoszlását nézve, mint a másik két vizsgált egységet tekintve. A Dunántúl társadalma a fentiek fényében kiegyensúlyozottabbnak tekinthető a többi elemzett területhez képest. Itt a paraszti népegyeségen az alföldinél és az országosnál is sokkal erőteljesebben képviseltették magukat a családi jellegű és részben a törpegazdaságok tulajdonosai, ugyanakkor a szakirodalom szerint az országosnál kisebb az agrárproletár rétegek, ezen belül is a mezőgazdasági munkások aránya, míg a cselédeké valamivel magasabb.²⁶ Témánk szempontjából nem haszontalan megvizsgálni, hogy a két világháború között hogyan alakult az idegen munkaerő alkalmazása.

²⁵ *Gunst Péter*: A magyar agrártársadalom a jobbágyság felszabadításától napjainkig. Budapest, Napvilág, 1998. 242. p. (A továbbiakban: *Gunst*, 1998.)

²⁶ *Gunst*, 1998. 243.

3. számú táblázat: Idegen munkaerő alkalmazása a paraszti gazdaságokban 1935-ben²⁷

Ezeket az adatokat összevetve a földet birtoklók arányával megállapítható, hogy a Dunántúlon és az Alföldön eltérő a gazdagparasztok és agrárproletárok viszonya. A Dunántúlon ugyanis jóval kevesebb az 50 kat. holdnál nagyobb gazdaságok aránya, mint az Alföldön. Így noha ezek az előbbi helyen átlagban több munkást alkalmaztak, mint az utóbbin, a gazdagparasztok és az agrárproletárok közötti ellentét a Dunántúlon sokkal kevésbé volt jelen, mint az Alföldön. A „basaparaszt” tehát nem kifejezetten dunántúli jelenség.²⁸

A vizsgálódás látókörét immár a szentgotthárdi járásra szűkítve kiemelendő, hogy a jobbágyfelszabadítás idején a területen a földesurak saját kezelésében tartott földjeinek, a majorsági birtokoknak az aránya alacsony volt.²⁹ Ebből a tényből két következtetés adódik: egyrészt, hogy a földterület többsége paraszti tulajdonba ment át, másrészt az erdőterületek már említett magas aránya, és az igénylők nagy száma miatt törpebirtokok jöttek létre. Ha mindehhez hozzászámítjuk a fentebb taglalt talajtani és éghajlati jellemzőket, könnyen belátható, hogy az adott körülmények között éppen csak a megélhetést biztosították újdonsült tulajdonosaiknak.³⁰ A földbirtokviszonyokat az I. világháború utáni Nagyatádi-féle földreform sem változtatta meg számottevően. A szentgotthárdi járásban csak 537 khat érintett a földbirtokrendezés, melyet 456 igénylő között osztottak szét. Ez azt jelenti,

²⁷ Gunst, 1998. 244. p.

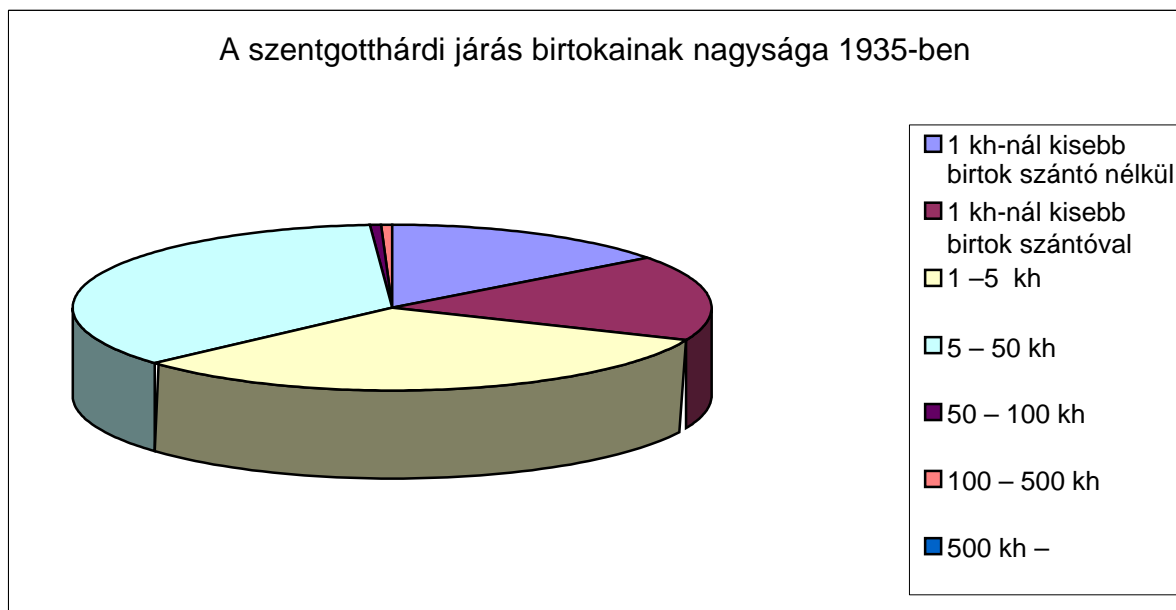
²⁸ Gunst, 1998. 245. p.

²⁹ Beluszky, 2005. 65. p.

³⁰ Vö. Vörös Antal: Az őrségi gazdálkodás az úrbérrendezéstől a XX. század elejéig. In: Vas megye múltjából III. Levéltári évkönyv. Szerk. : Kiss Mária. Szombathely. 1986. 217 – 236. p.

hogy egy-egy igénylő alig több mint 1 kh-hoz jutott.³¹ A következő táblázatból a szentgotthárdi járás birtokainak nagyságáról tájékozódhatunk.

4. számú táblázat: A szentgotthárdi járás birtokainak nagysága 1935-ben³²

A két világháború között a járásban az egyénileg birtokolt parasztgazdaságok domináltak. 1930-ban az agrárnépességnek kerekén 84%-a tartozott az önállóak közé. A megyei átlag ehhez képest 68,7 %, az országos 58,4%. A földterület 4/5-e paraszti birtok volt. A 100 kh-on felüli területek a római katolikus egyház tulajdonában álltak. A birtokos gazdáknak ez a kirívóan magas aránya magyarázhatja, hogy a mezőgazdasági cselédek aránya az országos átlag alig negyede: 4,2% , illetve, hogy a mezőgazdasági munkások aránya alig több mint egyharmada a kor Magyarországon általában mérhető számnak.³³ A birtokos parasztságon belül a két világháború közötti években túlsúlyba kerültek a kisbirtokosok. Az önálló kisbirtokosok 2/3-a 10 kh-nál kisebb birtokot mondhatott magának. Figyelembe véve, hogy a terület 2/5-e erdő, és csupán harmada szántó, valamint a már említett talajtani adottságokat, megállapítható, hogy ebben az időszakban sem nyújtott ez a megélhetési forma túl nagy biztonságot.³⁴

Hogy mennyire fontos ezt a korábbi elemzések által egységben kezelt vidéket összetevőiben is szemlélni, azt jól mutatja az a különbség, amely a parasztság földbirtokviszonyaiban a térségen belül mutatkozik:

³¹ Beluszky, 2005. 70. p.

³² Kovacsics, 62. p.

³³ Kovacsics, 2000. 67 – 68. p.

³⁴ Kovacsics, 2000. 67 – 68. p.

5.1. számú táblázat: Mezőgazdaságból élő keresők az Őrségben, segítő családtagok nélkül, 1930 – 1949³⁵

Település	Év	100 kh-on felül	50 – 100 kh	25 – 50 kh	10 – 25 kh	1 – 10 kh	1 kh-n alul	Cseléd és munkás
1. Bajánsenye ³⁶	1930	0	1	58	75	5	61	
	1949	25			43	55	2	19
2. Csörötnek	1930	0	0	15	143	6	68	
	1949	0			9	157	17	13
3. Dávidháza	1930	0	1	23	10	0	6	
	1949	15			31	12	0	10
4. Farkasfa	1930	1	0	55	36	0	59	
	1949	12			48	59	4	28
5. Gödörháza	1930	0	1	33	28	0	17	
	1949	9			31	23	0	6
6. Kercaszomor ³⁷	1930	0	2	58	41	3	42	
	1949	18			41	55	1	10
7. Kondorfa	1930	0	1	91	159	7	128	
	1949	7			80	216	7	29
8. Magyarlak	1930	0	0	2	98	11	7	
	1949	0			9	128	5	9
9. Magyarszombatfa	1930	0	0	30	54	2	15	
	1949	4			28	35	0	6
10. Máriaújfalu ³⁸	1930	0	0	18	67	3	16	
	1949	2			26	61	6	17
11. Őrszentpéter	1930	2	3	117	59	3	106	
	1949	35			78	66	8	77
12. Rábagyarmat	1930	0	0	38	175	10	82	
	1949	0			48	154	18	21
13. Rábakethely	1930	0	0	9	82	0	16	
	1949	0			4	72	11	17
14. Szalafő	1930	0	2	110	54	1	26	
	1949	38			81	24	0	17
15. Velemér	1930	0	0	57	34	1	13	
	1949	13			37	23	2	9
16. Zsida	1930	0	0	9	42	2	30	
	1949	1			7	50	3	10

³⁵ Kovacsics, 2000. 133 –135. p. adatai alapján

³⁶ Bajánsenye 1939-ben jött létre. Az 1930-as értékeket a később egyesülő Senyeháza és Őrbajánháza adatainak összeadásából nyertem.

³⁷ Kercaszomor 1942-ben jött létre. Az 1930-as értékeket a később egyesülő Kerca és Szomoróc adatainak összeadásából nyertem.

³⁸ Máriaújfalu 1934-ben jött létre. Az 1930-as értékeket a később egyesülő Rábakisfalud és Talapataka adatainak összeadásából nyertem.

Összesen :	17. 1930	3	8	723	1160	54	692
	18. 1949	179		601	1190	84	298

5.2. számú táblázat: Mezőgazdaságból élő keresők a Vendvidéken, segítő családtagok nélkül, 1930 – 1949³⁹

Település	Év	100 kh-on felül	50 – 100 kh	25 – 50 kh	10 – 25 kh	1 – 10 kh	1 kh-n alul	Cseléd és munkás
1. Alsószőlnök	1930	0	2	55		50	6	32
	1949	2		42		75	6	27
2. Apátistvánfalva ⁴⁰	1930	0	0	71		61	2	47
	1949	13		59		58	3	21
3. Felsőszőlnök	1930	0	1	80		141	1	176
	1949	6		84		157	29	87
4. Kétvölgy ⁴¹	1930	0	31		35		3	30
	1949	6		34		37	4	7
5. Orfalu	1930	0	0	27		19	0	14
	1949	5		22		20	3	9
6. Rábatótfalu	1930	0	0	28		98	3	19
	1949	3		25		91	2	7
7. Szakonyfalu	1930	0	0	43		37	0	67
	1949	3		43		30	2	63
Összesen	1930	0	3	335		441	15	385
	1949	38		309		468	49	221

5.3. számú táblázat: Mezőgazdaságból élő keresők a Felső-Rába-völgyben, segítő családtagok nélkül, 1930 – 1949⁴²

Település	Év	100 kh-on felül	50 – 100 kh	25 – 50 kh	10 – 25 kh	1 – 10 kh	1 kh-n alul	Cseléd és munkás
1. Alsórönök	1930	0	0	35		80	3	37
	1949	0		4		80	1	11
2. Gasztony	1930	0	0	19		110	5	59
	1949	1		26		139	2	9
3. Felsőrönök	1930	0	0	34		79	0	80
	1949	0		5		81	2	15

³⁹ Kovacsics, 2000. 133 –135.p. adatai alapján.

⁴⁰ Az 1930-as értékekhez hozzáadtam Balázsfalva adatait is, hiszen 1937-ben Apátistvánfalvához csatolták. A két vizsgált időpont adatainak összevetése a település kiterjedését figyelembe véve így helytálló.

⁴¹ A fejezet végén található táblázatban utaltam azokra a nehezen áttekinthető változásokra, amelyek a falut érintették. Az egyszerűség kedvéért a három olykor együtt, olykor külön létező települést itt egynek számítom.

⁴² Kovacsics, 2000. 133 – 135. p. adatai alapján.

4. Jakabháza	1930	0	0	14	16	0	8
	1949	0		7	18	0	5
5. Rábafüzes	1930	0	0	58	123	8	83
	1949	2		4	79	0	17
6. Rátót	1930	2	0	5	23	1	36
	1949	2		11	44	2	7
7. Vasszentmihály	1930	0	0	28	79	4	46
	1949	1		8	119	1	2
Összesen:	1930	2	0	193	510	21	349
	1949	6		65	560	8	66

5. 4. számú táblázat: Mezőgazdaságból élő keresők Szentgotthárdon, segítő családtagok nélkül, 1930 – 1949⁴³

Év	100 kh felett	50 – 100 kh	10 – 50 kh	1 – 10 kh	1 kh alatt	Cseléd és munkás
1930	0	0	6	17	1	63
Év	25 kh felett		10 – 25 kh	1 – 10 kh	1 kh alatt	Cseléd és munkás
1949	0		19	36	3	28

Amennyiben a három mikrotáj adatait össze szeretnénk hasonlítani, akkor az egyes tájegységekhez tartozó falvak eltérő száma miatt az egy településre kiszámított átlagértékkel kell számolnunk. A Felső-Rába-völgyben mindkét vizsgált időpontban szembeötlően magas a 10 kh-nál kisebb földterületen gazdálkodók száma. A dolgozat tárgyának vonatkozásában az 1949-es adatok az érdekesebbek: míg az 1 – 10 holdon gazdálkodók közül e terület falvaira átlagosan 80 kereső jut, addig ez a szám az Őrségben 74, 38, a Vendvidéken 66, 86. Ugyanakkor itt – a Felső-Rába-völgyben – a legalacsonyabb az 1 kh-alatti területen gazdálkodók, valamint a cselédek és a munkások száma. Ugyanez mondható el a 25 kh-nál nagyobb birtokok arányáról. Az Őrség falvait jellemző 11, 19, valamint a Vendvidék falvai esetében átlag 5, 43 helyett itt átlagosan 0, 86 fő rendelkezik falvanként az említettnél nagyobb területtel. A Vendvidék települései esetében a legmagasabb a 10 – 25 kh-at birtoklók, az 1 kh-nál kevesebb tulajdonnal rendelkezők, valamint a cselédek s munkások aránya.

Ugyanígy el kell különíteni a fenti mikrotájakat termőértékük alapján. Amíg főként a déli, délnyugati sávban, tehát a Vendvidéken a termőterület minőségét jelző szám

⁴³ Kovacsics, 2000. 170. p.

általában 5 aranykorona alatt mozog, addig a Felső-Rába-völgyben nem ritkán megközelíti az országos átlagot, általában 9 aranykorona értékű földekkel lehet találkozni.⁴⁴

1945 tavaszán országos szinten újabb intézkedés történt, amely megbolygatta a kialakult birtokrendszert. Az ez év március 17-én megjelent 600/1945. számú miniszteri rendelet előírta, hogy el kell kobozni a nyilas és más szélsőjobboldali vezetők, valamint a háborús bűnösök földjeit, az 1000 holdon felüli nagybirtokokat, az ipari, kereskedelmi és banktőkeföldbirtokait. Az 1000 hold alatti birtokosok legfeljebb 100, a paraszti birtokosok pedig 200 hold tarthattak meg. Ez alól kivételt képeztek az antifasiszta ellenállásban résztvevők, akik 300 holdig mentesültek a kisajátítás alól. Összesen 5,6 millió hold, az összes föld 35 %-a került kiosztásra. A kisajátított földek egy részén állami gazdaságokat létesítettek, egy részét kommunális kezelésbe adták. Végül 3,2 millió holdat osztottak szét mintegy 642 ezer igénylő között.⁴⁵ Vas megyében a kiosztásra került földek aránya ennél kisebb volt: 28,1%. A vizsgált kistérségben a 100 holdnál nagyobb birtokok száma elenyésző volt, azoknak is nagyobb részét erdő tette ki, amit nem osztottak szét, hanem állami tulajdonban tartottak, így a szentgotthárdi járásban a földosztás jelentéktelen változásokat hozott csupán a földbirtokviszonyokban, illetve az agrártársadalom szerkezetében.⁴⁶

Az eddig leírtakból kitűnik, hogy ugyan a térség lakóinak túlnyomó többsége mezőgazdasággal foglalkozott, az mégsem nyújtott kellő alapot a megélhetéshez. A térség adottságai azonban – noha korlátozottan csupán – más módot is biztosítottak erre. Említésre méltó a Zala és a Kerka vizére települt malmok szerepe és a környék erdeire támaszkodó faipar, ezen belül is a fűrésztelepek jelentősége. Mindemellett a korábban hátrányként emlegetett agyag ebben a vonatkozásban előnyöket magában rejtő adománnyá válva a fazekasság és a téglagyártás alapanyagaként, lehetséges jövedelemforrásként bukkan fel.⁴⁷

Szólni kell ezen a ponton a térség ipari központjának szerepét betöltő Szentgotthádról is. Gyárai a 19. század végén, illetve a 20. század elején jöttek létre. A nagyközség a járásban található falvak lakóinak is munkalehetőséget kínált. Méretéhez képest, ahogy a következő táblázat is mutatja, jó néhány üzemnek adott otthont.

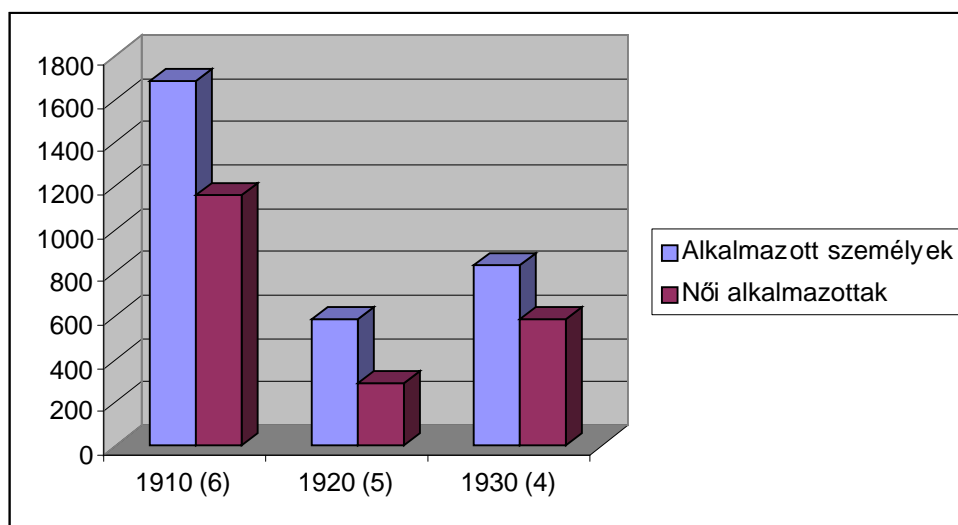
⁴⁴ Kovacsics, 2000. 71. p.

⁴⁵ Romsics Ignác: A XX. század története. Budapest, 2005. 283 – 284. p. (A továbbiakban: Romsics, 2005.)

⁴⁶ Beluszky, 2005. 95. p.

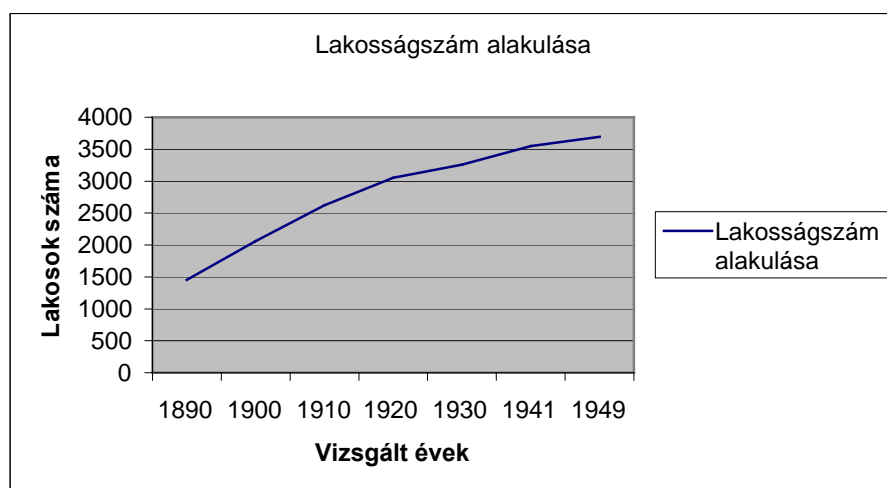
⁴⁷ Csizsár Károly: Az őrség természetföldrajzi adottságainak jellemzése. II. rész. In: Vasi Szemle, 40. (1966) 4. 561 – 562. p.

6. számú táblázat: Üzemek Szentgotthárdon⁴⁸

Számos munkást foglalkoztatott a településen az 1890-es évek utolsó negyedében, illetve az 1900-as évek első esztendeiben megtelepedett dohánygyár, óragyár, selyemszövőgyár, dobozgyár és téglagyár.⁴⁹ A helység lakosságát figyelembe véve kirívóan magasnak hat ez a szám, azonban mégis magyarázatot adhat rá a határok közelsége és a megfelelő vasúti közlekedési-szállítási lehetőség, gondoljunk csak a Szombathely – Graz vasútvonalra.⁵⁰

7. számú táblázat: Szentgotthárd lakosságának száma: ⁵¹

⁴⁸ Kiss Mária: Gazdasági – társadalmi és politikai viszonyok 1918 és 1945 között. In: Szentgotthárd. Helytörténeti, művelődéstörténeti, helyismereti tanulmányok. Szerk.: Kuntár Lajos – Szabó László. Szombathely, 1981. 242. p. (A továbbiakban: Kiss, 1981.) Az üzemek száma az évszám mögött, zárójelben

⁴⁹ Kiss, 1981. 242 – 249. p.

⁵⁰ Kovacsics, 2000. 171. p.

⁵¹ Kovacsics, 2000. 168. p.

A kistérség határmenti jellege az említettek mellett egy kevésbé szokványos jövedelemforrást is nyújtott az itt élőknek, legfőképpen a jugoszláv – osztrák – magyar határ találkozásánál elhelyezkedő Felsőszölnök számára: a csempészetet. Ennek intenzitása 1945 után főként az áruhiánnyal, illetve a közellátás elégtelenségével magyarázható.⁵²

Összegzésképpen érdemes megvizsgálni, hogy milyen az aránya a járásban a 20. század első felében a mezőgazdaságban illetve az iparban foglalkoztatottaknak az összlakossághoz képest.

8. számú táblázat: A mezőgazdaságból élők aránya a szentgotthárdi járásban⁵³ Rövidítések: k. = kereső; e. = eltartott; k. + e. = keresők és eltartottak száma összesen; l. sz. = lakosságszám

Község	1910				1930				1949			
	k.	e.	k.+e.	l.sz.	k.	e.	k.+e.	l.sz.	k.	e.	k.+e.	l.sz.
Alsószölnök	203	240	443	687	282	299	581	713	232	239	471	717
Apátistvánfalva	166	245	411	499	178	198	376	522	292	360	652	794
Felsőszölnök	605	730	1135	1456	689	643	1332	1497	668	698	1386	1603
Újablászfalva	93	155	248	254	111	140	251	257	-	-	-	-
Permise (Vashegyalja)	49	126	175	186	74	86	160	174	88	76	164	177
Rábatótfalu	228	420	648	798	251	314	565	790	283	217	500	762
Ritkaháza	107	92	199	213	97	95	192	216	88	96	184	192
Szakonyfalva	187	306	493	558	208	265	473	579	232	296	528	655
Orfalu	135	139	274	288	124	126	250	259	116	126	242	253
Alsórönök	230	379	609	843	282	299	581	682	177	255	432	595
Felsőrönök	269	409	678	851	297	327	624	792	204	235	442	610
Jakabháza	62	101	163	221	99	107	206	735	58	72	130	732
Nemesmedves	103	197	300	365	164	164	328	365	80	94	174	196
Rábafüzes	514	571	1058	1432	470	548	1018	1280	243	364	607	910
Csörötnek	299	539	838	1040	413	448	861	1190	294	410	704	1244
Farkasfa	210	319	529	597	246	267	513	598	279	272	551	667
Gasztony	244	421	665	823	299	439	738	881	345	340	685	900
Háromház	40	74	114	177	67	68	135	194	-	-	-	-
Kondorfa	579	665	1244	1284	597	774	1371	1552	675	703	1378	1572
Magyarlak	191	290	481	600	222	267	489	683	289	293	582	899
Máriaújfalu	-	-	-	-	-	-	-	-	189	168	357	535
Rábagyarmat	328	603	931	1105	443	590	1033	1213	506	480	986	1221
Rábakethely	159	251	410	855	168	201	369	747	144	135	279	735
Rábakisfalud	54	71	125	192	78	71	149	236	-	-	-	-
Rátót	92	180	272	358	95	120	215	296	117	120	237	344
Talapataka	93	124	217	291	104	125	229	318	-	-	-	-
Vasszentmihály	238	321	559	720	299	293	592	739	278	206	406	725
<i>Zsida</i>	76	103	179	536	121	131	252	625	124	85	209	632
<i>Bajánsenye</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	249	224	473	763
<i>Dávidháza</i>	65	86	151	218	82	53	135	201	132	88	220	377
<i>Senyeháza</i>	170	164	334	523	157	144	301	461	-	-	-	-

⁵² Nagyné Sziklai Ágnes: A Vendvidék a Rákosi-korszakban. In: Trezor 2. A Történelmi Hivatal évkönyve, 2000-2001. Szerk.: Gyarmati György. Budapest, 2002. 177 – 214. p. (a továbbiakban: Nagyné, 2002)

⁵³ Kovacsics, 2000. vö. Magyarország történelmi statisztikai helységnévtára 4. Vas megye. Szerk.: Kovacsics József. KSH. 1993 adataival. Normál szedéssel a Vendvidék, félkövérrel a Felső-Rába-völgy, kurzívan az Őrség falvai, láthatók. Kiskapitálissal jelöltem a járásközpontot.

<i>Kerca</i>	125	131	256	353	175	123	298	413	-	-	-	-
<i>Kercaszomor</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	271	208	479	723
<i>Kerkáskápolna</i>	163	152	315	362	134	169	303	366	151	147	298	357
<i>Kotormány</i>	75	68	143	151	68	52	120	159	-	-	-	-
<i>Magyarszombatfa</i>	199	156	355	396	176	149	325	412	143	119	262	407
<i>Gödörháza</i>	162	176	338	355	145	124	269	316	132	115	247	299
<i>Óriszentpéter</i>	437	448	885	1162	464	450	914	1407	472	416	888	1507
<i>Szalafő</i>	393	301	694	761	363	251	614	696	283	283	566	682
<i>Szomoróc</i>	87	76	163	200	107	60	167	208	-	-	-	-
<i>Velemér</i>	195	210	405	438	174	138	312	393	154	117	271	337
SZENTGOTTHÁRD	76	137	213	2624	91	138	229	3258	126	145	271	3693

A felsoroltakból világosan kitűnik, hogy a mezőgazdasággal foglalkozók, illetve az ebből élők aránya meglehetősen magas az összlakossághoz mérten. Ezt figyelembe véve a korszak választási eredményeit szemlélve nem lehet véletlen, hogy a klasszikus értékeket képviselő pártok ebben a járásban az országos és megyei értékeket olykor messze túlszárnyalva szerepeltek.

9. számú táblázat: Választási eredmények⁵⁴

Pártok	1945			1949		
	Magyarország	Vas megye	Szentgotthárdi járás	Magyarország	Vas megye	Szentgotthárdi járás
FKGP	57,3	72,6	86,5	15,34 %	7,7 %	12,8 %
MKP	16,9	9,2	6,4	22,25%	13,2 %	10,7 %
SZDP	17,2	13,1	5,9	14,86 %	9,9 %	8,5 %
NPP	6,2	5,1	1,2	8,28 %	5,0 %	2,6 %
PDP	1,6	-	-	1,00 %	0,5 %	1,6 %
MRP	0,8	-	-	1,71%	0,8 %	0,5 %
DNP				16,50 %	56,5 %	55,1%
MFP				13,43 %	7,7 %	7,6 %
FMDP				5,25 %	0,6 %	0,6 %
KNT				1,39 %	-	-

A járás nemzetiségi tekintetben színes képet mutat. A magyarok mellett nagy arányú német és szlovén kisebbség él itt. Az első világháború után bekövetkezett területi változások a járás etnikai összetételében is változásokat eredményeztek. 1910-ben még 80 község és mintegy 55 ezer fős lakosság alkotta, ez a szám 1920-ra illetve 1930-ra 36 illetve 40 községre, valamint közel 24 ezer illetve 26 ezer főre változott. 1930-ban a járás neve Szentgotthárd – Muraszombati járásra változott.

⁵⁴ Hubai László: Magyarország XX. századi választási atlasza I. és II. Budapest, 2001. adatai alapján. Vö. Nagyné, 2002. 179. p.)

A következő fordulatot a második világháború átmeneti területgyarapodásai hozták. Ezek nem érintették a németeket, inkább a szlovén, illetve a korban vendnek nevezett kisebbség falvainak sorsa alakult változatosan. A szakirodalom e tekintetben kiemeli az 1949 – 1959 közötti időszakot. Ekkor ugyanis jelentős népességfogyást mutatnak a statisztikák, azonban ezek a számok félrevezetők: nem természetes fogyásról van szó, hanem a kitelepítések, deportálások és az ezzel összefüggésben álló elvándorlás ad valós magyarázatot a csökkenésre. A németek⁵⁵sorsára a II. világháború befejezése után a kitelepítések voltak jelentős hatással, míg a helyi szlovének⁵⁶ sorsa a déli határsáv kiépítése után változott meg gyökeresen. A nemzetiségek helyzetére a dolgozat későbbi fejezetében fogok visszatérni.

10. számú táblázat: A szentgotthárdi járás lakóinak etnikai megoszlása⁵⁷

Községek	Össznépesség		Nemzetiségek							
			magyar		német		szlovén		egyéb ⁵⁸	
	1930	1949	1930	1949	1930	1949	1930	1949	1930	1949
Alsószölnök	713	717	70	501	153	13	488	194	2	10
Apátistvánfalva	779	794	51	158	3	0	725	624	0	12
Felsőszölnök	1497	1603	64	102	12	1	1414	1498	4	2
Kétyölgy	390	369	1	177	1	0	387	185	1	7
Rábatótfalu	790	762	26	261	5	0	754	501	0	0
Szakonyfalu	579	655	15	502	7	0	485	124	72	29
Orfalu	259	253	9	19	2	0	248	234	0	0
Alsórönök	682	595	68	559	613	35	1	0	0	0
Felsőrönök	792	610	30	588	757	18	0	1	5	3
Jakabháza	267	175	31	144	235	1	0	29	1	1
Nemesmedves	365	196	18	174	347	19	0	0	0	3
Rábfüzes	1280	910	99	846	1134	26	0	26	47	12
Csörötnek	1190	1244	1182	1241	7	1	0	1	1	1
Farkasfa	598	667	587	663	1	0	10	22	0	12

⁵⁵ Zielbauer György: A Vas megyei németység kitelepítése 1945 után. In: VHHK 2002. 2.

⁵⁶ M. Kozár Mária: A magyarországi szlovének. Letelepedésük, múltjuk, jelenük. In: Vasi Szemle. 48. (1994) 4. sz. 492 – 510. p.; Mukicsné Kozár Mária: A magyarországi szlovének. Bp., 2003.; Mukicsné Kozár Mária: Felsőszölnök. Szombathely – Ljubljana. 1988; Stipkovits Ferenc: Nehéz volt szlovénnek maradni. In: Regio. 3. (1993) 1. sz. 150 – 157. p.; Stipkovits Ferenc: Szlovének Rába mentén. Adalékok a rábamenti szlovének történetéhez 1945 – 1949. Celldömölk. 1994.

⁵⁷ Kovacsics, 2000. passim.

⁵⁸ Kovacsics József táblázataiból a három legnagyobb számú népcsoportot tüntettem fel a táblázatban. A vend elnevezés helyett az anyaország nyelvét, a szlovént használom. A dolgozatnak nem feladata, hogy állástfoglaljon a kérdés körül kialakult vitában. Erről bővebben: M. Kozár Mária hivatkozott írásai. Egyéb kategóriába soroltam a többit: szlovák, román, horvát, egyéb délszláv, cigány. Kovacsics, 2000. passim. A falvak neveinél a korábban általam bevezetett eljárást követem.

Gasztony	881	900	878	900	2	0	0	0	1	0
Kondorfa	1552	1572	1545	1572	7	0	0	0	0	0
Magyarlak	877	899	870	899	6	0	0	0	1	0
Máriaújfalu	554	535	548	530	0	0	0	5	0	25
Rábagyarmat	1213	1221	1204	1218	6	0	0	1	3	2
Rábakethely	747	735	739	734	7	0	0	1	1	0
Rátót	296	344	294	344	2	0	0	0	0	0
Vasszentmihály	739	725	711	723	26	2	0	0	2	0
<i>Zsida</i>	625	632	533	601	32	1	0	1	60	30
<i>Bajánsenye</i>	894	761	892	753	1	1	0	9	1	0
<i>Dávidháza</i>	201	377	201	377	0	0	0	0	0	0
<i>Kercaszomor</i>	621	723	580	660	3	0	0	5	38	57
<i>Kerkáskápolna</i>	366	357	366	354	0	0	0	3	0	0
<i>Magyarszombatfa</i>	412	407	412	406	0	0	0	1	0	0
<i>Gödörháza</i>	316	299	316	298	0	0	0	0	0	1
<i>Óriszentpéter</i>	1407	1507	1350	1461	7	1	36	2	14	43
<i>Szalafő</i>	696	682	694	681	0	0	0	0	2	1
<i>Velemér</i>	393	337	393	336	0	0	0	0	0	1
SZENTGOTTHÁRD	3258	3693	2806	3628	354	12	83	44	15	9

A vidék alapvetően katolikus. A reformáció során széles körben elterjedtek a protestáns tanok, az ellenreformáció idején azonban a többség rekatolizált. A vallási hovatartozás ugyancsak mikrotájanként változó. A szakirodalom mindazonáltal kiemeli, hogy a kistérség lakossága erősen vallásos bármilyen felekezethez tartozzék is.⁵⁹

⁵⁹ *Tibola Imre*: Katolikusok Vas megyében. Vázlat kétezzer év vallási életéről. In: *Vasi Szemle*. 53. (1999) 2. sz. 153 – 192. p.; *Szerdahelyi Pál*: Evangélikusok Vas megyében. In: *Vasi Szemle*. 53. (1999) 2. sz. 183 – 198. p., *Balogh Péter*: A magyar református egyház Vas megyében. In: *Vasi Szemle*. 53. (1999) 2. sz. 199 – 228. p.

11. számú táblázat: A szentgotthárdi járás vallási adatai 1949-ben⁶⁰

Település	Népesség	Római katolikus	Görög katolikus	Református	Evangélikus	Görög keleti	Unitárius	Izraelita	Egyéb
Alsószölnök	717	695	3	15	3	-	-	-	1
Apátistvánfalva	794	781	2	9	2	-	-	-	-
Felsőszölnök	1603	1580	1	17	5	-	-	-	-
Permise (Vashegyalja)	177	177	-	-	-	-	-	-	-
Rábatótfalu	762	759	-	1	2	-	-	-	-
Ritkaháza	192	192	-	-	-	-	-	-	-
Szakonyfalu	655	654	-	-	-	-	-	-	-
Orfalu	253	252	-	-	1	-	-	-	-
Alsórönök	595	510	-	20	65	-	-	-	-
Felsőrönök	610	579	3	17	11	-	-	-	-
Jakabháza	175	169	-	5	1	-	-	-	-
Nemesmedves	196	188	-	-	8	-	-	-	-
Rábafüzes	910	836	5	24	44	-	-	-	-
Csörötnek	1244	1239	-	4	1	-	-	-	-
Farkasfa	667	614	-	9	44	-	-	-	-
Gasztony	900	887	1	11	1	-	-	-	-
Kondorfa	1572	1486	-	70	14	-	-	2	-
Magyarlak	899	899	-	-	-	-	-	-	-
Máriaújfalu	535	531	-	3	-	-	-	-	1
Rábagyarmat	1221	1209	-	5	7	-	-	-	-
Rábakethely	735	728	-	2	5	-	-	-	-
Rátót	344	336	-	3	2	-	3	-	-
Vas-szentmihály	725	709	-	9	7	-	-	-	-
Zsida	632	601	-	4	27	-	-	-	-
Dávidháza	377	96	7	217	57	-	-	-	-
Kercaszomor	723	239	-	390	9	-	-	-	-
Kerkás-kápolna	357	101	-	247	9	-	-	-	-
Magyar-szombatfa	407	58	1	287	60	-	-	-	-
Gödörháza	299	75	-	174	50	-	-	-	-
Őriszentpéter	1507	509	4	876	113	-	2	1	2
Szalafő	682	81	-	508	93	-	-	-	-
Velemér	337	43	-	278	16	-	-	-	-
SZENT-GOTTHÁRD	3693	3182	11	206	240	6	1	33	14

⁶⁰ Kovacsics, 2000. 137. p. Normál szedéssel a Vendvidék, félkövérrel a Felső-Rába-völgy, kurzívan az Őrség falvai, láthatók.

Végül a tájékozódást segítő, következzen a járás településeit érintő változások összefoglalása:

12. számú táblázat: A szentgotthárdi járás községei

Jelmagyarázat: - nincs változás; ø: a település önállóan nem létezik

Község neve	Változások, összevonások ⁶¹		
	1930-as évek	1940-es évek	1950-es évek
Alsórönök	-	-	Egyesül Felsőrönökkel Rönök néven.
Alsószölnök	1937-ben Apátistvánfalvához csatolják Balázsfalvát.	-	-
Apátistvánfalva	-	-	-
Bajánháza (Őr ~)	1939-ben egyesül Senyeházával Bajánsenye néven.	ø	ø
Bajánsenye	1939-ben jön létre Senyeháza és Órbajánháza egyesüléséből.	-	Hozzácsatolják Dávidházát.
Balázsfalva (Új~)	1937-ben Apátistvánfalvához csatolják.	ø	ø
Csörötnek	-	-	-
Dávidháza	1939-ben hozzácsatolják Kotormányt.	-	A falut Bajánsenyéhez csatolják.
Farkasfa	-	-	-
Felsőrönök	-	-	Egyesül Alsórönökkel Rönök néven
Felsőszölnök	-	-	-
Gasztony	-	-	-
Gödörháza	-	1944-ben ideiglenesen a muraszombati járáshoz kerül.	1950 – 1960-ig a körmendi járáshoz tartozik.
Háromház	1935-ben Magyarlakhoz csatolták.	ø	ø
Jakabháza	-	-	-
Kerca	-	1942-ben egyesítik Szomoróccal (ideiglenesen Kercaszomoróc) Kercaszomor néven.	ø
Kercaszomor	ø	1942-ben jön létre Kerca és Szomoróc egyesítéséből.	-
Kerkáskápolna	-	-	-
Kétvölgy (Vashegyalja)	ø	1944-ben Permise és Ritkaháza egyesüléséből jön létre. 1946-ban a falu	1951-ben Ritkaháza és Vashegyalja egyesül Kétvölgy néven.

⁶¹ Dr. Kovacsics József: Szentgotthárd és környéke. Szentgotthárd környéki, dél-burgenlandi, őrségi és vendvidéki falvak és nemzetiségek (1183 - 1995). Település és népességtörténeti lexikon. Budapest, 2000. (A továbbiakban: Kovacsics, 2000.)

		Ritkaháza és Vashegyalja részekre bomlik.	
Kondorfa	-	-	-
Kotormány	1939-ben Dávidházához csatolták.	∅	∅
Magyarlak	1935-ben hozzácsatolják Háromház községet.	-	-
Magyarszombatfa	-	1944-ben ideiglenesen a muraszombati járáshoz kerül.	-
Máriaújfalu	1934-ben jön létre Rábakisfaud és Talapataka egyesítéséből.	-	-
Orfalu	-	-	-
Őriszentpéter	-	-	-
Permise	-	1944-ben egyesül Ritkaházával Vashegyalja néven.	∅
Rábfüzes	-	-	-
Rábagyarmat	-	-	-
Rábakethely	-	-	1950-ben Szentgotthárdhoz csatolják
Rábakisfalud	1934-ben egyesül Talapatakával Máriaújfalu néven.	-	-
Rábatótfalu	-	∅	∅
Rátót	-	-	-
Ritkaháza	-	1944-ben egyesül Permisével Vashegyalja néven. 1946-ban Ritkaháza kiválik Vashegyaljából.	1951-ben Kétvölgy néven egyesül Ritkaháza és Vashegyalja
Rönök	∅	∅	1950-ben Alsórönök és Felsőrönök egyesítéséből jött létre.
Senyeháza	1939-ben egyesül Őrbajánházával.	∅	∅
Szakonyfalu	-	-	-
Szalafő	-	-	-
Szentgotthárd	-	-	1950-ben hozzácsatolják Rábakethelyt és Zsidát.
Szomoróc	-	1942-ben Kerca községgel Kercaszomor néven egyesítették.	∅
Talapataka	1934-ben Rábakisfaluddal Máriaújfalu néven egyesítették.	∅	∅
Vashegyalja	∅	1944-ben jön létre Ritkaháza és Permise egyesítéséből. 1946-ban Ritkaháza kiválik Vashegyaljából.	1951-ben Kétvölgy néven egyesül Ritkaháza és Vashegyalja.

Vas(Rába-) szentmihály	-	-	-
Velemér	-	1944-ben ideiglenesen a muraszombati járáshoz kerül.	-
Zsida (Zsidó)	-	-	1950-ben Szentgotthárdhoz csatolták.

4. Az osztályharc éleződése vidéken

A szentgotthárdi járás imént érzékeltetett jellemzői az 1950-es években inkább hátrányt, mint előnyt jelentettek a területen élők számára. Visszautalva, s egyben össze is foglalva az előzőekben leírtakat a térségről megállapítható, hogy lakossága a főként mezőgazdaságból él, emellett viszonylag jelentős volt a háború előtt a magánkézen lévő ipari vállalatok száma. Az itt élők között a járás határmenti jellegéből adódóan magas a nemzetiségek aránya, a terület lakóit tradicionálisan erős vallásosság jellemzi, s ahogy az az idézett választási adatokból kiderül, a korszakot meghatározó kommunista párt támogatottsága jóval alacsonyabb volt itt az országos illetve a megyei eredményeknél. Ez a fejezet kísérletet tesz arra, hogy bemutassa, hogy a vizsgált térséget mennyiben érintették az évtizedforduló politikai hatalom megszerzésére irányuló küzdelmei, illetve ezek következményei összefüggésben az ellenségkép formálódásával.

A dolgozatban vizsgált időszakban uralomra jutó politikai erő retorikájában kulcsszerepe volt az „ellenség” fogalmának. A hatalom megszerzéséhez vezető úton, s – ahogy később látni fogjuk – annak megtartása érdekében a társadalomnak minden olyan elemét ide sorolták, ami valamilyen módon kockázatot jelentett e terv megvalósításában. Pontosan nem definiálható ki tartozott ebbe a kategóriába. A megnevezés korban használatos rokonértelmű kifejezései sem visznek közelebb a szó egyértelmű jelentésének megtalálásához – voltaképpen épp ezzel eleget téve a háttérben meghúzódó valós indítékoknak. „*Reakciós,*” „*kommunistaellenes,*” „*osztályidegen,*” „*gyűlöletet kelt,*” „*illegálisan szervezkedik,*” „*kihágást követ el*”:⁶² olyan szavak, szószerkezetek ezek, amelyek használójuk szándékától függően szinte bárkire alkalmazhatók. A szentgotthárdi járásban az ellenség fogalmának alapvetően háromféle megjelenési formájával találkozhatunk a korszakban: kulák; délszláv; vallásos, az egyházhoz valamiféleképpen kötődő. A továbbiakban e három kulcsfogalom mentén haladva elemzem a vizsgált járásban az 1940-es évek végén és az 1950-es években lezajlott változásokat.

---

⁶² Hantó Zsuzsa: „A lét tegyen rendet, ne a halál!” In: Családok munkatáborokban. Szerk. : Hantó Zsuzsa. 1.köt. Budapest, Magyar Ház. 2006. 31. p. (Kiteszítottak III.) (A továbbiakban: Hantó, 2006.)

4. 1. Az ellenség: kulák

4.1.1. A fogalom kialakulása és fejlődése

A második világháború előtt a jómódú földtulajdonos köztisztviselőként álló ember volt, a falusi középosztály képviselője. 1945 után a nagygazda társadalmi megbecsültsége jelentősen csökkent, ennek oka a tulajdonhoz és a hatalomhoz való viszonyában határozható meg.⁶³ Nem véletlen, hogy éppen ekkortájt kezd elterjedni a köznyelvben a kulák kifejezés zsírosgazda, nagygazda értelemben, jóllehet pontos definíció nélkül.⁶⁴ Az 1945-ös földreform intézkedéseiről és a szentgotthárdi járás birtokviszonyai kapcsán már szó esett. Az ellenségképre alapozó propaganda vonatkozásában azonban újra utalni kell rá. „A földreform célja a feudális reakció megsemmisítése” jelszóval a kommunista párt vette kézbe a földosztás irányítását, azonban csalatkozni kellett, hiszen nem érte el a várt hatást, amint azt az 1945 őszi lezajlott választások eredményei bizonyítják.⁶⁵ A földosztás érintette a kulákbirtokok nagy részét is. Kiforgatva a miniszterelnöki rendelet⁶⁶ azon kitételét, amely előírja a nyilas és szélsőjobboldali vezetők, valamint a háborús bűnösök földjeinek elkobzását, kellő alapot láttak arra, hogy a „reakciós” és „népnyúzó”⁶⁷ birtokosok tulajdonát is igénybe vegyék. A reformnak nevezett folyamat során számos visszaélés történt: hadifogoly parasztbirtokosokat kiáltottak ki háborús bűnösnek, s földjeiket felparcellázták; volt, ahol úri birtokká nyilvánítottak parasztbirtokokat, s ezután osztották szét őket. A jogtalan földfoglalások leginkább az alföldi, és a Viharsarokban élő nagygazdákat érintették. A Dunántúlon elsősorban a németajkúaknak volt része hasonló elbánásban.⁶⁸ A közép- és nagybirtokok szétoztása folyamán, a társadalomban eddig hagyományosan vezető szerepet betöltő rétegek veszítették el anyagi létalapjukat. A földosztást mintegy történelmi igazságtételként felfogva a koalíciós pártok egyetértettek a változás szükségességével.⁶⁹ A kivitelezés módjáról alkotott elképzelések már élesen különböztek egymástól. A Kisgazdapárt – jellegéből adódóan – vállalva az önállóan gazdálkodók érdekeinek védelmét 1946-ban rendeletmódosítást kezdeményezett. Nem a földreform egészének felülvizsgálatát kérte, de

---

⁶³ Kávási Klára: Kuláklista. Budapest, Agora, 1991. 10. p. (A továbbiakban: Kávási, 1991.)

⁶⁴ Kávási, 1991. 10. p. A kulák mint kategória később sem egyértelmű. Az 1949-es népszámlálás alkalmával – ahogy a dolgozat későbbi részében még szó lesz róla – már pontosabb körülírásra törekedtek. Ezek után azonban ismét tovább távolult a fogalom jelentése.

⁶⁵ Kávási, 1991. 11. p.

⁶⁶ Romsics, 2005. 283 – 284. p.

⁶⁷ Kávási, 1991. 11. p.

⁶⁸ Kávási, 1991. 11. p.

⁶⁹ Romsics, 2005. 284. p.

felemelte szavát az elkövetett túlkapások ellen, továbbá nehezményezte, hogy az intézkedésre hordereje ellenére nem törvény, hanem miniszterelnöki rendelet alapján került sor.⁷⁰ A propagandagépezet újra működésbe lépett: az immár újdonsült tulajdonosok érdekeit kihasználva válik ismét egy fokozattal erősebbé az egykori földtulajdonosok elleni hangulatkeltés, mellyel sikerült mozgósítani az újgazdák tömegeit, akik tüntetéseken skandáltak a „Földet vissza nem adunk!”, „Le a volt földesurak protektoraival!”, „Aki a földhöz nyúl, meghal!” jelszavakat. Az 1946: IX. tc. rögzítette a újbirtokosok tulajdonjogát, s noha azok számára, akiknek földjét jogtalanul vették el kártalanítást írt elő, jogorvoslatra mégsem kerül sor.⁷¹

A kommunista párt a soron következő választásokon való eredményes szereplés érdekében egy rövid időszakra félretette a parasztsággal kapcsolatos ellenérzéseket. Rákosi Mátyás 1947. augusztus 2-án csepeli beszédében még demokráciát, jólétet, a paraszti tulajdon megszilárdítását, jómódú parasztság által felvirágzó mezőgazdaságot ígért, a győzelem után a szavak nem váltak valóvá. Megkezdődött a szövetkezetpolitikai irányelvek kidolgozása. A fentebb hivatkozott beszédhez képest már a paraszti magántulajdon létjogosultsága vált kérdésessé. A Párton belül két álláspont kezdett kialakulni. Nagy Imre mérlegelve a kulákgazdaságok felszámolásának lehetséges gazdasági következményeit, arra jutott, hogy hangsúlyozottan önkéntesség alapján létrejövő termelőszövetkezeti mozgalommal nem áll ellentétben az egyéni gazdálkodás. Rákosi Mátyásnak és Gerő Ernőnek ettől eltérő volt a meglátása. Ők a szövetkezeti mozgalom érvényre jutását kizárólag a gazdagparasztok, a kulákok korlátozásával tartották elképzelhetőnek. A vita a mérsékeltebb elveket valló politikusok háttérbe szorulásával zárult,⁷² a következmények magukért beszélnek: 1947 júliusában bevezették a kenyér- és lisztfedadagot, októberben pedig rendeleteket adtak ki a feleslegek hatósági zár alá helyezéséről és a kötelező beszolgáltatásról. Ezután már kampányszerűen tartóztatták le a termelőket, megkezdődtek a kulákperek.⁷³

1948 nyarára értek be a Magyar Kommunista Párt törekvéseinek gyümölcsei: a két munkáspárt egyesülésével létrejött a Magyar Dolgozók Pártja, ezáltal megteremtődött az egypártrendszer, amely a következő mintegy 40 évre meghatározta Magyarország

⁷⁰ Kávási, 1991, 12. továbbá Romsics, 2005. 284. p.

⁷¹ Kávási, 1991. 12. p.

⁷² „A Rákosi –csoport első nagy vitája Nagy Imrével 1947 második felében zajlik le, és az utóbbi részéről formális önkritikával zárul. Az egészről vajmi kevés kerül nyilvánosságra, s nekem sincs közvetlen tudomásom arról, mi is történt valójában, hiszen csak ezt követően, a vita » eredményeképpen « kerülök mezőgazdasági területre.” Hegedűs András: A történelem és a hatalom ígézetében. Életrajzi elemzések. Budapest, Kossuth. 1988. 173. p.

⁷³ Kávási, 1991. 16 – 18. p.

belpolitikai viszonyait. Szinte egy időben ezzel – 1948. június 27-én⁷⁴ – a Kominform határozatában megfogalmazza, hogy „a Jugoszláv Kommunista Párt vezetői a munkásosztály vezető szerepének kérdésében a marxista-leninista útról a narodnyik kulákpárt útjára térnek.”⁷⁵ Emellett leszögezte, hogy a mezőgazdaság kollektivizálásának szerves része a kulákságnak, mint osztálynak a felszámolása. Ezt az elvet az MDP is magáévá teszi, s Politikai Bizottságának 1948. július 13-i ülésén ki is mondja: „a döntő szempont a kulák elszigetelésének, gazdasági és politikai befolyása szűkítésének előmozdítása. Minden egyéb szempontot, így a termelés megszervezésének szempontját is alá kell rendelni e célnak.”⁷⁶ Egyre tudatosabban folyt ezután a mezőgazdaság szocialista típusú átszervezése, amelynek az irányelvét Sztálin így fogalmazta meg: „Támaszkodj a szegényparasztságra, egyezz meg a középparaszttal, egy pillanatra se szüntesd meg a harcot a kulák ellen!”⁷⁷ 1948. augusztus 20-án Rákosi Mátyás kecskeméti beszédében hirdette meg a kollektivizálás elveit. Komoly motivációja volt erre Sztálin levele, amelyben figyelmeztette, hogy a szocializmust a falvakban is építeni kell.⁷⁸

„Két út áll a magyar dolgozó parasztság előtt. Az egyik út (...) a túlzásba vitt egyéni gazdálkodás” melynek „törvényszerű következménye az, hogy a nagyhalak megeszik a kis halakat, a nagy kulákgazdák tovább erősödnek. (...) Tudják ezt az újgazdák is, akiket a demokrácia földhöz juttatott, tudja ezt a dolgozó parasztság, és azért keresi a másik utat, az elkülönült, egyéni gazdálkodással szemben az összefogás, a szövetkezés útját.”⁷⁹

Rákosi a szövetkezetesítés melletti „kortesbeszédében” végig a szegényparasztság életszínvonalának az emelését hangsúlyozza, sőt azt a „dolgozó parasztság” részére eleve kijáró jussként állítja be, amelytől eddig a kulákok kizsákmányoló tevékenysége fosztotta meg. 1948 második felében ennek megfelelően egy sor adminisztratív intézkedést hoztak az „éberség jegyében” a kulákok kiszorítására. Az MDP előtt álló feladatokat a központi vezetőség 1948. november 27-i ülésén elemezte Rákosi. Az ellenségkép alakulása vonatkozásában tanulságos a következő részlet: „Amíg a paraszt azt látja, hogy a kulák egész jól boldogul, addig hiányzik neki a készlet a szövetkezésre. Ez a Szovjetunióban is

---

⁷⁴ Röviddel a Kominform 1948. június 19 – 23-i bukaresti ülése után. *Kajári Erzsébet*: a Hajdúnánási „kulákügy” 1951-ben. In: A Történelmi Hivatal Évkönyve. Szerk.: Gyarmati György. Budapest, 1999. 199. p. (Trezor 1.)

⁷⁵ Idézi: *Kávási*, 1991. 19. p. Az idézett részlet Magyarország és Jugoszlávia viszonyára vonatkozó utalásaira a dolgozat szentgotthárdi járás nemzetiségeivel foglalkozó részében térek ki.

⁷⁶ *Kávási*, 1991. 19. p.

⁷⁷ *Kávási*, 1991. 25. p.

⁷⁸ *Hantó Zsuzsa*: Kulákkérdés a pártapparátusok és az államvédelmi hatóságok iratainak tükrében I. In: *Gazdaság és társadalom* 4. (1993) 6. 94. p. (A továbbiakban: *Hantó*, 1993.)

⁷⁹ Rákosi kecskeméti beszéde. *Rákosi*, 1952. 239 – 244 p.

*így volt... Most miután már nyomjuk minden oldalról, több beszolgáltatást követelünk tőle, most még mindig az a gondja, hogy hova rakja a bankót. Ilyen eszközökkel meg tudjuk akadályozni a tovább viharos gazdagodását. De gyökeresen csak úgy tudjuk elintézni, ha elveszjük a földjét, házát, gépét és hogy mit csinálunk vele, azt még nem tudom, talán külön kulák falvakat csinálunk, mint a Szovjetunióban, de azt látni kell, hogy ebből a kutyából nem lesz szalonna.*⁸⁰

A likvidálás mozzanatairól, lépéseiről Gerő Ernő a pártvezetőség álláspontjával összhangban nyilatkozta: *„ugyanúgy, ahogy az a Szovjetunióban történt, két szakaszban hajtjuk végre. Az első (...) szakasz: a kulákság korlátozásának a szakasza, melyet megfelelő időpontban, amikor már meglesznek a szükséges gazdasági és politikai feltételek, követni fog a kulákságnak mint osztálynak a felszámolása, a megszüntetése.*”⁸¹

Ez utóbbinak időpontját 1952-re tették, tudniillik abban reménykedtek, hogy erre az időpontra a termelőszövetkezetekbe való tömeges belépéssel és egy központilag irányított, tervgazdálkodáson alapuló rendszer kiépülésével kiiktatható a kulákgazdaságok eddig meghatározó termelése.⁸²

A kulákok elleni harc 1948–1949-ben már állami kötelezettség is volt, nemcsak pártfeladat. Sorra születtek a kulákok fokozott ellenőrzését és korlátozását célzó rendelkezések, jóllehet még mindig nem volt pontos definíciója a kulák kifejezésnek. Rákosi Mátyás az MDP KV 1949. március 5 – 6-i ülésén maga is érzékelteti a megnevezés és annak használatának nem egyértelmű voltát:

„Gyakran hallom vidéki elvtársainktól, hogy nem tudják, ki a kulák, mert az a meghatározás, amely a 350 aranykorona kataszteri tiszta jövedelemnél húzza meg az alsó határt, lefelé és felfelé is kivételeket mutat. Amikor azonban nem elméletben, hanem gyakorlatban vetjük fel a kérdést, kiderül, hogy mindenki pontosan tudja, ki a kulák a falujában. Nemcsak azt tudja, hogy bérese van, kupeckedik, spekulál, uzsorás, kizsákmányoló. Pontosan tudja azt is, hogy ki az, aki a lányát nem engedi középparaszt fiához férjhezmenni, vagy fiának nem engedi meg, hogy középparaszt leányát vegye el feleségül. Amikor egy elvtárstól, aki tagadta, hogy falujában volnának kulákok, megkérdeztem, hogy mennyi a szegényparaszt az egyházközség vezetőségében, gondolkodás nélkül azt válaszolta: »Oda szegényparaszt be nem juthat, ott csak kulákok vannak.« A faluban mindenki tudja, hogy a kulákbálra kiket hívnak meg és kiket nem

---

⁸⁰ Idézi: Hantó, 1993. 95. p.

⁸¹ Idézi: Kávási 1991. 28. p.

⁸² Kávási, 1991. 29. p.

engednek be. Megvan az előreköszönés rangsora és száz más ismertető jel, amelyeket a mi falusi elvtársunknak szintén tudni kell, elemeznie kell és akkor nem fogja eltéveszteni, hogy ki a kulák és ki nem az.”⁸³

Az idézett részletben utalás olvasható az 1949-es népszámlálás⁸⁴ során a kulák kategóriába sorolás egyik feltételére. Az összeírás során ide tartoztak:⁸⁵

- akik 25 kh-nál nagyobb földterületen gazdálkodtak, vagy éves jövedelmük meghaladta a 350 aranykorona értéket,⁸⁶
- akik 25 kh-nál nagyobb területtel rendelkeztek, függetlenül attól, hogy hivatásszerűen mivel foglalkoztak, és attól is, hogy a tulajdonukban lévő föld egy részét vagy egészét bérbe adták;
- akik ugyan 25 kh-nál kisebb területen gazdálkodtak, de gazdaságuknak egy része szőlő, kert, vagy gyümölcsös – ezek a területek ötszörös szorzóval számítottak.

A BM Politikai Kollégiumának ülései Kádár János a belügyi tárca vezetőjeként időről-időre visszatért a kulákkérdésre. Az 1949. március 7-i ülésén példának okáért a következő kijelentéseket tette:

„A kulák meghatározása is egyszerű. A kulák: a kizsákmányoló. Mi azt szoktuk mondani, hogy általában a 25 holdon felüli gazda, kulák. Ez a meghatározás nem pontos, mert az a kulák, aki rendszeresen bér munkát vesz igénybe, tehát kizsákmányol. (...) Amikor a kulák megmozdul a rendszer ellen, éreznie kell a hatalom öklét. (...) Az ÁVH-n belül egy szerv alakult (...), hogy a renitenskedő kulákokat kioktassák. (...) Ezzel a kérdéssel minden vonalon az ÁVH-nál, a rendőrségnél és a közigazgatásnál egyaránt állandóan és minden értekezleten foglalkozni kell. (...) Itt döntő fontosságú a gyorsaság, mert a kiszállásnak akkor kell megtörténnie, amikor az esemény még friss és a kulák még győzelmi érzésben van.”⁸⁷

A kulák ekkor tehát úgy tűnik, még gazdasági fogalom. A kulákok korlátozását célzó gazdasági intézkedések tárháza rendkívül változatos volt. A főbb alapelvek már 1947-ben

---

⁸³ Rákosi Mátyás: Pártunk feladatai. In: Rákosi Mátyás: Válogatott beszédek és cikkek. Budapest, Szikra, 1952.³ 287. p.

⁸⁴ Voltaképpen az 1949-es népszámlálás tekinthető az első kulákösszeírásnak, foglalkozásstatisztikai adatgyűjtés álcája mögé bujtatva. Kávási, 1991. 22. p.

⁸⁵ Kávási, 1991. 22. p. V.ö. : Hantó, 1993. 120. p.

⁸⁶ A 350 aranykorona értékbe a közvetlenül a gazdálkodásból származó jövedelmen kívül beleszámított a más jövedelemforrásból származó bevétel is. Így kulák lehetett a molnár és a kereskedő is. Erre Kávási Klára tesz utalást: Kávási, 1991. 22. p.

⁸⁷ Idézi: Kajári, 1999. 210 – 211. p.

megfogalmazódtak.⁸⁸ Az érintett réteg gazdasági ellehetetlenítésére elsőre, leginkább kézenfekvő megoldásként az adózás átalakítása kínálkozott: progresszív általános jövedelemadó és szintén progresszív földadó vezettek be, ezen kívül életbe léptettek egy új adófajtát, a hivatalosan mezőgazdaság-fejlesztési járuléknak, gyakorlatilag „kulákadónak” nevezettet. A beszolgáltatási kötelezettséget teljesíthetetlen mértékig emelték, és a kenyérgabona, takarmány stb. mellett kiterjesztették a sertésekre, az állatállományra is. Az ún. hármass rendszernek a mezőgazdaságban szintén a kulákok elleni éle volt, akik gyakorlatilag kiszorultak a szerződéses termelésből és a szabadpiacról. Megkezdődött a munkaeszközök állami tulajdonba vétele. Sor került a szabad földhasználat jogától való megfosztásra is: tiltották az adás-vételt, a nagyobb földbérlőket elvették. 1949-ben megindul a tagosítás, amely jóllehet közvetett módon, de ugyancsak a földtől való megfosztást célozta. Korlátozták a bérmunkát, kötelező szerződésekkel – amik természetesen a bért és a munkaidőt is szabályozták – központilag kirendelt munkaerőt alkalmazhattak csak a gazdák. Végül termeltetési kényszer alkalmaztak ún. vetéstervek alapján. Összegezve megállapítható, hogy mindez egy politikai szándékok által vezetett, racionális gazdasági megfontolásokat ignoráló gazdaságpolitika képét mutatja.⁸⁹

1949 végére egyértelművé vált, hogy a behajtási tervek teljesíthetetlenek. Ezért az év végén a Belügyminisztérium megkezdte a kulák-elszámoltatás szervezését: az ún. „padlóösszeírások” során a végrehajtók gyakorlatilag mindent ingó vagyont begyűjtöttek.⁹⁰ 1950 októberében újabb sarcolás következett: ekkor már a „feleslegesnek ítélt terményt” is begyűjtötték. Az elszámoltatás hatékonyságának emelése végett a szegényparasztok is közreműködésre bírták. Ennek háttérében a Belkereskedelmi Minisztérium egyik rendelkezése állt, amely így szólt: „*A szegényparasztság segítségével felderített, elrejtett árpa, zab, kukorica és burgonya készletek 10%-át a kulákok leleplező szegényparaszt kapja jutalomként ellenérték fizetése nélkül. Ebben a jutalomban a községi bizottság szegényparaszti tagjai is részesülhetnek, amennyiben az eljárás során elrejtett készleteket fedeznek fel.*”⁹¹ Ez a lépés világosan mutatja, hogy a központi szervek sok mindent tettek azért, hogy az osztályharc végletekig éleződjön. A megyei tanácsok által koordinált elszámoltató bizottságokat ún. „repülő bizottságok” is ellenőrizték. Az adóvégrehajtás eredménytelenségét nem arra vezették vissza, hogy a lakosság fizetése képtelenné vált,

---

⁸⁸ Hantó, 1993. 107. p.

⁸⁹ A bekezdés adatai: Kávási, 1991. 29 – 34. p. V.ö. Hantó, 1993. 107 – 117. p., Závada Pál: Teljes erővel. (Agrárpolitika 1949 – 1953) In: Medvetánc, 3. (1984) 2 – 3. sz. 137 – 158. p.

⁹⁰ Kávási, 1991. 37. p.

⁹¹ Kávási, 1991. 39. p.

hanem személyi hibáknak tudták be, és keresték a felelősöket. Elkezdődött az adóhivatalok túlzottan liberális elemektől való „megtisztítását”.⁹²

Az osztályharc tudatosítására a sajtót is felhasználták. Hangulatjelentéseket küldtek a községekből, amelyek között nyílt versenymozgalommá változtatták a begyűjtést. Álljon itt két példa 1948-ból:

„ – *Azért dolgoztunk, hogy éhen ne vesszünk. Mégis meg kellett csókolnunk az uraság kezét, azt a kezét, amely nyomort osztott nekünk. Arra még gondolnunk se lehetett (...), hogy valaha házat, házhelyet szerezzünk. Nem is voltunk tán emberek, mert a nevünk mellett ott volt: cseléd. Bizvást mondhatjuk tehát, hogy legmostohább gyermekei voltunk hazánknak*”⁹³

„ – *Azt az örömet úgysem tudnám leírni, mit éreztünk, mikor a mi kis házunkba először beléptünk, és földjeinken szabadon dolgozhattunk. Azt csak azok értik meg, akik közülünk valók. Mi csak azt tudjuk mondani, áldja meg az Isten azokat, akik a sok ember álmát valóra váltották. Vagyis, hogy mi is részesei lehettünk a magyar hazának! Részesei ám, mert mióta házunk, földünk, gazdaságunk van, a haza a mienk is, s mi tudjuk, hogy mivel tartozunk neki.*”⁹⁴

Az idézett részletekből jól látszik, hogy a propaganda a parasztság egyes rétegein belül régóta tapasztalható „földéhség” névvel illetett jelenségre alapoz. Ezt kihasználva osztotta meg a társadalomnak ezt az említett csoportját. Sok esetben egyszerű érdekekkel, a megélhetés, a jobb megélhetés biztosításával, illetve ennek ígéretével operált, a legkritikább esetben lehetett szó valódi ideológiai elköteleződésről. Remek példája ennek a másodikként idézett cikk címe, különösen amennyiben a Párt valláshoz, illetve egyházakhoz való viszonyával összevetve.

A „verseny” során nemcsak korlátoztak és tiltottak, hanem büntettek is. A „szabotáló kulákok” a tanácsházára rendelték és veréssel próbálták rá hatni,⁹⁵ vagy a pincébe zárták „gondolkodni”.⁹⁶ Az 1948-1949. évi kulák-korlátozó rendeletek jogi keretet teremtettek arra, hogy büntetőeljárásokat indítsanak azok ellen, akik a rendeletekben előírt normákat nem tudták teljesíteni. Egész feljelentő hálózat épült ki, amely magában foglalta a

---

⁹² Kávási, 1991. 42. p.

⁹³ Miénk a föld! Úgy éltünk, mint az állatok. In: Szabad Nép. 1948. március 14. A dolgozatban használt forrásrészletek, mind a sajtóból, mind pedig a Vas Megyei Levéltárból valók eredeti helyesírással, betűhűen kerülnek közlésre.

⁹⁴ Miénk a föld! Áldja meg az Isten, akik álmunkat valóra váltották! In: Szabad Nép. 1948. március 14.

⁹⁵ Kávási, 1991. 48. p.

⁹⁶ Kávási, 1991. 50. p.

rendőrséget, a közigazgatási intézményhálózatot és a társadalmi szervezeteket is.⁹⁷ A parasztság elleni atrocitások sorozatában általában is nehezen különíthető el a pártbizottságok, a tanácsok, ill. a rendőrség és az ÁVH „önálló” tevékenysége. Ezek szervezeti különállásuk ellenére is szorosan együttműködő „akciócsoportnak” tekinthetők.⁹⁸ Az ítéletek skálája széles volt a fegyháztól a halálos ítéleteken át az internálásokig. A szabadságvesztés átlagos időtartama 10 hónaptól 3 évig terjedt, a legsúlyosabb büntettnék számító gyűjtogatás és fegyverrejtegetés vont maga után azonnali halálbüntetést. A lakók félelmükben, saját magukat mentve kölcsönösen jelentették fel egymást a legapróbb indokokkal.⁹⁹ Az ügyek az általában jogi végzettséggel nem rendelkező tagokból álló kihágási bíróságok elé kerültek, amelyek tevékenységét a tanácselnök ellenőrizte. Védelemre és fellebbezésre általában úgyszintén nem volt mód.

1950-51 táján már a kulák kategóriába sorolás feltételei is finomodtak: nyilvánvalóvá váltak a politikai mozgatórugók a besorolás mögött: a „földkulák,” „ipari kulák,” „kupec kulák,” alcsoportok mellett megjelenik a „politikai kulák” is, amely az osztályellenségnek tekintetteket tömörítette. Ide tartoztak például a papok, volt csendőrök, bankigazgatók.

A kulákok likvidálására irányuló program politikai és gazdasági feltételeit 1952-re sikerült megteremteni. 1952 őszén elrendelték a kuláklisták felülvizsgálatát az MDP-nél, és kiindulási alapnak az 1948. január 1-je előtti (sic!) vagyoni állapotot tették meg. Mindezt az éberségi kampány jegyében, mert az osztályellenség számának a csökkenése tűrhetetlen volt. A felülvizsgálat közvetlen irányítója *Varga András* miniszterhelyettes volt, a szigorúan bizalmas utasítást pedig *Házi Árpád* belügyminiszter írta alá 1952. október 11-én: „Alapkérdésként mindig azt kell megvizsgálni, hogy a földtulajdonnal a múltban vagy jelenleg rendelkező kérdéses személy kizsákmányoló tevékenységet folytatott-e vagy folytat-e.”¹⁰⁰ A rendelet tehát igen nyitott, tágan, szélesen értelmezhető, az adott politikai céloknak megfelelően. A munka ennek ellenére továbbra sem volt gördülékeny. Egy 1952. november 20-i jelentés szerint: „...*egyres helyeken a községi tanácsok nem eléggé politikusan foglalkoztak a kérdéssel. Nem értékelték kellően azokat a személyeket, akiket fel kellene venni a listára, hanem inkább adminisztratív úton igyekeztek megoldani a munkát.*”¹⁰¹ Az apparátusbeli lazaságra és a „túl liberális” ügyintézésre hívta fel már korábban a figyelmet *Horváth Márton* is, az MDP-KV ülésén 1952. június 27-én: „*Fel kell*

---

⁹⁷ *Kávási*, 1991. 56. p.

⁹⁸ *Kajári*, 1999. 215. p.

⁹⁹ *Závada Pál*: Kulákprés. Család- és falutörténeti szociográfia. Tótkomlós 1945-1956. Budapest, 1991. 232. p.

¹⁰⁰ *Kávási*, 1991. 89. p.

¹⁰¹ *Kávási*, 1991. 96. p.

vetni, elvtársak, mi az alapja az ilyen nem egyedülálló, rothadt opportunistá magatartásnak? Az éberség és az osztályérzék eltompulása és sok esetben cimborálás az ellenséggel.”¹⁰² Szükségessé váltak és megszorodtak az ÁVH és a rendőrségi kiküldöttek, a megyei felülvizsgálatok.

1953 januárjában fejeződött be a felülvizsgálat: eszerint 1952-ről 1953-ra a kulákok száma 48%-kal nőtt, míg a kezükön levő szántóterület 71%-kal csökkent. A vizsgálat tehát „sikeres” volt.¹⁰³ A listákban visszatérő jelzők a „munkásnyúzó munkakerülő”, „fennhéjázó”, „Horthy-rendszer szekértolója”, „siránkozó munkás” és „ifjúságnyúzó”, „kulákbarát megalkuvó” (vagyis osztályidegen elem), „fukar”, „gőgös lenéző”, „fondorlatos egyéniség”, „a dolgozók álcázott ellensége”, „simulékony”, „kizsákmányoló”, „igazi kulák típus”, „igazi típusa a kapitalizmus alakjainak”, „kapitalista érzésű típus”, „kulák fia.”

4.1.2. Kulákok a szentgotthárdi járásban

A kulákok pontos számának megállapítása, ahogy az imént leírtakból is kiderülhet meglehetősen nehéz feladat – a dolgozat ezt nem is vállalja magára –, mivel a felsorolt kritériumok a legkevesbé sem tekinthetők egyértelműnek és mindenki által követettnek. Ahogy a következőkben kiderül, gyakran a levéltári források is ellentmondanak egymásnak. Ilyen okokból következően csupán az arányok érzékeltetésére tehető kísérlet, ez azonban a korántsem haszontalan vállalkozás abban a vonatkozásban, hogy e tekintetben is bizonyítást nyerjen a vizsgált terület különösen kiemelt volta. Kávási Klára idézett műve szerint 1952-ben Vas megyében a kulákok száma az országos átlaghoz képest 3,3 %. Messze elmarad ez a szám – a térség már bemutatott jellemzői miatt – az Alföldön tapasztaltaktól.¹⁰⁴ Országos illetve megyei szintről a járásra térve tanulságosak a következő adatok.

---

¹⁰² Závada, 1991. 221. o.

¹⁰³ Kávási, 1991. 100., 102-103. o.

¹⁰⁴ Bács – Kiskun 13, 5 %; Hajdú – Bihar 7, 1%; Szolnok 9,1%. Kávási, 1991. 144. p.

A kulákok száma a megye többi járásában¹⁰⁵

Járások és a megyeszékhely	Kulákok száma a járás területén 1949-ben	Jelenleg (1952) gazdálkodik	Földjüket felajánlották	Meghaltak	Elköltöztek /betelepítés/	Egyéb /mentesítve/
Cellödömölki járás	258	203	42	11	7	21
Körmendi járás	359	165	56	10	42	86
Kőszegi járás	123	50	35	7	6	25
Sárvári járás	351	182	144	5	17	3
Szombathely város	63	24	9	2	-	28
Szombathelyi járás	257	148	70	5	28	6
Vasvári járás	251	188	42	6	15	45
Szentgotthárdi járás	318	187	23	8	83	17
Összesen	1980	1147	421	54	198	231

A kulákok száma a megye járásaihoz viszonyítva a szentgotthárdi járásban a harmadik legmagasabb mind 1949-ben, mind pedig 1952-ben. Különösen szembeötlő, hogy messze itt a legnagyobb a „Elköltözöttek”, s az egyik legalacsonyabb a mentesítettek aránya. A számadatok hitelességét illető kétségeket jól mutatja a Vas Megyei Levéltárban fellelhető összesített kuláklista alaposabb szemügyre vétele. Az 1952-es felmérésről a szentgotthárdi járás vonatkozásában legutóbb Kövér István írt.¹⁰⁶ Munkájában egy általa 1952. szeptember 2-ra datált listát közöl, ami összesítve hozza a szentgotthárdi járás adatait.¹⁰⁷ Levéltári kutatásom során nem találok olyan jegyzékkel, ami ezen a napon keletkezett. Egyetlen dátumnélküli, kézzel és ceruzával írt, vázaltszerű összesítést találtam, aminek adatai egyeznek a Kövér István által közöltekkel. A kiadott változatban ennek a – jellegéből adódóan – nyilván felsőbb szintre ebben a formában nem továbbított, csak helyi használatra, gyors tájékozódásra szolgáló összefoglalásnak a részadatai találhatóak. A táblázat végén olvasható összesítő számok már eltérnek, a levéltárban fellelt változat eredményeibe ugyanis több helyen számolási hiba csúszott. Ezek javítottan szerepelnek. Megvizsgálván azonban a községekből jövő egyes jelentéseket, megállapítható, hogy az *Emlékkönyvben* található verzió több helyen is pontatlan. Gyanút ébreszthet rögtön a

¹⁰⁵ VaML XXIII. Vas megye Tanácsa Végrehajtóbizottsága iratai. 14 – 241 /1952. T. 1 – 11 fol.

¹⁰⁶ Kövér István: A kitelepítésekről. In: Diktatúra Vas megyében 1945 – 1956. I. rész. Szombathely, A Vas Megyei Honismereti Egyesület, a Honvéd Hagyományörző Egyesület és a Recski Szövetség Nyugat - Dunántúli Szervezete kiadványa. 1999. 122 – 133. p. (Emlékkönyv IV.) (A továbbiakban: Kövér, 1999.)

¹⁰⁷ Kövér, 1999. 128. p.

keletkezés dátuma – hacsak nem sajtóhibáról van szó. A kulákok számának megállapítására felszólító levelet „*Valamennyi Járási és Szombathely Városi Tanács VB elnökének*” Szombathelyről 1952. szeptember 22-i keltezéssel küldték tovább. A községi jelentések ez év szeptember 25. és szeptember 30-a között keletkezettek. Ebből adódóan az ezek alapján készített összegzés nem készülhetett a hivatkozásban szereplő napon. Nagyobb probléma, hogy a Kövér István-féle kiadásban a vizsgált hat kategória közül az ötödik megnevezése pontatlan: ott egyértelműen a „*Betelepített*” szerepel. Az eredeti jelentésekben ellenben az „*Elköltözött (Betelepítve)*”, az említett szerző által vélhetően használt forrásban pedig az „*Elköltöztek*” megjelölés szerepel. Ezek közül egyik sem tekinthető azonosnak a Kövér István-féle „*Betelepített*” verzióval. Írásában az érintett kategóriába soroltak közül mindenkit egyértelműen a Hortobágyra elhurcoltak közé sorol: „*Csak ebben a járásban 81 főnek jutott osztályrészül a legembertelenebb sors, a kitelepítés, (...).*” Ahogy az általam készített táblázat is mutatja, a helyzet aligha tekinthető ilyen egyszerűnek. Először is nem egyenértékű kifejezésekről lévén szó, a lentebb látható ismertetésben a helyi jelentések gyakorlatát követve megtartom az „*Elköltözött (Betelepítve)*” eredeti változatot. Másodsor: maguk a községi jelentések jelzik az ide sorolt csoport homogén jellegét, utalva arra például, hogy ezen belül hányan disszidáltak, illetve hányan töltik börtönbüntetésüket. Ezt lábjegyzetekben jelzem. Az összes ide sorolható személy egészében tehát nem tekinthető sem „*Betelepített*”-nek, sem pedig „*Elköltözött*”-nek. A községi jelentések alapján készített összesítés tanúsága szerint az idesorolt 81 személy közül 3 biztosan nem tekinthető elhurcoltnak. Harmadszor: figyelemmel kell lenni a kuláklisák felülvizsgálatának szakaszaira is: a helyi tanácsok 1952. november 21-ig végezték el a felülvizsgálatot. Az új kuláklisát a pártbizottságok, a járási és a megyei tanács képviselői december 15-ig vizsgálták felül; ezek után december 31-re készült el a statisztikák országos összegzése.¹⁰⁸

---

¹⁰⁸ Kávási, 1991. 88. p.

Kulákok száma a szentgotthárdi járásban ¹⁰⁹

Községek ¹¹⁰	Kulákok száma 1949-ben	Kulákok száma 1952-ben	Földjét felajánlotta	Meghalt	Elköltözött (Betelepítve)	Egyéb
Alsószőlőnk	6	1	1	-	4	-
Apátistvánfalva ¹¹¹	23	6	1	2	11	3
Felsőszőlőnk	14	6	1	-	7	-
Kétvölgy	9	3	-	-	4	2
Rábatótfalu	2	2	-	-	-	-
Szakonyfalu	5	1	-	-	2 ¹¹²	2
Rönök	-	-	-	-	-	-
Rábafüzes ¹¹³	2	1	-	-	1	-
Csörötnek	3	1	-	-	2	-
Farkasfa	12	8	-	2	2	-
Gasztony	0 ¹¹⁴	1	-	-	-	-
Kondorfa	5	3	-	-	2	-
Magyarlak	-	-	-	-	-	-
Máriaújfalu	-	-	-	-	-	-
Rábagyarmat	1	-	-	-	1	-
Rátót	2	-	-	1	1 ¹¹⁵	-
Vasszentmihály	3	-	-	-	-	-
<i>Bajánsenye</i>	45	32	7	-	3	3
<i>Kercaszomor</i>	24	12	8	-	4	-
<i>Kerkáskápolna</i>	12	4	2 ¹¹⁶	-	7	-
<i>Magyarszombatfa</i>	15	9	-	-	5	1 ¹¹⁷
<i>Gödörháza</i>	9	7	-	-	2	1 ¹¹⁸
<i>Óriszentpéter</i>	49	34	-	2	11	2
<i>Szalafő</i>	50	39	1	1	8	1 ¹¹⁹
<i>Velemér</i>	21	15	14 ¹²⁰	-	4	2
SZENTGOTTHÁRD	2	1	1	-	-	-
Összesen	314	186	36	8	81	17

¹⁰⁹ VaML 301/b.1. Szentgotthárdi Járás Tanács TŰK iratok 14 – 241/1953.

¹¹⁰ Normál szedéssel a Vendvidék, félkövérrel a Felső-Rába-völgy, kurzívan az Őrség falvai láthatók.

Kiskapitálissal jelöltem a járásközpontot.

¹¹¹ Orfaluval együtt.

¹¹² A részadatok szerint biztosan nem betelepítettekéről, hanem disszidáltakról van szó, ellentétben Kövér István kijelentésével.

¹¹³ Jakabházával együtt.

¹¹⁴ A községi jelentés megfogalmazása szerint: „Fenti tárgyra vonatkozólag jelentem, hogy 1949 évben a Községben olyan kulák nem volt, aki mezőgazdasági járulékot fizetett volna. Jelenleg egy van aki 1951 évben lett ipari kulákká nyilvánítva.” VaML 301/b.1. Szentgotthárdi Járás Tanács TŰK iratok 14 – 241/1953. Az idézett mondatból nem következik, amit Kövér István feltételez közölt jegyzékében, jelesül, hogy 1949-ben 1 kulák volt a településen.

¹¹⁵ A feltüntetett személy a községi jelentés szerint disszidált.

¹¹⁶ A Kövér István által közölt verzióban 1; a részadatok szerint kettő.

¹¹⁷ Gödörházával együtt.

¹¹⁸ Magyarszombatfával együtt.

¹¹⁹ Nem betelepített, hanem börtönben van.

¹²⁰ Kövér István szerint 2.

Kulákok száma 1952 decemberében¹²¹

Községek	Kulákok száma az 1952. évi gazdalajstrom alapján	Nem mentesített kulákok száma a végleges (hitelesített) kuláklistán	Ebből a helybenlakók száma
Alsószölnök	2	10	4
Apátistvánfalva ¹²²	14	7	7
Felsőszölnök	12	11	5
Kétvölgy	3	1	3
Rábatótfalu	2	1	2
Szakonyfalu	3	2	2
Rönök	-	3	3
Rábafüzes ¹²³	1	1	1
Csörötnek	1	1	1
Farkasfa	10	10	5
Gasztony	1	1	1
Kondorfa	5	5	3
Magyarlak	-	-	-
Máriaújfalu	7	7	3
Rábagyarmat ¹²⁴	-	-	-
Rátót	5	5	1
Vasszentmihály	1	1	-
<i>Bajánsenye</i>	33	32	32
<i>Kercaszomor</i>	19	23	12
<i>Kerkáskápolna</i>	13	13	4
<i>Magyarszombatfa</i>	12	5	5
<i>Gödörháza</i>	7	5	5
<i>Óriszentpéter</i>	58	40	40
<i>Szalafő</i> ¹²⁵	44	28	19
<i>Velemér</i> ¹²⁶	27/18?	11/14?	10
SZENTGOTTHÁRD	1	11	4
Összesen	276/267?	234 / 237?	169

A táblázatok adatai a már említett szempontokon kívül egyéb okokból is félrevezethetőek lehetnek. Ahhoz, hogy pontos képet kapjunk a valós viszonyokról figyelembe kell vennünk az egyes mikrotájak területi kiterjedését, és népességszámát.

¹²¹ VaML 301/b.1. Szentgotthárdi Járás Tanács TÜK iratok 14 – 241/1953. Csörötnek, Óriszentpéter és Rábagyarmat esetében nem találtam községi jelentéseket, csak az összesítés említette ezeket a településeket. A hiányzó adatokat innen pótoltam.

¹²² Orfalualal együtt. A decemberi kimutatásban külön szerepel a két község, a szeptemberiben együtt. A könnyebb követhetőség kedvéért itt együtt szerepeltetem.

¹²³ Jakabházával együtt, hasonló okok miatt. A községi jelentés szerint Rábafüzesen nincs kulák 1952 decemberében.

¹²⁴ Rábagyarmat esetében nem találtam külön adatot sem a községi jelentésben, sem pedig az összesítő listában. Magyarázatot erre az 1952. szeptemberi adatokból nyerhetünk: ezek 1949-ben 1 kuláknak minősített személyt említenek, ez az egy személy a jelentések szerint később, még 1952 előtt „elköltözött,” vagy „betelepítetté” vált.

¹²⁵ Szalafő esetében a községi jelentés kiemeli, hogy a számok családokra vonatkoznak. Az összeírás így valószínűleg a többi esetben is a családfőkre terjedt ki, ez a tény tovább árnyalja az elhurcoltak pontos számának meghatározására tett kísérlet lehetőségeit.

¹²⁶ A községi jelentés két számot hoz az első két kategóriában.

Nagyságát tekintve a felsoroltak közül legnagyobb a Felső-Rába-völgy a maga 160, 2 km²-ével, a sorban utána az Órség következik 133, 94 km²-rel, végül a Vendvidék 78, 94 km²-rel, külön kezelendő a városias jelleget mutató járásközpont, Szentgotthárd 13, 07 km² területével.¹²⁷ A földrajzi kiterjedés meghatározta sorrendtől eltérő rangsor alakul ki, ha a népsűrűséget tekintjük a viszonyítás alapjának. Szentgotthárdon, a járásközpontban az 1 km² -re jutó népesség száma 286, 56 fő; ez a szám a Felső-Rába-völgyben 70,71; a Vendvidéken 65,27; az Órségben pedig 45,41. Ezen belül 1 km²-re vetítve a kulákká nyilvánítottak száma a Felső-Rába-völgyben az 1952-es felmérés szerint 1949-ben 0,17; 1952 szeptemberében: 0, 09; míg decemberben: 0, 16. Ugyanezek a számok a Vendvidéken: 0, 75; 0, 24; 0, 75; az Órségben: 1, 68; 1,17; 1, 60 illetve¹²⁸ 1, 52; Szentgotthárdon pedig 0, 15; 0, 08; 0, 08. Noha már szó esett az „Elköltözöttek” pontos száma megállapítása problematikusságáról, az arányok vonatkozásában azonban mégis tanulságos lehet, hogy az imént alkalmazott elv mentén haladva hányan hagyták el a területet a dolgozat által érintett években. Ugyancsak egy négyzetkilométerre vetítve számuk a Vendvidéken: 0,46; a Felső-Rába-völgyben 0,06; az Órségben 0, 07. Ugyan területét tekintve a Vendvidék a három mikrotáj közül a legkisebb, népsűrűségét nézve a második helyen; az „Elköltözöttek ” száma ugyanekkor messze itt a legmagasabb.

---

¹²⁷ Az adatokat Kovacsics József idézett művének falvankénti ismertetéseiből vettem, mikrotájankénti csoportosítás és km²-re való átváltás után keletkeztek a fenti értékek. *Kovacsics*, 2000. passim.

¹²⁸ Lista már említett jellegzetessége miatt.

4. 2. Az ellenségkép bővülése: a nemzetiségek és a klérus

Ahhoz, hogy a Vendvidék e kiemelt szerepe magyarázatot nyerjen, szólni kell a „belső ellenség”¹²⁹ kategóriába soroltak körének bővüléseiről. Ebben a vonatkozásban különösen fontosak a járás már említett etnikai illetve vallási jellemzői. Járási szinten 1930 és 1949 között az összlakosság száma változásának arányához képest a nemzetiségek aránya jóval nagyobb különbségeket mutat. Legnagyobb az eltérés a németek körében, a második világháború utáni változások következményeként.¹³⁰ A két időpont között a csökkenés 96, 5 %-os. Témánk vonatkozásában feltétlenül ki kell térni a szlovén lakosság szerepére. 1949-ben a szentgotthárdi járásban az 1930-as adatoknál 24, 19 %-kal alacsonyabb a szlovén nemzetiségűek aránya. Ebben az esetben nem lehet a csökkenés oka a németek esetében megtörtént kitelepítés, bár a létszám visszaesése nem teljesen független ettől. A második világháború után ugyanis a németeket és a szlovákokat érintő lakosságcsere a helyi szlovénségben is félelmet ébresztett,¹³¹ amit csak az 1947-es békeszerződés oszlatott el némileg. 1948-ban az MDP I. kongresszusának programja is azt hirdette, hogy *„az országban élő nemzetiségek számára a párt teljes állampolgári egyenjogúság biztosítása mellett, haladó nemzeti kultúrájuk szabad fejlesztéséért, anyanyelvükön történő oktatásért, demokratikus, kulturális, társadalmi és politikai szervezésük teljes szabadságáért, a szomszéd országokban élő anyanemzeteikkel való kultúracsere és érintkezés szabadságáért száll síkra.”*¹³² Az események azonban alig egy év múlva a tervezettől teljesen eltérően alakulnak. A Jugoszláviával való viszony az úgynevezett *titóista elhajló politika*¹³³ következtében megromlott. A Kommunista és Munkáspártok Tájékoztató Irodájának bukaresti konferenciája után, 1948. június 29-én

¹²⁹ A kifejezést Saád József használja. *Saad József: Hortobágy – egy fejezet a deklasszáls történetében.* In: „Magukkal fogjuk megszívni a földet.” 2000 június 23 – 24 - én a „Hortobágy – a magyar Szibéria” címmel megtartott konferencia előadásai. Szerk. : Hantó Zsuzsa et. al. Budapest, Alterra. 2001. 42. p. (Kítaszítottak, I.) (A továbbiakban *Saad*, 2001.)

¹³⁰ Erről bővebben: *Zielbauer György: A Vas megyei németység kitelepítése 1945 után.* In: VHHK 2002. 2. *Zielbauer György: Adatok a Vas megyei nemzetiségek XX. századi asszimilációjának különböző megnyilvánulásaihoz.* In: Vasi Szemle. 1987. 2. sz. 223 – 238. p. *Zielbauer György: A magyarországi németység nehéz évtizede 1945 – 1955.* Szombathely. 1990. *Zielbauer György: A legújabbkori népvándorlás Magyarországon 1940 – 1950.* Szombathely. 1994. *Tilkovszky Loránt: A magyarországi németek szerepe a második világháborúban és ami utána következett.* In: Új Dunatáj. 1996. 4 sz. 22 – 29. p.

¹³¹ Erről bővebben: *Föglein Gizella: Magyar – jugoszláv népcsera egyezmény tervezet.* In: Századok, 130. (1996) 6.sz. 1553 – 1570. p.

¹³² A Magyar Dolgozók Pártja határozatai, 1948 – 56. Főszerk.: Izsák Lajos. Öáll., jegyz., szerk.: Habuda Miklós et. al. Budapest, Napvilág. 1998. 30. p.

¹³³ Lásd: *Farmasi József: Sztálinista tisztogatások Kelet-Európában. Kommunisták elleni kirakatpercek. 1948 – 1954.* In: Szkhonion. 4. (2007) 1. sz. 64 – 76.p.

nyilvánosságra hozott véleménye fogalmazta meg a szakítást a szocialista tábor országai és a renitens állam között.¹³⁴ A Magyarországi Délszlávok Demokratikus Szövetsége – amely eddig a magyar politikai és kormányzati elit támogatását bírta – ugyancsak ellenséges szerveződéssé minősült. A Belügyminisztérium felfüggesztette a szervezet önállóságát, a vezetőségben is személycserék történtek.¹³⁵ A nemzetközi helyzet változásai nemcsak a nagypolitika szintjén, hanem helyi viszonylatban, esetünkben a szentgotthárdi járást tekintve is megnyilvánultak.¹³⁶ Működésbe lépett a „külső ellenség”¹³⁷ elleni propaganda. Az MDP szentgotthárdi járási bizottságának értekezletén jó néhány olyan kijelentés elhangzott, amely arra utalt, hogy a határszélen fokozott éberségre van szükség:

*„(...) a délszláv községekben Titoék által kiadott broszúrákat, röplapokat terjesztenek. E községekben a lakosság inkább Tito mellett van, mint mellettünk. A falakon még ma is láthatóak a Titot éltető feliratok. A rendőrség kutat.”*¹³⁸

*„(...) a Délszláv Antifasiszta Szövetség tagjairól meg kell állapítani, hogy ebbeli minőségükben nem állottak ki Titoék ellen. A Kominform tájékoztatása után tagságukat letagadták. (...) Ennek oka, hogy a lakosságnak nagyobb része, akik az ASZ-nek is tagjai, a háború előtt mint Németországba kijáró idénymunkások a Volksbundnak voltak tagjai. Ezek jórészt kitelepítés vagy vagyoni csökkentés, elkobzás alatt állnak, és a Jugoszláviából származó rémhírek hatására nem merik felvállalni antifasiszta tagságukat, nem mernek kiállni a Tájékoztató Iroda mellett.”*¹³⁹

Az éberség pedig fokozódott, erről tanúskodnak az MDP szentgotthárdi járási bizottságának 1950. május 25-éről, tehát nem egészen egy hónappal a deportálások első hulláma előtt keletkezett jegyzőkönyvei:

„A Vend községekben a legjobb falufelölős elvtársakat kell beállítani és melljük még kibővítésül még 3-4 ipari munkást kell beállítani. Minden egyes községben a falufelölős

¹³⁴ Saád, 2001. 45. p.

¹³⁵ Nagyné, 2002. 181. p.

¹³⁶ Jól érzékelt a veszélyeztetett helyzetét a járásbeli szlovén ajkú lakosság. Ezt mutatják az 1949-es népszámlálás adatai is: 1930-hoz képest a járásban a szlovének száma 4631-ről 3511-re zuhant vissza. A csökkenés 24,19%-os. A járás összlakossága a két időpont között 0,1%-kal nőtt. A szlovének többsége a Vendvidéken élt, itt még magasabb az össznépeség növekedésének aránya: 2,92%. Semmi nem mutat arra, hogy 19 év alatt ilyen mértékű elmagyarosodás ment volna végbe a vidéken. Valószínűbb, hogy a retorzióktól való félelem az oka a statisztikában kimutatható változásnak. Felvethető egy olyan magyarázat is, amely arra alapoz, hogy a lakosság nem volt teljesen tisztában azzal, hogy a népszavazás során állampolgárságra, a nemzetiségre, vagy anyanyelvre vonatkozóan kell-e nyilatkozni. Ezért számos válaszó – nyilván az előbb emlegetett oknál fogva, félelemből, az identitás nyílt vállalását kiküszöbölendő – magyar állampolgárnak és szlovén anyanyelvűnek vallotta magát. Ez a magatartásforma Mukicsné Kozár Mária szerint még a későbbi évtizedekben is megragadható. Erről bővebben Mukicsné Kozár Mária dolgozatban idézett műveiben passim.

¹³⁷ Ugyancsak Saád József kifejezésével élve. Saád, 2001. 42. p.

¹³⁸ Idézi Nagyné, 2002. 181. p.

¹³⁹ Idézi Nagyné, 2002. 181. p.

elvtárs újra tárgyalja át a központi vezetőség határozatát, mely a pártmunka megjavításával a szerzett pártépítéssel, a politikai felvilágosító munkával s kiterjesztésével s kiszélesítésével az éberség fokozásával s az ellenség leleplezésével foglalkozik.”¹⁴⁰

Ahogy a következő – ugyancsak beszédes – részlet mutatja, „a *falufelélős elvtársak*” munkája sikerrel járt:

„Felszólalásokon volt a legjobb a kisgyűlés, hol 30-34 fő vett részt. A kisgyűlések eredménye az volt, hogy eredményes hozzászólások voltak, hozzászólásaikban rátértek Titonak és pribékjeinek aljas gaztett munkájára.”¹⁴¹

A felszólalások, „*hozzászólások*” azonban, ahogyan a következő évek eseményei mutatják, nem bizonyultak megnyugtatónak a vezetőség szemében az ellenség hatásának legyőzését illetően: egy nappal a jegyzőkönyvi bejegyzést követően, 1950. június 23-án éjszaka, a szentgotthárdi járásba is megérkeznek váratlan vendégként az első teherautók, amelyek a pályaudvarra vitték utasaikat. A vagonok néhány óra múlva osztályellenségekkel tele indultak meg a Hortobágy felé.

A Jugoszláviával szembeni viszony elmérgesedését tükröző politikai lépésekkel és a Tito-ellenes propaganda fejlődésével párhuzamosan 1949-től¹⁴² az ország nyugati és déli határán megindult a határőrizet még korábban kezdődött megerősítésének betetőzéseként a műszaki határzár kiépítése. Kifejlett állapotában ez az osztrák határszakaszon 356, a jugoszlávon 630 km drótakadályt jelentett, ami később aknamezővel egészül ki. Ilyen módon vált immár fizikai valósággá, amit Churchill 1946. május 5-én Fultonban – nem sejtve, hogy a következő négy évtizedet meghatározó jelzöt vezet be – így érzékeltetett:

„A Balti-tenger partján fekvő Stettintől az adriai-tengerparti Triesztig vasfüggöny ereszkedett Európára. E vonal mögött vannak Közép- és Kelet-Európa régi államainak összes fővárosai – Varsó, Berlin, Prága, Bécs, Budapest, Belgrád és Szófia.”¹⁴³

A Keletet a Nyugattól elválasztó vonal azonban nemcsak a műszaki zárat jelentette, hanem az országhatártól számított 15 km-es területet, az úgynevezett határsávot is, ahová csak rendőrségi, illetve határőrségi engedéllyel lehetett belépni. Ebbe az övezetbe

---

¹⁴⁰ MDP Járási Bizottsága Szentgotthárd. Jegyzőkönyv IV. 1950. május 25. VaML 44. ffcs. 1. fcs. 5. ö.e. 68. f.

¹⁴¹ MDP Járási Bizottsága Szentgotthárd. Jegyzőkönyv V. 1950. június 22. VaML 44. ffcs. 1. fcs. 5. ö.e. 82. f.

¹⁴² *Léka Gyula*: A műszaki zár- és erődrendszer (vasfüggöny) felszámolása. 1948 – 1989. In: *Hadtudomány*. 9. (1999.) 3 – 4. sz. 161 – 166. p. Bővebben: *Zsiga Tibor*: A „vasfüggöny” és kora. Budapest, Hans Seidel Alapítvány. 1999.

¹⁴³ Idézi: *Zsiga Tibor*: A vasfüggöny és kora Magyarországon. In : *Vasi Szemle*. 53. (1999) 6. sz. 796. p.

sorolódtak a szentgotthárdi járás települései is.¹⁴⁴ Az időközben átszervezett határőrség 1950-től az Államvédelmi Hatóság felügyelete alá tartozott. A terület biztosítása érdekében meg kellett tisztítani azt a „*megbízhatatlan elemektől*.” Ennek a folyamatnak képezte részét, különösen a járás – a források tanúsága szerint „belső ellenségtől” leginkább veszélyeztetett – szlovének lakta vidékét érintő deportálás. Ugyancsak ezzel összefüggésben adható magyarázat arra, hogy miért nem térhettek vissza rögtön a táborok felszámolása után térségbe az onnan kényszerrel elköltöztettek.

A bevezető fejezetben szó esett már a vizsgálódás fókuszában álló járás lakóinak tradicionálisan erős vallásosságáról. A közölt összesítés alapján megállapítható, hogy térségben 1949-ben összességében véve a római katolikusok dominálnak, számban utánuk a reformátusok, majd az evangélikusok következnek. Több kisebb felekezet is képviseltette magát ezeken kívül, de arányuk a három nagy egyházéhoz képest elenyészőnek mondható. Áttekintve a járást alkotó mikrotájak és a járásközpont adatait és figyelembe véve az egyes térségek földrajzi kiterjedését megállapítható, hogy a római katolikusok a Szentgotthárd után szinte azonos arányban jelennek meg a Vendvidéken és a Felső-Rába-völgyben. A protestánsok aránya az Őrségben jelentős: a reformátusok száma itt a legmagasabb, az evangélikusok is itt képviseltetik magukat a legtöbben Szentgotthárd után. Hogy mennyire nem függetlenek egymástól a szentgotthárdi járásban a hatalom által kialakított ellenségkép egyes összetevői azt jól példázza a Vendvidék esete: az ide tartozó falvakban összekapcsolódik a nemzetiség anyanyelvének használata és vallásgyakorlás. Nem kis szerepe volt ebben a helyi plébánosoknak. Előreutalva a dolgozat következő fejezetére nem érdektelen már most jelezni, hogy a mikrotáj három papja közül kettőt – Kühár Jánost illetve Markovics Lajost – érintett az áthelyezés illetve az áttelepítés.¹⁴⁵ Előbbi szlovén nyelvű miseimákat írt, ezt megosztotta a közeli Apátistvánfalva plébánosával is.¹⁴⁶ 1952-ben már egyikük sem volt eredeti szolgálati helyén: Kühár Jánost Izsákfára helyezték át, Markovics Lajost pedig az 1952-es kuláklisák adatai szerint „áttelepítették.”¹⁴⁷ Járási szinten – ahogy a szlovén nemzetiség esetében is – a helyi pártszervek követve a központi propagandát, igyekeztek lejáratni a hívők szemében lelkipásztoraikat. Nagyné Sziklai

---

¹⁴⁴ Dokumentumok a hortobágyi zárt munkatáborokról, 1950 – 1960. Szerk.: Füzes Miklós. Gyűjt. és vál. Hantó Zsuzsa – Füzes Miklós. Közread.: A Hortobágyi Kényszermunka Táborokba Elhurcoltak Egyesülete. Bp. 2002. 56 – 62. p. (Kitaszítottak II.)

¹⁴⁵ A dolgozatban áttekintett forráscsoport rajtuk kívül sem katolikus, sem a többi felekezetet képviselő egyházi személyt nem említ a deportáltak között.

¹⁴⁶ Nagyné, 2002. 194. p.

¹⁴⁷ VaML 301/b.1. Szentgotthárdi Járás Tanács TŰK iratok 14 – 241/1953.

Ágnes idézi a következő mondatot, ami az 1950. június 14-i járási pártaktíva értekezleten hangzott el, mintegy kijelölve a tagok feladatát: „Nézzenek körül a falusi leánykörökben, biztosan nem ártatlanok azok a papok!”¹⁴⁸ Az elhangzottaktól vélhetően nem függetlenül, a szentgotthárdi apátplébános szobájában női nadrágot, zsebkendőket és női fényképeket találtak.¹⁴⁹ Hogy nemcsak közvetlenül az egyházi embereket érték atrocitások, azt jól mutatja a Párt Járási Bizottságának 1950. május 31-éről származó jegyzőkönyve is:

„Tomori Gizella ápolónő lebeszéli az ifiket, hogy a Marxizmust Leninizmust ne tanulják, mert annak nem veszik hasznát. Minden vasárnap kényszeríti úgy a személyzetet, mint a könnyebb betegeket, hogy menjenek templomba, mert aki nem megy el, az nem mehet moziba sem. (...) A Járási Bizottság javasolja, hogy még a mai napon ki kell vizsgálni az ügyet és a nem megfelelő személyeket el kell távolítani.”¹⁵⁰(Kiemelés tőlem. D. E.)

Jól összegzi a kérdés körül kialakult viszonyokat a következő részlet:

„Áldott elvtársnő javaslatot tesz a Járási Bizottságnak, hogy az MNDSZ járási titkár készítsen egy munkatervet, hogy mit akar végezni a járásban, mert asszonyainkon nagyon érezhető a klérus befolyása, és itt nagy felvilágosító munkára van szükség. Az MNDSZ járási titkárának komoly aktív hálózatot kell kiépíteni, és az MNDSZ –ből ki kell zárni a kulák ügyvezetőket. (...) Továbbá felhívja figyelmünket az elbizakodás veszélyeire és egyben hogy minden erőt megmozgatni szervezetté és egységessé tenni a tömegek békemozgalmát, amelyet hatalmas politikai és nevelő munkával kell összekötni, Munkánk végzéséhez tele optimizmussal induljunk ragadjuk magunkkal a tömegeket a béketábor megnyerésére és könnyörtelen harcot vívjunk az ellenséggel szemben.”¹⁵¹

Az itt megfogalmazott célkitűzés nem egészen két hónappal keletkezése után a deportálások kezdetével lép megvalósulása első szakaszába.

---

¹⁴⁸ Idézi: Nagyné, 2002. 195. p.

¹⁴⁹ Nagyné, 2002. 195. p.

¹⁵⁰ MDP Járási Bizottsága Szentgotthárd. Jegyzőkönyv. 1950. május 31. VaML 44. ffcs. 1. fcs. 5. ö.e. 71. f.

¹⁵¹ MDP Járási Bizottsága Szentgotthárd. Jegyzőkönyv. 1950. április 27. VaML 44. ffcs. 1. fcs. 5. ö.e. 72. f.

5. Deportálások a szentgotthárdi járásból

5.1. A felhasznált források

A korábbi fejezetekben bemutatott folyamat betetőzéseként indult meg a szentgotthárdi járásból is a hatalom szemében ellenségnek számító személyek deportálása.¹⁵² A térségből az érintetteket a következő hat táborba szállították: Árkustanya, Elep, Lászlómajor, Kónya, Tedej, Tiszaszentimre. Az elhurcolt személyek pontos számának megállapítását számos körülmény nehezíti. A deportálások előtt készülhettek ugyan listák, azonban nem minden esetben egyezik a lajstromban felsoroltak személye a valóban elköltöztetettekével.¹⁵³ A másik lehetséges forráscsoport a Hantó Zsuzsa által áttekintett levéltári iratanyag, amelynek felhasználásával a táborok oldaláról tesz kísérletet arra, hogy rekonstruálja a névsorokat.¹⁵⁴ Ahogy azonban maga is utal rá, „*e névsorokban lehetnek hiányosságok, és előfordulhat a nevek elírása is.*”¹⁵⁵ Ezek pontosítására a túlélőkkel készített interjúkon kívül sokat ígérő segítséget adhatnak a deportáltak személyéhez kapcsolódó, eredeti lakhelyükön megőrződött levéltári iratok.

Dolgozatomban a szentgotthárdi járásra vonatkozó, a Vas Megyei Levéltárban található forrásokat használtam fel. Jelesül az államosítás alóli mentesítő kérelmeket,¹⁵⁶ a már hivatkozott kulákösszeírásokat,¹⁵⁷ a középparasztok kulákság alóli mentesítésének iratait,¹⁵⁸ a visszatelepülés idején keletkezett panaszokat, kérelmeket, kölcsönügyeket.¹⁵⁹

---

¹⁵² A fogalmat a Hantó Zsuzsa által meghatározott értelemben használom: „*A deportálás, elszállítás személyek vagy csoportok idegenbe, kényszerlakhelyre vagy zárt táborba telepítése. Magyarországon a 12 hortobágyi és középtiszavidéki zárt táborrendszer volt az egyetlen, ahova családokat hurcoltak és különítettek el, a csecsemőtől a tehetetlen aggastyánig. Az odaszállítottakat munkavégzésre kötelezték, a 12 év feletti gyermekeket is.*” Családok munkatáborokban. Szerk.: Hantó Zsuzsa. 1.köt. Budapest, Magyar Ház. 2006. 27. p.(Kitasítottak III.) (A továbbiakban: *Hantó*, 2006.) Vö.: *Hantó Zsuzsa: Az 1950-es évek törvénytörései.* In: *Élned haldod... A munkatáboroktól az 1956-os forradalomig.* Szerk.: Kövesdy Zsuzsa – Kozma László. Budapest, Kairosz. 2005. 23 – 75. p. illetve: *Hantó Zsuzsa: Az elszendenvedők. A civil társadalom felszámolási folyamata az 1950-es években.* In: Hortobágyi kényszermunkatáborok 1950 – 1953 között: szimpózium, 2006. szeptember 4. Szerk.: Eötvös Péter – Hegedűs Hajnalka. Közread.: Hans Seidel Alapítvány, Hortobágyi Kényszermunkatáborokba Elhurcoltak Egyesülete, Konrad Adenauer Alapítvány. Budapest, 2006. 25 – 47. p.

¹⁵³ Telepessors. Szerk.: Saád József. Budapest, Gondolat. 2005. 21 – 22. p.

¹⁵⁴ *Hantó*, 2006. 449 – 504. p.; Családok munkatáborokban. Szerk.: Hantó Zsuzsa. 2.köt. Budapest, Magyar Ház. 2007. 439 – 504. p.(Kitasítottak III.) (A továbbiakban: *Hantó*, 2007.)

¹⁵⁵ *Hantó*, 2007. 13.p.

¹⁵⁶ VaML XXIII. 304. A Szentgotthárdi Járási Tanács Végrehajtóbizottsága II. Igazgatási Osztályának iratai. 6802/1957.

¹⁵⁷ VaML XXIII. 301/b.1. Szentgotthárdi Járás Tanács TÜK iratok 14 – 241/1953.

¹⁵⁸ VaML XXIII. 304. A Szentgotthárdi Járási Tanács Végrehajtóbizottsága Igazgatási Osztályának iratai. 170/1957.

Feldolgozásuk után lehetségessé vált egy pontosított, kiegészített jegyzék összeállítása, amit a dolgozat mellékleteként – a vizsgálat során eddig követett elvhez ragaszkodva – mikrotájakra bontva közlök.¹⁶⁰ Az elhurcoltak számát mindezek után is csupán arányaiban lehet érzékeltetni. A családfők száma viszonylag kevés kétséggel megállapítható, ebben az esetben az egyes generációk elkülönítése okozhat gondot. Erre csak minden listán szereplő személy pontos születési adatainak birtokában lehetne kísérletet tenni. Ezek hiányában erre a dolgozat ebben a formájában nem vállalkozik. A kutatás során nyert adatokból összeállított felsorolásban ezért az azonos vezetéknevű személyeket egy családba tartozónak tüntettem fel. Ettől a gyakorlattól abban az esetben tértem el, ha annak cáfolatára egyértelmű utalást találtam; továbbá akkor, amikor eltérő időpontban, eltérő helyre vitték a – korabeli terminussal éve – betelepítésre szánt embereket. A harmadik oszlopban a „*családtagok számának*” esetében újabb nehézségekkel kell szembenézni. Jó néhány esetben voltak segítségemre Hantó Zsuzsa idézett művének listái, amelyek azonban többnyire csak a családtagok számát közlik. A forrásokból igyekeztem neveket is hozzárendelni ezekhez az adatokhoz, azonban erre vonatkozó utalást nem mindig találtam. Így fordulhat elő, hogy esetenként a család elsőként említett tagjának neve mellett szereplő szám eltér a lentebb szereplő családtagok neveinek számától. Ebben az esetben mindenkor az említett szám a mérvadó, a nevek a biztosan azonosítható családtagokat jelzik. Az áttekintett iratok megfogalmazásai sem egyértelműek. Legtöbbször megismerhető belőlük a családfő, vagy az irat jellegének megfelelően a kérelmező neve, majd ezt követően a család tagjainak száma. Ellenben nem derül ki egyértelműen, hogy a családfő maga is ide tartozik-e, avagy sem. A két lehetséges értelmezés között választásra kényszerülve a közölt listákban a családfőt nem kezelem külön, hanem a család tagjai közé számítom. A többi kategória esetében – ahol a források erre lehetőséget adtak – feltüntettem a fellelhető információkat.

A vizsgált iratcsoportnak az eddigi listák pontosítására alkalmas tényszerű adatain kívül külön értéke, hogy a deportálás után hazatértektől, vagy hazatérni szándékozóktól személyes leveleket illetve kérelmeket is tartalmaz. Ezek sok esetben említik az elhurcolás előzményeit, annak körülményeit, illetve a táborokból való szabadulás utáni időszakról is fontos adalékokkal szolgálnak.

---

¹⁵⁹ VaML XXIII. 301./d/19. A Szentgotthárdi Járási Tanács Végrehajtóbizottsága Titkárságának iratai. 289/1957. ; VaML XXIII. 307/a/5. A Szentgotthárdi Járási Tanács Végrehajtóbizottsága Mezőgazdasági Osztályának iratai.

¹⁶⁰ 1 – 4. melléklet.

5.2. A deportálások szakaszai

A Hortobágyon és a Közép-Tisza vidékén 1950. júniusa és 1953. októbere között működött az a 12 tábor, ahová az otthonaiktól elszakítottakat szállították.¹⁶¹ A deportálásoknak három nagy hullámát lehet elkülöníteni, a táborrendszer ennek megfelelően, az odaszállított egyre nagyobb embertömeg méreteihez alkalmazkodva bővült. Az 1950-es évtized első éveinek eseményeire 1957-ből származó levéltári iratok utalnak vissza. A felhasznált kérelmek szövegében csak a deportálás idejére, ritkábban körülményeire vonatkozóan találhatunk említést.

Az elhurcolások indokai változatosak voltak, s számos esetben utalnak a vizsgált terület a korábbi fejezetekben már ismertetett speciális adottságaira. A következő részletek – más-más szempontból – jól illusztrálják, hogyan láthatták az eseményeket az érintettek:

Wachter Istvánt és családját 1951. december 6-án deportálták Kétvölgyről Tedejre, *„de a mai napig nem tudom elképzelni, hogy miért, hisz nem voltam kulák, hisz csak 19 hold néhány négyszögöl földem volt összesen, amelynek aranykorona jövedelme 50 aranykorona volt, az 1951/52. beadási könyvem is igazol. Vagy talán nem voltam megbízható a Jugoszláv határ szélén; az sem felel meg a valóságnak hisz én alapítottam Kétvölgy községben az első szocialista boltot és korcsmát vagyis szövetkezetet, tehát az akkori helyi szervek csupán személyeskedve intézkedtek a kitelepítésem ügyében.”*¹⁶²

Ahogy említésre került, a kitelepítésre szánt személyek listája nem minden körülmények között megbízható forrás, ezt bizonyítja a gasztonyi Pálffy Ignác története is:

*„Engemet feleségemmel és fiammal együtt 1951 évben Hortobágy – térségben kitelepítettek. A kitelepítési véghatározat fiamat jelölte meg mint kitelepítendő személyt és mégis vele kényszerítettek minket szülőket is annak dacára, hogy sem kulák, sem kizsákmányoló életembe nem voltam, hanem becsületes, dolgozó középparaszt.”*¹⁶³ *De hát akkor az erőszakkal szemben mást cselekedni nem tudtam, alávettem magam a hatóság akaratának.”*¹⁶⁴

---

¹⁶¹ Hantó, 2006. 36. p.

¹⁶² VaML XXIII. 301./d/19. A Szentgotthárdi Járási Tanács Végrehajtóbizottsága Titkárságának iratai. 289 – 44./ 1957.

¹⁶³ Érdekes megfigyelni a terminusok sokszínűségét: akit korábban deportáltak azzal az indokkal, hogy adott esetben „zsíros parasztnak,” vagy kuláknak titulált a politikai vezetés, 1956-57-ben középparasztként folyomodik ugyanahhoz a hatalomhoz.

¹⁶⁴ VaML XXIII. 301./d/19. A Szentgotthárdi Járási Tanács Végrehajtóbizottsága Titkárságának iratai. 289 – 26./ 1957

A helyzet abszurditását mutatja a szentgotthárdi Gálócsy család esete is. A családfő nem tartózkodott otthon családjának deportálása idején, így maga kérelmezte, hogy családjához kerülhessen:

„Sokszor megtörtént, hogy azokat is elvitték, akik éppen jelen voltak a kitelepítéskor, de a papírra nem voltak ráírva, akik pedig rajta voltak a listán, de éppen nem tartózkodtak otthon, azok meg maradhattak. Apa is kinn maradhatott volna, de ő mindenáron a családja után akart menni, erre egy csendőr lekísérte Debrecenbe, ott a rendőrségi fogdába csukták. Írnia kellett egy kérvényt, amelyben kéri, hogy telepítsék a családjához a Hortobágyra.”¹⁶⁵

A korszak nem kedvezett az elmúlt rendszerben állami feladatokat betöltőknek :
„Tudom, hogy az a bűnöm, hogy csendőr voltam. De tehettem-e mást 1911-ben, mint valami közszolgálati pályát keresnem, hiszen becsületes kisparaszt családból származtam és 8-an voltunk testvérek. A többi testvér is hasonló közszolgálati pályára ment, csak kettő maradt otthon. Mit tehetett akkor mást a többgyermekes kisparaszt fia? Vagy a vándorbotot vette a kezébe és elment Amerikába szerencsét próbálni, vagy közszolgálati pályára lépett. Én sajnos ezt a pályát találtam kifogni. Elgondolhatják, hogy ha tudtam volna, hogy öreg napjaimra ez a sors jut nekem, akkor mást választottam volna. (...) Miért kell félni ilyen családtól, mint az enyém? Nézzenek utána kérem, derék magyar paraszti család sarja vagyunk feleségemmel együtt.”¹⁶⁶

Ahogy azoknak sem, akik bármilyen módon kapcsolatban álltak velük:
„Fenti számra hivatkozással kijelentem, hogy özv. Hammerschmidt Károlyné volt körmendi lakos valójában 1951 évben május hónapban lett kitelepítve, miután egy csendőr családdal lakott egy házban. A kitelepítésnek egyéb oka nem volt, teljesen vagyontalan volt, férje tudomásunk szerint vasúti alkalmazott volt.”¹⁶⁷

A jugoszláviai kapcsolatok nemcsak a deportálásokkal egy időben zajló kulákklistázások vonatkozásában számítottak a lajstromra kerülést elősegítő körülménynek, hanem az elhurcolások okaivá is válhattak. Így történt ez a rábatótfalusi Bedics Józseffel,

---

¹⁶⁵ *Gálócsy Elek*né: Összeesküvés az Iparművészeti Főiskolán. (A Gallotsik család) In: „Magukkal fogjuk megszívni a földet.”2000 június 23 – 24 - én a „Hortobágy – a magyar Szibéria” címmel megtartott konferencia előadásai. Szerk. : Hantó Zsuzsa et. al. Budapest, Alterra. 2001. 63. p. (Kitaszítottak, I.); valamint Dr. Münnich Dénesné Gálócsy Eszter és Kiss Kornélné Gálócsy Erika visszaemlékezését. In: Hantó, 2006. 172 – 175. p. vö. VaML XXIII. 304. A Szentgotthárdi Járási Tanács Végrehajtóbizottsága Igazgatási Osztályának iratai 6802-47-2./1957.

¹⁶⁶ VaML XXIII. 301./d/19. A Szentgotthárdi Járási Tanács Végrehajtóbizottsága Titkárságának iratai. 289 – 136./ 1957

¹⁶⁷ VaML XXIII. 301./d/19. A Szentgotthárdi Járási Tanács Végrehajtóbizottsága Titkárságának iratai. 289 – 137./ 1957

akit 1952 májusában Tiszaszentimrére költöztettek, mivel fia, Bedics József „*mint délszláv tanító működött,*” majd „*a Jugoszláviával való viszony kiélesedésekor Jugoszláviába távozott, s mint tanító működött a mai napig, én és a feleségem – írja az érintett – pedig a Magyarországi Délszlávok Demokratikus Szövetségének tagjai voltunk,*”¹⁶⁸ami tovább növelte a bekövetkező események valószínűségét.¹⁶⁹

A deportálások forgatókönyve és következmények viszont mindenütt ugyanazokat a jegeket mutatták:

„*Előttünk ismeretlen rendelkezés és mindennemű írásbeli végzés nélkül 1952. május hó utolsó napjaiban hajnali 2 órakor tehergépkocsi állt meg polgári és egyenruhás személyekkel megrakodva Vashegyalja 29. sz. házunk előtt, ahol özvegy édesanyánk én és, Bajzek Anna ekkor laktunk. Azonnal közölték velünk, hogy a legszükségesebbeket összecsomagolva szálljunk a tehergépkocsira és ezzel el kell hagynunk lakóhelyünket. A parancsnak eleget téve egy ládában és két kosárban összecsomagoltuk legszükségesebb ruházati, élelmi és főzőedényeinket és még ezen az éjjel a gépkocsin más személyekkel együtt Vashegyaljáról kitelepítettek bennünket. (...) A kitelepítés után kb. 10 nappal, mivel én, Bajzek József már nem laktam édesanyámmal, hanem mint nő ember Szentgotthárd III. ker. 49. sz. alatt és a Szentgotthárdi Selyemgyárban dolgoztam engedéllyel és a Községi Tanács megbízottainak kíséretében felkerestem a vashegyaljai lakásunkat, ahol nagy megdöbbenésemre az ajtókat nyitva találtuk és állataink mind eltűntek. Az udvaron lévő 2000 db téglát és 1 m³ faragott épületfát elhordták. A lakásban bútorainknak csak igen kis részét találtam. (...)”¹⁷⁰*

A betelepítéseknek mindhárom szakasza érintette a szentgotthárdi járás lakóit. Közülük 1950. június 22–23-án; 1951. december 6-án és 1952. május 29-én hozzávetőlegesen 225 család érkezett innen a Hortobágyra.¹⁷¹ A már tárgyalt körülmények miatt nem minden esetben tudható, hová telepítették őket: 169 családnál találtam erre

¹⁶⁸ VaML XXIII. 301./d/19. A Szentgotthárdi Járási Tanács Végrehajtóbizottsága Titkárságának iratai. 289 – 87./ 1957

¹⁶⁹ A dr.Gálócsy Elek, járási bíró két Budapesten tanuló lányát összeesküvéssel vádolták, így is okot szolgáltatva a család deportálására. Lásd : *Gálócsy Elekné: Összeesküvés az Iparművészeti Főiskolán. (A Gallotsik család) In: „Magukkal fogjuk megszírozni a földet.”*2000 június 23 – 24 - én a „Hortobágy – a magyar Szibéria” címmel megtartott konferencia előadásai. Szerk. : Hantó Zsuzsa et. al. Budapest, Alterra. 2001. 61 – 67. p. (Kítaszítottak, I.); valamint Dr. Münnich Dénesné Gálócsy Eszter és Kiss Kornélné Gálócsy Erika visszaemlékezését. In: Hantó, 2006. 172 – 175. p. vö. VaML XXIII. 304. A Szentgotthárdi Járási Tanács Végrehajtóbizottsága Igazgatási Osztályának iratai 6802-47-2./1957.

¹⁷⁰ VaML XXIII. 301./d/19. A Szentgotthárdi Járási Tanács Végrehajtóbizottsága Titkárságának iratai. 289 – 47./ 1957.

¹⁷¹ Lásd: Mellékletek.

vonatkozó utalást. Közülük a legtöbb, 66 Lászlómajorban; 49 Kónyán; 30 Tedejen; 14 Tizsaszentimrén; 7 Elepen; 3 pedig Árkustanyán talált kényszerű lakhelyre.¹⁷² Következésképpen követve a vizsgálat során eddig alkalmazott elvet, ismét a mikrotájankénti tagolódás szerint végzem az elemzést. A deportált családok száma a Vendvidéken a legmagasabb: 79, a sorban utána az Őrség következik (75 család); majd a Felső-Rába-völgy (44 család); végül a járásközpont, Szentgotthárd (27 család). A területek nagyságához viszonyítva, 1 km² -re vetítve jutunk a betelepítettek területi eloszlásának valós arányához. Ennek ismeretében megállapítható, hogy arányuk Szentgotthárdon a legmagasabb, 1 km² -re 2,07 elhurcolt család jut. Ez a szám a Vendvidéken 1,00; az Őrségben 0,56; a Felső-Rába-völgyben pedig 0,27. A kimutatott értékek szinte hajszálpontosan feleződnek.

A viszonylag nagy különbségekre a választ részben a foglalkozásbeli eltérések, részben a már ismertett területi sajátosságok adhatják. Szentgotthárd vezető helyzete e vonatkozásban magyarázható a település már taglalt városias jellegével. A mellékletek adatainak összevetéséből kitűnik, hogy a foglalkozások megjelölésénél járásközpontban a mikrotájakhoz képest jóval magasabb azoknak a tevékenységnek az aránya, amikhez a hatalom retorikája általában a kizsákmányoló jelzőt társította: mészáros, kocsmáros, kereskedő, bérháztulajdonos. Az érintettek között találjuk a korábbi hatalmi rendszerben az állam szolgálatában állókat is: csendőrök és tisztviselők is a kulákká nyilvánított családok sorsában osztoztak.

A mikrotájak közül a Vendvidéken a legmagasabb a deportált családok száma,¹⁷³ annak ellenére, hogy területét tekintve a többihez viszonyítva ez a legkisebb, népsűrűsége pedig a másik két tájhoz viszonyítva közepesnek mondható. Az elkészített jegyzékekben foglaltak nem utalnak arra, hogy a tájegységek lakóinak foglalkozásában komolyabb eltérés mutatkozna: a vizsgált falvak lakói túlnyomórészt földműveléssel foglalkoznak. Ez a szempont tehát nem tekinthető e kiemelt helyzet melletti érvnek. A háttérben inkább a nemzetiségi viszonyok sejthetők. A Vendvidéket az azt alkotó falvak szintjén vizsgálva feltűnő, hogy a betelepítettek aránya azokon a településeken a legmagasabb, amelyek közvetlenül határosak Jugoszláviával.¹⁷⁴ Nemcsak itt, hanem az Őrségben is kiemelkedő ez az arány a határmenti Bajánsenye, Szalafő, Kercaszomor,

---

¹⁷² Lásd: Mellékletek.

¹⁷³ 4. Melléklet.

¹⁷⁴ Felsőszölnök, Kétyvölgy, Apátistvánfalva. 4. Melléklet.

Magyarszombatfa és Velemér esetében.¹⁷⁵ A Vendvidék kiemelt szerepét az itt élő, az össznépeséghez mérten igen magas számú szlovén kisebbség erősíti.

A határtól való távolság elvéből kiindulva található meg a magyarázata, hogy mi az oka annak, hogy a Felső-Rába-völgyből költöztették el a legkevesebb családot: a másik két területhez képest ez a legbelsőbb és nem közvetlenül szomszédos a korszakban egyre kevésbé baráti Jugoszláviával.

A járásból az említett hat hortobágyi táborban helyezték el az elhurcoltakat. A rendelkezésre álló adatok szerint Szentgotthádról a legtöbben Tizzaszentimrére és Kónyára; a Felső-Rába-völgyből Kónyára és Lászlómajorba; az Órségől és a Vendvidékről Lászlómajorba és Tedejre kerültek.¹⁷⁶

A Hortobágyon töltött idő eseményeit a vizsgált forrásokban, senki nem említi. Nem véletlenül: a szabadulók nem beszélhettek arról, ami az otthonaiktól távol töltött időben történt velük. A táborok felszámolása 1953-ban kezdődött, Sztálin március 5-én bekövetkezett halála utáni változások következményeként. A váltásnak politikai és személyi vonatkozásai egyaránt voltak. Főbb vonalait a szovjet pártelnökség és a magyar pártvezetés tagjaiból álló küldöttség 1953. június 13-16 között Moszkvában rendezett tárgyalásokon határozták meg.¹⁷⁷ Ez év nyarán született a Minisztertanács 1034/1953. (VII. 26.) számú határozata, amely a rendőrhatósági őrizetet, valamint a kitiltásokat oldja fel: utasítja a belügyminisztert, hogy az ez ideig elrendelt kitiltásokat október 31-ig szüntesse meg.¹⁷⁸ A kényszerlakhelyek elhagyására az Országos Rendőrkapitányság dolgozta ki az ütemtervet. Az ennek alapján létrejött utasítást az őrsparancsnokok 1953. augusztus 3-án kapták meg:

„A minisztertanács határozata értelmében a kényszerlakhelyhez kötést megszüntető bizottság megkezdte munkáját. A megszüntetés folyamatosan október 31.-éig történik. Először a beteg, munkaképtelen, elaggot és az állami gazdasággal szerződést kötött személyek, terhes és gyermekes anyák és a jó munkát végzett személyek helyhez kötése lesz megszüntetve. (...) [A] letelepedési engedélyhez kötött városokban, úgymint Budapesten, Miskolcon, Sztálin városban, Komlón, Várpalotán, valamint a déli és nyugati határövezetekben levő helységeken csak akkor lakhatnak, ha ott letelepedési engedélyt kapnak. A letelepedési kérelmeket a hatságok igen szigorúan bírálják el, tehát azt ne is

---

¹⁷⁵ 3. Melléklet

¹⁷⁶ 1–4. Melléklet.

¹⁷⁷ Hantó, 2006. 39. p.

¹⁷⁸ Füzes Miklós: Szibéria-szindróma Magyarországon. In: „Magukkal fogjuk megszívni a földet.” 2000 június 23 – 24 - én a „Hortobágy – a magyar Szibéria” címmel megtartott konferencia előadásai. Szerk. : Hantó Zsuzsa et. al. Budapest, Alterra. 2001. 13. p. (Kitaszítottak, I.) (A továbbiakban: Füzes, 2001.)

kérjék, mert ügysem fogják megkapni. Ugyancsak felhívja a bizottság a figyelmüket, hogy a régi lakhelyeiken maradt és igénybe vett ingó, valamint ingatlan vagyontárgyaik visszaadását a hatóságoktól ne követeljék, mert azokat nem kapák vissza. Ha Önök jelenlegi lakóhelyükről más helységbe akarnak elköltözni, az illetékes községi tanácsnál kitöltött kijelentőlap felhasználásával ki kell jelentkezniük és az új lakhelyükön a megérkezésüktől számított 24 órán belül – kötelesek bejelentkezni.”¹⁷⁹

A „szabadulás” fogalom paradox módon tehát csak korlátozott értelemben használható: a kiadott közlemény szövege parancsszerű megfogalmazásaival a táboron kívüli életet is szigorúan szabályozza. Különösen érvényes ez a határsávba sorolt falvak lakóira, mivel *„ezek a személyek osztályhelyzetüknél, beállítottságuknál fogva a déli és nyugati határövezetben az imperialista és titóista hírszerzés, diverzió, szabotázs és minden egyéb ellenséges aknamunkához határkaput és bázist képeztek. (...) A hortobágyi táborban lévő személyek új lakhelyeiken nemcsak magatartásukkal és tevékenységükkel, hanem pusztán megjelenésükkel is zavart kelthetnek. Ezért a legnagyobb éberséggel kell ezeket a személyeket figyelemmel kíséreni és figyeltetni.”¹⁸⁰* A mellékletekben láthatók arról tanúskodnak, hogy számos család 1953 után sem térhetett vissza otthonába, erre majd csak 1956-ban, vagy még később: 1957-ben kerül sor.

Az 1956 tavaszán bekövetkezett újabb politikai enyhülés következtében született a Minisztertanács 29/1956. (IX. 8.) M. T. számú rendelete, amely visszahelyezte vagyoni jogaiba a *„lakóhelyükről eltávozni kényszerült személyeket;”* korlátozás nélkül engedélyezte a *„déli határsáv létesítésével érintett személyek”* visszatérését korábbi lakhelyükre; 5000 Ft. összegű segélyt biztosított számukra; valamint maximum 10000 Ft. kölcsönt az újrakezdéshez.¹⁸¹ Ezzel összefüggésben születnek a dolgozatban felhasznált kérelmek, illetve kölcsönügyek iratai: a visszatelepültek, illetve a visszatelepülni szándékozók anyagi támogatást kaptak, a kérelmekre adott válaszban olvasható hivatalos indoklás szerint, azért mert *„Így határozott a Végrehajtóbizottság, mert némileg kárpótolni kívánja a [a kérelmezőt] kitelepítése során elszenvedett anyagi kárért, valamint gazdasági léte megindítását kívánja elősegíteni.”¹⁸²*

Az effajta segítség azonban, ahogy ezt a következők bizonyítják kevésnek bizonyult. 1956. augusztusi keltezéssel Sárvárról 25 volt deportált fordul ügyével a

---

¹⁷⁹ Idézi: Füzes, 2001. 13–14. p.

¹⁸⁰ Idézi: Hantó, 2006. 43. p.

¹⁸¹ Füzes, 2001. 14–15. p.

¹⁸² VaML XXIII. 301/d/19.d A Szentgotthárdi Járási Tanács Végrehajtóbizottsága Titkárságának iratai. Kölcsönügyek a 29/1956 MT. sz. r. alapján.

legfelsőbb ügyészhez. Szemléletes leírását kapjuk itt a volt táborlakók „szabadulás” utáni helyzetének. Az irat pontosan dokumentálja az érintettek oldaláról, hogyan hatottak rájuk a politikai viszonyok változásai, s hogy mindebből adott helyen és adott időben mennyit és hogyan érzékeltek. Indokolt ezért a folyamodványt csaknem teljes terjedelmében közölni:

„Alulírottakat 1950. június 23-án minden előzetes bünvádi eljárás, kivizsgálás illetve bírói ítélet nélkül a 8130/1939. M.E. rendelet 1. § b. pontja és a 228.010/1948/IV/1. B.M. számú rendelet 1. §-a alapján lakhelyünkről /Jugoszláv-osztrák / határövezetből kitiltottak és kényszer tartózkodási helyül Hortobágy-Kónya tanyát jelölték meg. A kitiltási véghatározat indoklása csak annyit tartalmaz, hogy a kitiltás »közérdekből« vált szükségessé, hogy mi tette ezt azzá, arról a véghatározat nem beszél. (...) Kitelepítésünk alkalmával mindenünk otthon maradt és utána az ingóságot ismeretlenek széjelhordták, az ingatlanokat pedig államosították, illetve Tszcs. vagy tanács kezelésébe utalták. 1953 októberében a Hajdú-Biharmegyei rendőrkapitányság 9453/1953. sz. határozata alapján a kényszerlakhelyhez kötöttséget megszüntette és értesített bennünket, hogy az összes állampolgárokra kötelező jogszabályok figyelembevételével választhatjuk meg letelepedési helyünket. Amikor aztán otthonunkba akartunk visszatérni, közölték velünk, hogy a határövezetbe nem mehetünk, sőt még Szombathely-Nagykanizsa területén sem telepedhetünk le és a határövezetbe vagy a megnevezett két városba még hivatalos ügyben sem utazhatunk rendőrhatalósági engedély nélkül. E megkötésekről semmiféle írásbeli rendelkezést nem adtak az illetékes hatósági szervek, hogy az ellen jogorvoslattal élhetünk volna, bár felhívták figyelmünket, hogy van rá lehetőség. A határövezetbe és a fent említett városokba ma is csak halálesetbe adnak beutazási engedélyt egy-két egészen ritka kivételtől eltekintve. A beutazási kérelmeket azzal utasítják el a hatóságok, hogy kitelepített nem utazhat a határövezetbe.

Panaszunkra a Szabad Nép hasábjain megjelent beszédek adták meg az indítókat, melyet a Magyar Népköztársaság legfőbb ügyésze mondott el az országgyűlésben. Szeretnénk felvilágosítást kapni a szocialista törvényesség legfelsőbb őrzőinek szervétől arra nézve, hogy mi volt az a bűn aminek állítólagos elkövetése kiváltotta a »közérdekből« való kitiltásunkat otthonunkból anélkül, hogy ellenünk vádat emeltek volna a bűn elkövetéséért és a vád ellen védekezhettünk volna, amennyiben az alaptalan és nem bizonyítható be, vagy ha már a védekezést nem engedték meg, legalább a vádat ismertették volna velünk, hogy tudnánk bűnhődésünk okát mely már 7 esztendeje távol tart családi otthonunktól.

Ezek után ma is ott tartunk, hogy nem tudjuk mi váltotta ki kitelepítésünket és miért nem foglalkozik az igazságszolgáltatás a mi ügyünkkel is úgy, mint az internáltak és bebörtönzöttek ügyével foglalkozik, ahol nem talál bűnt, ott igazságot szolgáltat és rehabilitál.

Bár mi állítólag 1953. október 3-a óta, mióta kényszertartózkodási helyünket elhagytuk szabad és egyenjogú polgárai vagyunk az országnak, azért írjuk, hogy állítólag, mert bármerre is megyünk, lépten-nyomon éreztetik velünk a megbélyegzettséget, mondván, hogy nem lehet ezt vagy azt, mert kitelepítettek vagyunk.

Tessék elképzelni azt a lelkiállapotot, mikor felelős munkahelyről van szó és bármennyire elismerik jelenlegi munkavezetőink a munka elvégzéséhez való rátermettséget és megbízhatóságot, melyet végzett munkánkkal harcoltunk ki, azt kell mondaniok: nem lehet mert kitelepített. Egy-egy ilyen eset bizony nem hogy serkentőleg hatna, hanem hosszú-hosszu időre elveszi az ember munkakedvét mondván, hogy mi a becsületünket és egyenjogúságunkat soha nem kaphatjuk vissza még akkorsem ha lelkünket és testi erőnket egy 8 óra alatt fektetjük is munkánk elvégzésébe vagy tudni azt, hogy otthonunkba soha vissza nem térhetünk, mert a mi ügyünk befolyezett ügy azzal nem törődik senki sem, mert még a legfelsőbb ügyészség sem tartotta érdemesnek hogy vele foglalkozzék amikor az internáltak és bebörtönzöttek ügyével foglalkozik pedig tizezrek sorsáról van szó.

Továbbmegyünk. Tudunk olyan esetekről, akiket közülünk Hortobágyra vittek büntetőintézetbe és már otthonaikba vannak a határzónába. Arról is van tudomásunk, hogy azok, akik többévi börtönre voltak ítélve vagy internálva, az akkori jogszabályok szerint jogerősen ma már ugyancsak otthonaikba vannak a határövezetbe és a legfelsőbb ügyész szavai szerint az ártatlanul elítéltek erkölcsi és anyagi segítség biztosítása mellett foglalják el az őket megillető helyet a társadalomban. Velünk szemben sajnos ezt nem gyakorolták és ma sem gyakorolja az igazságszolgáltatás. Vannak akik nyugatra távoztak az országból illegálisan és a Kormány hívására hazatértek, ugyancsak otthonukba mehettek ha az a határövezetbe volt is. A déli határövezetbe Vasmegyét kivéve visszamehettek otthonaikba sorstársaink, mi vasiak miért vagyunk e terem is mellőzve. Tovább sorolhatnánk a fájó és szerintünk sérelmes eseteket, de úgy gondoljuk elég ennyi is. Szerény véleményünk szerint akkor amikor megszüntették a Hortobágyi kényszertartózkodásunkat a legfelsőbb ügyész szavai szerint az ügyész szervezet részt vett ügyeink felülvizsgálatában – igaz mert beszáltunk velük egy alkalommal pár szó erejéig – ha bűnösnek találtak volna bennünket nem engedtek volna el minket.

*Fentiek alapján kérjük a legfelsőbb ügyészséget, vegyen fáradságot, ha van mód és vizsgálja meg helyzetünket, hogy tényleg nyugodt lelkiismerettel elmondhassa bíró és panaszos, egyensúlyban áll az igazság mérleg, nekünk pedig ne égjen homlokunkon a megbélyegzés érzete, hogy aztán ki-ki elfoglalhassa a társadalomba a képességének megfelelő munkahelyet vagy folytathassa tanulmányait, ha azt becsülettel végzi el.*¹⁸³

Pontosan mutatja az idézet részlet azt a bizonytalanságot, ami mind az elhurcolást, mind a kényszerlakhelyek elhagyása utáni időket jellemzi. Azt is jelzi, hogy a megpróbáltatások nem értek véget a táborok felszámolásával: a visszatért és a visszatérés előtt álló emberek még sokáig viselték magukon bélyegként, hogy a hatalom útjában állók voltak. Abból, hogy a deportáltak is alig tudtak valamit a körülöttük zajló és sorsukat közvetlenül alakító eseményekről, sejthető, hogy mi jutott el a lakosság azon részéhez, ami kívülről volt tanúja a történéseknek. Az országos sajtó hetekig hallgatott az eseményekről, sokáig viszont nem titkolhatta, ugyanis Jugoszláviában gyűléseket tartottak tiltakozásul. A Szabad Nép 1950. július 29-i száma a vád elleni védekezés gyanánt hangsúlyozza, hogy a kitelepítéseket az osztályharc élesedésének követelményét szem előtt tartva hajtották végre, s abban a nemzetiségi hovatartozás nem játszott szerepet.¹⁸⁴

A helyi sajtó sem szól a deportálásokról közvetlenül. Vas Népe¹⁸⁵ című napilap először 1957 februárjában ír a témáról, immár a juttatandó segélyek kapcsán, azok okáról szűkszavúan szólva:

„A múlt évben látott napvilágot a minisztertanácsi rendelet, amely a déli határsávból jogtalanul kitelepítettek segélyezését, visszatelepítését és gazdaságuk megindításának elősegítését mondta ki, s anyagi támogatást helyezett kilátásba. Megyénkben is sokakat érintett az említett rendelet. A segélyt kérő kérelmek rendre érkeztek a járási tanácsokhoz, elsősorban a szentgotthárdihoz, minthogy a déli határsáv itt húzódott, tehát a legtöbb kitelepítés innét történt. A segély folyósítására már a múlt év őszén felkészültek, azonban az ellenforradalmi események a folyósítást késleltették.

---

¹⁸³ VaML XXIII. 304. A Szentgotthárdi Járási Tanács Végrehajtóbizottsága Igazgatási Osztályának iratai 6802-88-2./1957.

¹⁸⁴ Saád József: Hortobágy – Egy fejezet a deklaszálás történetében. In: : „Magukkal fogjuk megszírozni a földet.” 2000 június 23 – 24 - én a „Hortobágy – a magyar Szibéria” címmel megtartott konferencia előadásai. Szerk. : Hantó Zsuzsa et. al. Budapest, Alterra. 2001. 50 – 51. p. (A továbbiakban: Saád, 2001. b)

¹⁸⁵ A lap 1956-ban indult. Elődei sem érintik a kérdést.

*A kérelmezett összeg a napokban megérkezett, s így járási tanácsaink hozzákezdhetnek a kiutaláshoz. Ebben érdekelt a körmendi és a sárvári járás, legnagyobb részben azonban a szentgotthárdi. (...)*¹⁸⁶

A „kitelepitéseket” csak a segélyadás okaként említi a cikk, a több írás ennyire sem érinti ezt a kérdést. Időről-időre szóba kerül azonban az „osztályellenség” elleni harc fontossága. A kulákellenes propaganda, tehát nem maradt abba deportálásokkal, sőt az egykori deportáltak hazatérése után is folytatódott. A következő két részlet a bizonyíték erre, s egyben meg is erősíti a 25 Sárváron tartózkodó deportált folyamodványában foglaltakat.

*„A kulákok és egyéb osztályidegen elemek elleni harcban pártszervezeteinken támaszkodniok kell a dolgozó parasztságra. Nem tudunk sikeresen harcolni az osztályellenség elszigeteléséért, befolyásának csökkentéséért, ha a falusi osztályharcban nem áll a párt, a helyi pártszervezetek mögött a dolgozó parasztság döntő többsége. A politikai harc ma mindenekelőtt azt jelenti, hogy megvilágítsák pártszervezeteink, a kommunisták a kulákonak az ellenforradalomban betöltött szerepét, nap mint nap le kell leplezni ártalmas rémhíreiket. (...) Az osztályellenség fogalmát falun nem szabad a kulákokra leszűkíteni. Hiszen az ellenforradalom alatt nemcsak kulákok mozdultak meg, hanem a volt szolgabírók, csendőrök, nyilasok is, hogy kezükbe vegyék a hatalmat. A legtöbb helyen ezek voltak a hangadók. (...) Ezek ellen is kiemelt harcot kell folytatniuk a pártszervezeteinknek, a kommunistáknak, az állami szerveknek.”*¹⁸⁷

„Kulákok mint falusi kizsákmányolók még vannak. Igaz, a kizsákmányolásból élők száma ma már kevés, de jóval nagyobb az a rétegük, amely tagjai részben vagy egészben lemondtak földjükéről, az előbbinél kisebb területen kis-és középparasztként dolgoznak. (...) Mivel valamennyien elveszítették egykori hatalmukat, befolyásukat, érthető, hogy népi demokráciánknak nem hívei, nem építői. (...) Hogyan harcoljunk mégis a kulák ellen? Helyesen adja meg a választ erre a párt jelenlegi politikája: a kulákok ellen elsősorban úgy harcoljunk, hogy a fő küzdelmet a politikai befolyásuk csökkentéséért folytassuk. Tévedés ne essék ez alatt nem azt értjük, hogy élezzük velük az ellentéteket, csupán az ellenséges tevékenységüket kell meggátolni. Faluhelyen a dolgozó parasztnak, városban a gyárakban és a különféle üzemekben levő munkásoknak kell odahatniok, hogy a kulákok semmiféle politikai befolyással járó tisztséget ne viselhessenek. (...) A kulákok

---

¹⁸⁶ Megkezdődött a déli határsávból jogtalanul kitelepített családok segélyezése. In: Vas Népe 1957. február 23. péntek

¹⁸⁷ Elvhú következetességgel harcoljunk a falusi osztályellenség ellen. In: Vas Népe 1957. augusztus 11.

tevékenységét másban is látni kell. Rémhíreket terjesztenek, titokban szervezkednek és ahol csak szerét tehetik, a népi hatalom ellen dolgoznak. Mindnyájunk érdeke azt kívánja meg, hogy az ilyen cselekményeket, tetteiket szigorúan megtoroljuk. Helytelen lenne azonban ha gazdaságilag teljesen megsemmisítenénk a kulákokat. (...) Az eddiginél ésszerűbb, humánusabb politikát kell alkalmaznunk a kulákok gyermekeivel, rokonaival szemben is. Néhány évvel ezelőtt a kulákgyermekek kicsi koruktól magukon hordozták a megszégyenítés bélyegét. Korlátozva voltak a továbbtanulásban, ifjúsági szervezetnek még akkor sem lehettek a tagjai, ha a népi demokrácia államrendjével egyet értettek, a szocializmus építését helyeselték. A kulákgyermekek számára most általában lehetővé tesszük az érvényesülést, de mindenütt figyelemmel kell lenni arra, hogy a családi befolyás ne tegye őket ellenséggé.”¹⁸⁸

Az „ellenségtől” való félelem, és ebből adódóan az ellene való védekezésre buzdító felhívás mindazonáltal nem csak a széles nyilvánossághoz eljutó fórumokon, hanem a Járási Tanács Végrehajtóbizottsága ülésein is újra és újra feltűnik. A dolgozat a szentgotthárdi járásban a korabeli ellenségkép három dimenzióját mutatta ki, amely a kulákok, a szlovén nemzetiségűek és az egyházhoz kötődők elleni fellépésben testesült meg. Ugyanez a három csoport váltotta ki a fokozott éberség nevében születő intézkedéseket a belső korszakhatárnak számító 1953-as fordulat után is.

„A végrehajtóbizottságok tömegkapcsolata kormányprogram óta nem hogy javult volna, hanem rosszabb lett. A tanácsülésen kevesebb a hallgatók száma, mint előbb volt. A községekben nem hajtják végre a törvényeket. Ezeket fel kell számolni, a törvényességet be kell tartani. A községekben nem tudatosítottuk az agrártechnikai újítások előnyeit. Ezt a hiányosságot a legsürgősebben ki kell küszöbölni. Az osztályharcról sem szabad megfeledkezni, mert az ellenség továbbra is támad. Feladatunk, hogy a tömegek kapcsolatát szorosabbra vonjuk, a helyi ipart pedig a dolgozók szükségleteinek kielégítésére állítsuk”¹⁸⁹ – szól a jegyzőkönyv bejegyzése 1954-ből.

Amint korábban a sajtónál tapasztalható volt, a jegyzőkönyvek is csak helyenként utalnak a deportálásokra: „Az adóbevételi tervek teljesítésében több községben azért van elmaradás, mert sok olyan kitelepített kulák van, akinek adóhátraléka behajthatatlan.”¹⁹⁰

---

¹⁸⁸ A kulák-problémáról. In: Vas Népe 1957. október 11.

¹⁸⁹ VaML XXIII. 301. Szentgotthárdi Járási Tanács Végrehajtóbizottsága Jegyzőkönyvei. 04–19/1954. 20. sz. jegyzőkönyv. 1954. május 28.

¹⁹⁰ VaML XXIII. 301. Szentgotthárdi Járási Tanács Végrehajtóbizottsága Jegyzőkönyvei 04–12/1954 jegyzőkönyv. 13. sz. jegyzőkönyv. 1954. március 24.

A következő részleteket olvasva – ha az évszámra tett utalástól eltekintünk – akár az is lehetne az olvasó benyomása, hogy a kuláklisztázások idején keletkeztek. Az 1953-as enyhülés tehát nem tekinthető olyan változásnak, ami gyökeres fordulatot hoz: az előtte jellemző folyamatok, tompítva ugyan, de később is tovább élnek:

„A tömegkapcsolat a községben nem 100%-os, akik hátralékban vannak, azok nincsenek jó viszonyban a tanáccsal. (...) A megyei tanács utasította a községi tanácsot, hogy Németh kulák földjét vissza kell adni. A megye közvetlenül értesítette a kulákot, hogy a községi tanács jogtalanul járt el és földjét vissza kell adni. A valóság szerint a községi tanács nem járt el jogtalanul. Rossz hatással van a községre, hogy a megye közvetlenül a kuláknak ír, hogy jogos a kérelme, amikor a községi tanács helyesen járt el. És főleg az nem volt helyes, hogy az egészről a községi tanács csak a kuláknak írt levélből értesült.

Hozzászólás: (...) Amikor Németh kulák azzal az értesítéssel a községi tanácson jelentkezett, el kellett volna tőle venni és kitessekelni.”¹⁹¹

„[A beszámoló] Megszabta a feladatokat (...) Kihangsúlyozta, hogy a juniusi út helyes, azon kell haladni, de felhívta a figyelmet az eddig elkövetett hibákra, különösen a kulákveszélyre. (...) Az őriszentpéteri v. b. elnök felvetette, hogy 1955. évben nem lesz padlássöprés, és mégis megtörtént, így nem tudták mit kell tenni valójában. (...) A terv teljesítését hátráltatja, hogy több helyen a kulákok adóhátralékban vannak. (...) Meg kell nézni, hogy a kulákoknál mi van lezálogolva, és hogy mit lehet még zálogolni.”¹⁹²

„Nem fizettek erejükhöz mértén a kulákok. Ennek következtében a teljes adóhátralék ebből származik. 12 notorius nemfizető számláján 114. 000 Ft áll. Legtöbbjénél nem kehet lezálogolni. Mert az igavonó állatokon kívül a többire leszerződött az Állatforgalmi Vállalattal. Azzal a szándékkal, hogy ne lehessen igénybe venni. (...) Érvényesült a spekuláció, akkor amikor az állatokat a sógorra, komára, vőre iratták.”¹⁹³

Az ellenségkép szentgotthárdi járásban kimutatott második dimenziója a nemzetiségekkel, ezen belül is a Vendvidéken kiemelkedően magas számban jelen lévő

---

¹⁹¹ VaML XXIII. 301. Szentgotthárdi Járási Tanács Végrehajtóbizottsága Jegyzőkönyvei 04–12/1954 jegyzőkönyv. 13. sz. jegyzőkönyv. 1954. március 24. 04–20/1954. 22. sz. jegyzőkönyv. 1954. június 9.

¹⁹² VaML XXIII. 301. Szentgotthárdi Járási Tanács Végrehajtóbizottsága Jegyzőkönyvei 13-7 /1955. Jegyzőkönyv 1955. március 31.

¹⁹³ VaML XXIII. 301. Szentgotthárdi Járási Tanács Végrehajtóbizottsága Jegyzőkönyvei 03-8/1955. 1955. április 13.

szlovénekkal kapcsolatos. A VB -üléseken – kevesebbszer ugyan, mint a kulák-ügyek – de a nemzetiségi kérdés is felbukkan:

„1953 után lanyhult az osztályellenesség elleni harc, erre a márciusi határozat hívta fel a figyelmet. (...) A betelepített egyének visszajárásával kapcsolatban még az év elején tettünk intézkedést. Ha határsávigazolvánnyal jött vissza az illető, a határsávigazolványt megvonjuk tőle. A járásból, illetve a határsávból kiutasítjuk, a határsávigazolványt pedig visszaküldjük az azt kiadó rendőri szervnek azzal, hogy többet az illető részére beutazási engedélyt ne adjon, ha pedig feketén, határsávigazolvány nélkül jön vissza betelepített, akkor kitoloncoljuk a községben illetve határsávból.”¹⁹⁴

„(...) általában a vendek teljesítik az állammal szembeni kötelezettségüket, és az Őriszentpéteriek, de általában az őrségiak le vannak maradva, és ebből a vendek úgy érzik, hogy őket nyomják. Féltő, hogy nemzetiségi kérdés lesz belőle.”¹⁹⁵

A jegyzőkönyvek tanúsága szerint továbbra is meghatározó fontosságú a térség lakóinak az egyházhoz fűződő kötelékeinek felszámolása. A következő idézett részek jól szemléltetik e folyamat lépcsőit:

„A járásban a hittanbeiratásra jelentkezett tanulók száma százalékban kifejezve 71, 8%. Községekre bontva: legnehezebb terület: vend vidék: Apátistvánfalva, Alsószölnök stb. és Magyarlak. Szentgotthárdon a fiú iskolában jelentkezettek: 77, 9 %, a lány iskolában 69%, tehát 10% differencia van a két iskola között, amely annak tulajdonítható, hogy a nevelők nem végeztek jó munkát. Velemér községben egy tanuló sem iratkozott be hittanra. Itt a nevelők munkájának köszönhető ez az eredmény. Ugyanígy van Rönökön és Bajánsenyén, ahol ugyan jelentkeztek, de kevés számmal.”¹⁹⁶

„Ami a hitoktatás kérdését illeti utasítás van arra, hogy írásban erre vonatkozóan nem lehet adatot kiadni azonban szóban lehet közölni. A fennálló rendelkezések szerint csak az járhat hitoktatásra, aki arra beiratkozott. Azonban a papok igyekeznek azokat is bevonni, akik nincsenek beiratva. Hittanórai ellenőrzés folyik a júniusi program óta bizonyos lazaság mutatkozik e téren. Azonban van olyan eset, mint a felsőszölnöki igazgató, ki a folyosón áll és nézi, hogy ki megy hittanra, és aki nincs beiratva azt elküldi. (...) A tényleges lemorzsolódás a hittanról nagyobb, mint 1 %, a járásban 33 maradt ki. A

---

¹⁹⁴VaML XXIII. 301. Szentgotthárdi Járási Tanács Végrehajtóbizottsága Jegyzőkönyvei. 03-15/1955

¹⁹⁵VaML XXIII. 301. Szentgotthárdi Járási Tanács Végrehajtóbizottsága Jegyzőkönyvei. 49. sz. jegyzőkönyv 1954. dec. 13.

¹⁹⁶ VaML XXIII. 301. Szentgotthárdi Járási Tanács Végrehajtóbizottsága Jegyzőkönyvei. 04-28/1954. 30. sz. jegyzőkönyv 1954. augusztus 17.

legmagasabb lemorzsolódás Rábagyarmaton van 6 tanuló, Farkasfán 5 tanuló. Beiratkozott 3286 tanulóból 2210 tanuló 66,4% és jelenlegi állás 2177 tanuló ki jár hittanra.”¹⁹⁷

„A hitoktatás kérdése normalizálódott, mivel az ide vonatkozó korm. rendelet visszaállította a szeptemberi állapotot. Kilengéseket e témán nem tapasztaltunk. Az egyházi szimbólumok, melyek az októberi események alatt illetve után bekerültek az iskolába a járás néhány iskolájában még megtalálhatók. A megyei művelődési osztály ezirányban intézkedéseket tett és rövid időn belül az ellenforradalom ezen maradványai is eltűntek az iskolából.”¹⁹⁸

---

¹⁹⁷ VaML XXIII. 301. Szentgotthárdi Járási Tanács Végrehajtóbizottsága Jegyzőkönyvei. 03–6/1955. Jegyzőkönyv.

¹⁹⁸ VaML XXIII. 309. Szentgotthárdi Járási Tanács VB Művelődési Felügyelősége Jegyzőkönyv.

6. Összegzés

Dolgozatomban a szentgotthárdi járás településeit érintő változásokat vizsgáltam az 1950-es években. Figyelembe véve az előzményeket igyekeztem a kiválasztott terület történéseit az országos szintű intézkedésekkel párhuzamosan tárgyalni, ugyanakkor kísérletet tettem arra, hogy kiemeljem a térség több szempontból specifikus jellegét. Eddig nem született olyan elemzés, amely a szentgotthárdi járást egészében vizsgálta volna, ugyanakkor tekintettel lett volna arra, hogy e mesterségesen kialakított egység három, hagyományaiban, természetföldrajzi adottságaiban, nemzetiségi és vallási összetételében eltérő részből épül fel. Ezek a különbségek – mint láttuk – érzékelhető módon megmutatkoztak, mind a kuláklisokra kerültek, mind pedig a deportáltak vonatkozásában.

Írásomban eddig a téma kutatásában nem használt forráscsoportokat használtam fel, melyek segítségével nemcsak az elhurcoltak listáját sikerült pontosítani, hanem jó néhány személyes, a visszaemlékezéseket kiegészítő feljegyzés vált elérhetővé. Ezek nemcsak az elköltöztetés körülményeit mutatják be, hanem a szakirodalom által jó néhány esetben mellőzött momentumáról az eseményeknek, a visszatérés, illetve a táborok feloszlása utáni időszakról is a szemtanú hitelességével tájékoztatnak.

A vizsgált iratok közül eddig a kuláklisok közlésére történt kísérlet, amint azonban láttuk, nem minden hiba nélkül. A kutatás során fellelt adatok, lehetőséget adtak arra is, hogy az eddig publikált eredmények pontosítására, újragondolására sor kerüljön.

A történetek azt mutatják, hogy a korban kifejlődött ellenségkép bemutatott összetevői nem egymástól elszigetelten jelentkeztek, hanem olykor egymást erősítve hatottak. Elgondolkodtató példáját adja ennek, egy dátum nélküli, Kónya tanyára címzett képeslapon olvasható néhány soros üzenet, melynek írója a dolgozatban említett Kűhár János felsőszőlőnői plébános, címzettjei pedig Császár János és Ropos Anna,¹⁹⁹ egy Kétvölgyről 1950. június 23-án elhurcolt házaspár:

„Hogy is szólt az a nagy ígéret?! Bárminemű viszontagságban – jó és balsorsban ... szeretjük egymást. Érdekes, hogy ezt így kell szószerint végig élni! Igen, még ezért is: Hála legyen az Istennek! Alleluja! Ilyen legyen a ti ünnepetek!”²⁰⁰

---

¹⁹⁹ Lásd 4. Melléklet.

²⁰⁰ Eredetije az 5. Mellékletben közölve.

7. Irodalomjegyzék:

- 20 év a szocializmus útján: Vas megye 1945 – 1965. Kiad.: Központi Statisztikai Hivatal Vas megyei Igazgatóság. Bp., 1965.
- A Magyar Dolgozók Pártja határozatai, 1948 – 56. Főszerk.: Izsák Lajos. Öáll., jegyz., szerk.: Habuda Miklós et. al. Budapest, Napvilág. 1998.
- *Balogh Péter*: A magyar református egyház Vas megyében. In: Vasi Szemle. 53. (1999) 2. sz. 199 – 228. p.
- *Beluszky Pál*: Őrség – Vendvidék – Felső-Rába-völgy. Szentgotthárd és környéke. Budapest – Pécs, 2005.
- *Benczik Gyula*: Községi monográfiák Vas megyében. In: Vasi Honismereti és Helytörténeti közlemények. 2003. 3. sz.
- *Bojtár Endre*: Kik azok a vendek, s kik voltak a venetek – venedek? In: Vasi Szemle. 53. (1999) 4. sz. 511 – 514. p.
- Családok munkatáborokban. Szerk. : Hantó Zsuzsa. 1.köt. Budapest, Magyar Ház. 2006. (Kitaszítottak III.)
- Családok munkatáborokban. Szerk. : Hantó Zsuzsa. 2.köt. Budapest, Magyar Ház. 2007..(Kitaszítottak III.)
- *Csapó Tamás*: Vas megye határmenti térségeinek népeségtörténeti elemzése. H.n. 1954.
- *Csiszár Károly*: Az őrség természetföldrajzi adottságainak jellemzése. I. rész. In: Vasi Szemle, 40. (1966) 3. sz. 360 – 375. p.
- *Csiszár Károly*: Az őrség természetföldrajzi adottságainak jellemzése. II. rész. In: Vasi Szemle, 40. (1966) 4. sz. 547 – 562. p.
- Dokumentumok a hortobágyi zárt munkatáborokról, 1950 – 1960. Szerk.: Füzes Miklós. Gyűjt. és vál. Hantó Zsuzsa – Füzes Miklós. Közread.: A Hortobágyi Kényszermunka Táborokba Elhurcoltak Egyesülte. Bp. 2002. (Kitaszítottak II.)
- *Dr. Beluszky Pál*: Területi hátrányok a lakosság életkörülményeiben. Hátrányos helyzetű területek Magyarországon. In: Földrajzi értesítő. 24. (1976) 301 – 312. p.
- *Dr. Kovacsics József*: Szentgotthárd és környéke. Szentgotthárd környéki, dél-burgenlandi, őrségi és vendvidéki falvak és nemzetiségek (1183 - 1995). Település és népeségtörténeti lexikon. Budapest, 2000.

- *Dr. Sárfalvi Béla – Dr. Szegedi Nándor:* A társadalmi átrétegződés folyamata két nyugat-magyarországi település – Óriszentpéter és Apátistvánfalva – fejlődése tükrében. In: Földrajzi Értesítő. 20. (1972) 2 – 3. sz. 237 – 245. p.
- *Föglein Gizella:* Magyar – jugoszláv népcseré egyezmény tervezet. In: Századok, 130. (1996) 6.sz. 1553 – 1570. p.
- *Farmasi József:* Sztálinista tisztogatások Kelet-Európában. Kommunisták elleni kirakatpercek. 1948 – 1954. In: Szkhonion. 4 (2007) 1. sz. 64 – 76.p.
- Felszabadult Hazánk 30 éve. Oktatási Igazgatóság tudományos tanácskozása Magyarország felszabadulása 30. évfordulóján. Salgótarján 1975. Bp., 1976.
- *Füzes Miklós:* Szibéria-szindróma Magyarországon. In: „Magukkal fogjuk megszírozni a földet.”2000 június 23 – 24 - én a „Hortobágy – a magyar Szibéria” címmel megtartott konferencia előadásai. Szerk. : Hantó Zsuzsa et. al. Budapest, Alterra. 2001. 8 – 19. p. (Kitaszítottak, I.)
- *Gálócsy Elekné:* Összeesküvés az Iparművészeti Főiskolán. (A Gallotsik család) In: „Magukkal fogjuk megszírozni a földet.”2000 június 23 – 24 - én a „Hortobágy – a magyar Szibéria” címmel megtartott konferencia előadásai. Szerk. : Hantó Zsuzsa et. al. Budapest, Alterra. 2001. 61 – 67. p. (Kitaszítottak, I.)
- *Gáyer Gyula:* Gödörháza. In: A Szegedi Tudomány Egyetem Tudományos Közleményei. 2. köt. 2. füz. Szeged, 1936.
- *Gunst Péter:* A magyar agrártársadalom a jobbágyság felszabadításától napjainkig. Budapest, Napvilág. 1998.
- *Hantó Zsuzsa:* Az 1950-es évek törvénysértései. In: Élned halnod... A munkatáboroktól az 1956-os forradalomig. Szerk.: Kövesdy Zsuzsa – Kozma László. Budapest, Kairosz. 2005. 23 – 75. p.
- *Hantó Zsuzsa:* Az elszennvedők. A civil társadalom felszámolási folyamata az 1950-es években. In: Hortobágyi kényszermunkatáborok 1950 – 1953 között: szimpózium, 2006. szeptember 4. Szerk.: Eötvös Péter – Hegedűs Hajnalka. Közread.: Hans Seidel Alapítvány, Hortobágyi Kényszermunkatáborokba Elhurcoltak Egyesülete, Konrad Adenauer Alapítvány. Budapest, 2006.25 – 47. p.
- *Hantó Zsuzsa:* Kényszermunkatáborok a levéltári források tükrében. In: Magukkal fogjuk megszírozni a földet.”2000 június 23 – 24 - én a „Hortobágy – a magyar Szibéria” címmel megtartott konferencia előadásai. Szerk. : Hantó Zsuzsa et. al. Budapest, Alterra. 2001. 20 – 40. p. (Kitaszítottak I.)

- *Hantó Zsuzsa*: Kulákkérdés a pártapparátusok és az államvédelmi hatóságok iratainak tükrében I. In: *Gazdaság és társadalom* 4. (1993) 6. sz. 94 – 121. p.
- *Hantó Zsuzsa*: Kulákkérdés a pártapparátusok és az államvédelmi hatóságok iratainak tükrében I. In: *Gazdaság és társadalom* 5. (1994) 1. sz. 89 – 125. p.
- *Hegedüs András*: A történelem és a hatalom igézetében. Életrajzi elemzések. Budapest, Kossuth. 1988.
- *Horváth Sándor*: A bajánsényei Kerkamenti Mezőgazdasági Termelőszövetkezet története. H. n., 1984.
- *Hubai László*: Magyarország XX. századi választási atlasza I. és II. Budapest, 2001.
- *Izsák Lajos*: Rendszerváltástól rendszerváltásig. Magyarország története 1944 – 1990. Budapest, Kulturtrade. 1998.
- *Kajári Erzsébet*: a Hajdúnánási „kulákügy” 1951-ben. In: *A Történeti Hivatal Évkönyve*. Szerk.: Gyarmati György. Budapest, 1999. 209 – 230. p. (Trezor 1.)
- *Kávási Klára*: Kuláklista. Budapest, Agora, 1991.
- *Kiss Mária*: Gazdasági – társadalmi és politikai viszonyok 1918 és 1945 között. In: *Szentgotthárd. Helytörténeti, művelődéstörténeti, helyismereti tanulmányok*. Szerk.: Kuntár Lajos – Szabó László. Szombathely, 1981. 221 – 286. p.
- *Kövér István*: A kitelepítésekről. In: *Diktatúra Vas megyében 1945 – 1956. I. rész*. Szombathely, A Vas Megyei Honismereti Egyesület, a Honvéd Hagyományőrző Egyesület és a Recski Szövetség Nyugat - Dunántúli Szervezete kiadványa. 1999. 122 – 133. p. (Emlékkönyv IV.)
- *Kuntár Lajos*: Csörötnek monográfiája. Kézirat. [Csörötnek, 1938.]
- *Léka Gyula*: A műszaki zár- és erődrendszer (vasfüggöny) felszámolása. 1948 – 1989. In: *Hadtudomány*. 9. (1999.) 3 – 4. sz. 161 – 166. p.
- *M. Kozár Mária*: Magyarországi szlovének. Budapest, Press Publica. 2003. (Változó Világ 53.)
- *M. Kozár Mária*: A magyarországi szlovének. Letelepedésük, múltjuk, jelenük. In: *Vasi Szemle*. 48. (1994) 4. sz. 492 – 510. p.
- *M. Kozár Mária*: A Szentgotthárd környéki szlovének néprajzi kutatása. Szombathely, 1987.
- *Magyar Katolikus Lexikon* VII. kötet, Budapest, 2002.

- Magyarok és szlovének. Együttélésük és együttműködésük a jugoszláv – magyar határ mentén. Szerk.: Arday Lajos – Joó Rudolf – Tarján G. Gábor, Bp., 1987.
- Magyarország történeti statisztikai helységnévtára 4. Vas megye. Szerk. : Kovacsics József. KSH. 1993 adataival.
- Mit kaptak Vas megye dolgozói az ötéves tervtől. Kiad.: Magyar Dolgozók Pártja Vas megyei bizottsága. Szombathely, 1953.
- *Moldova György*: Az Őrség panasza. Budapest, Magvető, 1974.
- Mukicsné Kozár Mária: Felsőszölnök. Szombathely – Ljubljana. 1988.
- *Mukicsné Kozár Mária*: Őrség és szlovénség. In: Savaria. 35. (1998) 4. sz. 213 – 218. p.
- *Mukicsné Kozár Mária*: Táj és társadalom a Szentgotthárd környéki szlovén településeken. In: Húsz éves az Őrségi Tájvédelmi körzet. Szentgotthárd. 1998. november 13 – 14. előadások. Szerk.: Víg Károly. Szombathely, 1998.
- *Nagyné Sziklai Ágnes*: A Vendvidék a Rákosi-korszakban. In: Trezor 2. A Történeti Hivatal évkönyve, 2000-2001. Szerk.: Gyarmati György. Budapest, 2002. 177 – 214. p.
- *Rákosi Mátyás*: Pártunk feladatai. In: Rákosi Mátyás: Válogatott beszédek és cikkek. Budapest, Szikra, 1952.³
- *Romsics Ignác*: A XX. század története. Budapest, Osiris. 2005.
- *Saad József*: Hortobágy – egy fejezet a deklasszáls történetében. In: „Magukkal fogjuk megszírozni a földet.”2000 június 23 – 24 - én a „Hortobágy – a magyar Szibéria” címmel megtartott konferencia előadásai. Szerk. : Hantó Zsuzsa et. al. Budapest, Alterra. 2001. 41 – 54 p. (Kítaszítottak, I.)
- *Stipkovits Ferenc*: A rábamenti szlovének történetéből. In: Regio. 4. (1994) 2. sz. 91 –105. p.
- *Stipkovits Ferenc*: Nehéz volt szlovénnek maradni. In: Regio. 3. (1993) 1. sz. 150 – 157. p.
- *Stipkovits Ferenc*: Szlovének Rába mentén. Adalékok a rábamenti szlovének történetéhez 1945 – 1949. Celldömölk. 1994.
- Számvetés az MSZMP kongresszusa előtt. A Központi Statisztikai Hivatal Vas megyei Igazgatósága. Szombathely, 1959.
- Szebb, boldogabb élet felé... Vas megye termelőszövetkezeti községei. Szerk.: Böcsén László. Szombathely, 1955.

- Szentgotthárd. Helytörténeti, művelődéstörténeti és helyismereti tanulmányok. Szerk.: Kuntár Lajos – Szabó László. Szombathely, 1981.
- *Szerdahelyi Pál*: Evangélikusok Vas megyében. In: Vasi Szemle. 53. (1999) 2. sz. 183 – 198. p.
- Telepessors. Szerk.: Saád József. Budapest, Gondolat. 2005.
- Termelőszövetkezeti Híradó. Szombathely, 1955.
- *Tibola Imre*: Katolikusok Vas megyében. Vázlat kétezer év vallási életéről. In: Vasi Szemle. 53. (1999) 2. sz. 153 – 192. p.
- *Tilkovszky Loránt*: A magyarországi németek szerepe a második világháborúban és ami utána következett. In: Új Dunatáj. 1996. 4 sz. 22 – 29. p.
- Tizenöt év. Vas megye fejlődése a felszabadulástól napjainkig. Szerk.: Horváth Ferenc. Szombathely, 1960.
- *Tóth Imre*: 650 éves Apátistvánfalva-Števanovci a Millennium évében. Szeged, 2000.
- *Turáni József*: A szelektivitás érvényesülése Vas megye iparának fejlesztésére, hatásai a terület gazdasági-társadalmi életére. é.n.
- *Vakarcs Kálmán*: A szentgotthárd – muraszombati járás ismertetése. Szombathely. 1939.
- [*Vakarcs Kálmán*]: Szentgotthárd és környékének ismertetése. H.n. 1935.
- Vas megye 25 évéről. Szerk.: Rácz János. Kiad.: Magyar Szocialista Munkáspárt Vas Megyei Bizottsága. Szombathely, 1970.
- Vas megye élenjáró állattenyésztőinek tanácskozása Szombathelyen 1955. október 29 – 30. Szerk.: Novák László. Szombathely, é.n.
- Vas megye termelőszövetkezetei a fejlődés útján. Szombathely, 1950.
- Vasi Tsz-k a felemelkedés útján. Szerk.: Kerék László. Vas megye Tanácsa Mezőgazdasági Osztálya. Szombathely, 1959.
- *Vörös Antal*: Az őrségi gazdálkodás az úrbérrendezéstől a XX. század elejéig. In: Vas megye múltjából III. Levéltári évkönyv. Szerk. : Kiss Mária. Szombathely. 1986. 217 – 236. p.
- *Závada Pál*: Kulákprés. Család- és falutörténeti szociográfia. Tótkomlós 1945-1956. Budapest, 1991.

- *Závada Pál*: Teljes erővel. (Agrárpolitika 1949 – 1953) In: *Medvetánc*. 3. (1984) 2 – 3. sz. 137 – 158. p.
- *Zelenay Anna*: Földrajzi, gazdasági társadalmi és demográfiai viszonyok a Rába-vidéken. In: *Magyarok és szlovének. Együttélésük és együttműködésük a jugoszláv-magyar határ mentén*. Szerk. : Arday Lajos – Joó Rudolf – Tarján G. Gábor. Budapest, 1987. 447 – 468. p.
- *Zielbauer György*: A magyarországi németiség nehéz évtizede 1945 – 1955. Szombathely. 1990.
- *Zielbauer György*: A Vas megyei németiség kitelepítése 1945 után. In: *Vasi Honismereti és Helytörténeti Közlemények*. 2002. 2.sz.
- *Zielbauer György*: Adatok a Vas megyei nemzetiségek XX. századi asszimilációjának különböző megnyilvánulásaihoz. In: *Vasi Szemle*. 41. (1987) 2. sz. 223 – 238. p.
- *Zsiga Tibor*: A „vasfüggöny” és kora. Budapest, Hans Seidel Alapítvány. 1999.
- *Zsiga Tibor*: A vasfüggöny és kora Magyarországon. In : *Vasi Szemle*. 53. (1999) 6. sz. 795 – 814. p.

8. Mellékletek

1. Melléklet: Deportáltak Szentgotthárdról

Család- ok száma	Név	Család- tagok száma	Szüle- tési idő	Lakhely a deportálás előtt	Foglalkozás	Deportálás dátuma, helye	Hazatérés ideje/tartózkodási hely 1956-57-ben
1.	Ábrahám Aladár	5	-	Szentgotthárd	fakereskedő	Kónya	-
2.	Árvai Mária	1	-	Szentgotthárd	-	Kónya	-
3.	Bátai József	4	-	Szentgotthárd	-	Kónya	-
4.	Bene István	3	-	Szentgotthárd	-	Kónya	-
5.	Büki Ferenc	4	-	Szentgotthárd	-	Kónya	-
6.	Csurmann Mihály	1	-	Szentgotthárd	mészáros	-	-
7.	Czobor Jenőné (sz. Perschy Erzsébet)	1	1924	Szentgotthárd	-	Tizsaszentimre	Esztergom
8.	Dancsecs Imre	1	-	Szentgotthárd	-	1952	Szentgotthárd
9.	Dremmer Antal	2	-	Szentgotthárd	-	Kónya	-
10.	Erdősi István	3	-	Szentgotthárd	-	Elep	-
	Erdősi Istvánné		-	Szentgotthárd	-	Elep	-
	Erdősi Zsuzsana		-	Szentgotthárd	-	Elep	-
11.	Feitl Elek	3	-	Szentgotthárd	Kocsmáros	1950. június 23.	1956
12.	Fülöp János	2	1890	Szentgotthárd	-	Tizsaszent- imre, 1952.05.29	Püspökmolnári
	Fülöp Jánosné (sz. Windisch Rozália)		1893	Szentgotthárd	-	Tizsaszent- imre, 1952.05.29	Püspökmolnári
13.	Gaál Ede	2	-	Szentgotthárd	-	Kónya	-
14.	Gaál Elek		-	Szentgotthárd	-	1950. június 23	1956. dec 20-tól Szentgotthárd
15.	Gálócsy Elek dr. vitéz	8	1899	Szentgotthárd	járásbíró	Árkusanya 1951. 11-12.	-
	Gálócsy Edit		1928	Szentgotthárd	főisk. hallg.	Árkusanya 1951. 10.	-
	Gálócsy Elek		1946	Szentgotthárd	gyerek	Árkusanya 1951. 10.	-
	Gálócsy Elekné dr		1907	Szentgotthárd	családtag	Árkusanya 1951. 10.	-
	Gálócsy Erika		1929	Szentgotthárd	tisztviselő	Árkusanya 1951. 10.	-
	Gálócsy Erzsébet		1949	Szentgotthárd	gyerek	Árkusanya 1951. 10.	-
	Gálócsy Eszter		1929	Szentgotthárd	családtag	Árkusanya 1951. 10.	-
	Gálócsy Éva		1945	Szentgotthárd	gyerek	Árkusanya 1951. 10.	-
16.	Görgényi Géza	3	-	Szentgotthárd	-	Elep	-
	Görgényi Géza leánya		-	Szentgotthárd	-	Elep	-
	Görgényi Gézáné		-	Szentgotthárd	-	Elep	-
17.	Hofbauer Brigitta	2	-	Szentgotthárd	-	-	-
	Hofbauer Hugóné		-	Szentgotthárd	-	-	-
18.	Illés Károly id.	3	-	Szentgotthárd	-	Elep	-
	Illés Károly ifj.		-	Szentgotthárd	-	Elep	-
	Illés Károlyné		-	Szentgotthárd	-	Elep	-
19.	Komjáthy János	3	-	Szentgotthárd	csendőr	1952. május	Siófok

						Tiszaszentimre	
20.	Özv. Lang Károlyné	3	-	Szentgotthárd	-	1951 Tiszaszentimre	-
	Lang Ödön		-	Szentgotthárd	Nagykereskedő, taxi- és bérháztulajdonos	1951 Tiszaszentimre	-
	Lang Ödönné		-	Szentgotthárd	-	1951. Tiszaszentimre	-
21.	Nagy Lajosné ²⁰¹ (sz. Pass Erzsébet)	1	-	Szentgotthárd	-	1952. május vége	-
22.	Pintér Miklós	2	-	Szentgotthárd	dr. közjegyző	-	-
23.	Pintér Miklósné		-	Szentgotthárd	-	-	-
24.	Surányi Antal	2	1893	Szentgotthárd	-	1951.12.6. Tedej	-
	Surányi Antalné		-	Szentgotthárd	-	1951.12.6. Tedej	-
25.	Szép Sándor	2	-	Szentgotthárd	Vegyeskereskedésük volt	1950. június 23. Kónya	-
	Szép Sándorné (sz. Kállai Ilona)		-	Szentgotthárd		1950. június 23. Kónya	-
26.	Talabér Ferenc	1	-	Szentgotthárd	-	-	-
27.	Varga Ernő	1	-	Szentgotthárd	csendőr	Tiszaszentimre	1955

²⁰¹ „Adóhivatali altiszt özvegye” VaML XXIII. Szentgotthárdi Járási Tanács VB iratok 301/d/19.d. 289-112/1957

2. Melléklet: Deportáltak a Felső-Rába-völgyből

Család- ok száma	Név	Család- tagok száma	Szüle- tési idő	Lakhely a deportálás előtt	Foglalkozás	Deportálás dátuma, helye	Hazatérés ideje/tartózkodási hely 1956-57-ben			
1.	Törk György	4	-	Alsórönök	-	Elep	-			
	Törk Györgyné		-	Alsórönök	-	Elep	-			
	Törk György leánya		-	Alsórönök	-	Elep	-			
	Törk József		-	Alsórönök	-	Elep	-			
2.	Antal János	1	-	Csörötnek	-	Kónya	-			
3.	Barbarics Árpád	3	-	Csörötnek	-	Kónya	-			
4.	Barbarics Sándor	3	-	Csörötnek	-	1950. 06. 29. Kónya	1956. 07. 23.			
	Barbarics Sándorné					-	Csörötnek	-	1950. 06. 29. Kónya	1956. 07. 23.
5.	Peyerl Ágnes	1	-	Csörötnek	-	1950. Kónya	Répcszentgyörgy			
6.	Lukács Ferenc	2	-	Farkasfa	-	1950. 06. 23. Kónya	1956-ig Söpte			
7.	Milánkov János	1	-	Farkasfa	-	Kónya	-			
8.	Németh Gyula	1	-	Farkasfa	-	1952	1956			
9.	Németh Józsefné	1	-	Farkasfa	-	1953	1956			
10.	Sipos Ferenc	6	-	Farkasfa	fűrész- telepe volt	1952. 05. 29.	-			
	Sipos György					-	Farkasfa	-	1952. 05. 29.	-
	Sipos Györgyné					-	Farkasfa	-	1952. 05. 29.	-
	Sipos György (2.?)					-	Farkasfa	-	1952. 05. 29.	-
	Sipos Anna					-	Farkasfa	-	1952. 05. 29.	-
	Sipos Erzsébet					-	Farkasfa	-	1952. 05. 29.	-
	11.					Závec Géza	7	-	Farkasfa	-
Závec György	-	Farkasfa	-	1952. 05. 29. Kónya	1953: Söpte					
Závecz István	-	Farkasfa	-	1952.05.29. Kónya	1953: Söpte					
Závec János	-	Farkasfa	-	1952. 05. 29. Kónya	1953: Söpte					
Závec Jánosné	-	Farkasfa	-	1952. 05. 29. Kónya	1953: Söpte					
Závec Margit	-	Farkasfa	-	1952. 05. 29. Kónya	1953: Söpte					
Závec Vilmos	-	Farkasfa	-	1952. 05. 29. Kónya	1953: Söpte					
12.	Pálffy Ignác	3	-	Gasztony	-	1951	-			
	Pálffy Ignácné					-	Gasztony	-	1951	-
	1 gyermek					-	Gasztony	-	1951	-
13.	Matatics Pál	3	-	Jakabháza	-	1950. 06. 23.	-			
	Matatics Pálné					-	Jakabháza	-	1950. 06. 23.	-
	Özv. Matatics Antalné					-	Jakabháza	-	1950. 06. 23.	-
14.	Seywerth Józsefné	1	-	Jakabháza	-	1950. 06. 23.	Kapuvár			
15.	Dancsecs Imre	4	-	Kondorfa	földműves	1950. Kónya	-			
	Dancsecs Imréné			-	Kondorfa	-	1950. Kónya	-		
16.	Fábián Imre	1	-	Kondorfa	földműves	-	-			
17.	Marton Imre	1	-	Kondorfa	kocsmáros	1950	Zalalövő			
18.	Varga Ernő	4	-	Kondorfa	volt csendőr	Lászlómajor	-			

	Varga Ernóné		-	Kondorfa	-	Lászlómajor	-
	Varga Imréné özv.		-	Kondorfa	-	1952. Lászlómajor	1956
	Varga Edit		-	Kondorfa	-	Lászlómajor	1956
19.	Matatics Pál	3	-	Magyarlak	-	Kónya	-
20.	Mikes Imre	5	-	Magyarlak	volt csendőr	1952. 05. 29. Lászlómajor	1956
	Mikes Imréné		-	Magyarlak	-	1952. 05. 29. Lászlómajor	1956
	Mikes Imre ifj.		-	Magyarlak	-	1952. 05. 29. Lászlómajor	1956
	Mikes László		-	Magyarlak	-	1952. 05. 29. Lászlómajor	1956
	Mikes Márta		-	Magyarlak	-	1952. 05. 29. Lászlómajor	1956
21.	Dolgos József	1	-	Máriaújfalu	-	-	-
22.	Dancsecz Imre	2	1878	Máriaújfalu	földműves	1952. 05. 29. Lászlómajor	1953. 09.
	Dancsecz Imréné		1883	Máriaújfalu	-	1952. 05. 29. Lászlómajor	1953. 09.
23.	Özv. Hammerschmidt Károlyné	1	-	Máriaújfalu	-	1951. 05.	1957: Körmen
24.	Takács Béla	4	-	Máriaújfalu	-	1950. 06. 23. Kónya	Söpte, 1956-ig
25.	Boldizsár Béla	3	-	Rábfüzes	-	Kónya	-
26.	Boldizsár Emil	2	-	Rábfüzes	-	Kónya	-
27.	Illés Károlyné (sz. Klein Berta)	4	-	Rábfüzes	kocsmáros	1951. 07. 22.	Szombathely
28.	Lang József	8	-	Rábfüzes	-	1950. Elep	-
	Lang Józsefné		-	Rábfüzes	-	1950. Elep	-
	Lang Károly id.		-	Rábfüzes	-	1950. Elep	-
	Lang Károly ifj.		-	Rábfüzes	-	1950. Elep	-
	Lang Károly legifj.		-	Rábfüzes	-	1950. Elep	-
	Lang Károlyné id.		-	Rábfüzes	-	1950. Elep	-
	Lang Károlyné ifj.		-	Rábfüzes	-	1950. Elep	-
	Lang Ede		-	Rábfüzes	-	1950. Elep	-
29.	Szibert Béla	4	-	Rábfüzes	-	Kónya	-
30.	Unger Adolf	7	1913. 05. 11.	Rábfüzes	-	1950. 06. 23. Kónya	1956: Söpte
	Unger Adolfné		1914. február 11.	Rábfüzes	-	1950. 06. 23. Kónya	1956: Söpte
	Unger Emília		1937. nov. 6.	Rábfüzes	-	1950. 06. 23. Kónya	1956: Söpte
	Unger Rudolf		1940. nov. 1.	Rábfüzes	-	1950. 06. 23. Kónya	1956: Söpte
	Unger Hilda		1942. 12.	Rábfüzes	-	1950. 06. 23. Kónya	1956: Söpte
	Unger Adolf édesanyja †1951 Debrecen		-	Rábfüzes	-	1950. 06. 23. Kónya	1956: Söpte
	Unger Gizella		-	Rábfüzes	-	1950. 06. 23. Kónya	1956: Söpte
31.	Unger Dezső	5	-	Rábfüzes	-	Kónya	-
32.	Vojta Béla	2	-	Rábfüzes	-	Kónya	-
33.	Boldizsár Béla	3	-	Rábagyarmat	-	1950.	-

34.	Boldizsár Gézáne	1	-	Rábagyarmat	-	-	-
35.	Kocsis Károly	3	-	Rábagyarmat	földműves	Lászlómajor	-
	Kocsis Károlyné		-	Rábagyarmat	-	Lászlómajor	-
	Kocsis Klára		-	Rábagyarmat	-	Lászlómajor	-
36.	Nagy Gyula	4	-	Rábagyarmat	volt csendőr	Lászlómajor	-
	Nagy Gyula ifj.		-	Rábagyarmat	-	Lászlómajor	-
	Nagy Gyuláné		-	Rábagyarmat	-	Lászlómajor	-
	Nagy Rózsi		-	Rábagyarmat	-	Lászlómajor	-
37.	Németh Károly	1	-	Rábagyarmat		1952	1955.
38.	Páti Ferencné özv.	1	-	Rábagyarmat	-	1952. Lászlómajor	-
39.	Siklér Ferenc	7	-	Rábagyarmat	földműves	1952. 05. 28. Lászlómajor	-
	Siklér Imre		-	Rábagyarmat	földműves	1952. 05. 28. Lászlómajor	-
	Siklér Imréné		-	Rábagyarmat	-	1952. 05. 28. Lászlómajor	-
	Siklér János		-	Rábagyarmat	földműves	1952. 05. 28. Lászlómajor	-
	Siklér Mária		-	Rábagyarmat	-	1952. 05. 28. Lászlómajor	-
	Siklér Péter		-	Rábagyarmat	földműves	1952. 05. 28. Lászlómajor	-
	Siklér Péterné		-	Rábagyarmat	-	1952. 05. 28. Lászlómajor	-
40.	Szabó Béla	1	-	Rábagyarmat	ny. MÁV felügyelő	Lászlómajor	-
41.	Tóri Kálmán	3	-	Rábagyarmat	alezredes	Lászlómajor	-
	Tóri Kálmánné		-	Rábagyarmat	-	Lászlómajor	-
	Tóri Kálmán ifj.		-	Rábagyarmat	-	Lászlómajor	-
42.	Trejber Sándor	2	-	Rátót	-	Tedej	-
	Trejber Sándorné		-	Rátót	-	Tedej	-
43.	Bogya Simon	1	-	Vasszentmihály	-	-	-
44.	Zelenka Mihály	1	-	Vasszentmihály	-	-	-

3. Melléklet: Deportáltak az Őrségből

Család- ok száma	Név	Család- tagok száma	Szüle- tési idő	Lakhely a deportálás előtt	Foglalkozás	Deportálás dátuma, helye	Hazatérés ideje/tartózkodási hely 1956-57-ben	
1.	Bács Erzsébet	3	-	Bajánsenye	-	Lászlómajor	-	
	Bács Márton			Bajánsenye		Lászlómajor		
	Bács Mártonné			Bajánsenye		Lászlómajor		
2.	Balogh Jánosné	2	-	Bajánsenye	-	Tedej	-	
	Balogh János ifj.			Bajánsenye		Tedej		
3.	Biró József	4	-	Bajánsenye	-	Kónya	-	
4.	Bognár Ella	5	-	Bajánsenye	-	Tedej	-	
	Bognár Gyula			Bajánsenye		Tedej		
	Bognár Gyula ifj.			Bajánsenye		Tedej		
	Bognár Gyuláné			Bajánsenye		Tedej		
	Bognár Sándorné			Bajánsenye		Tedej		
5.	Cseke Sándor	4	-	Bajánsenye	-	Kónya	-	
6.	Ferenczi Kálmán	3	1899	Bajánsenye	-	Tedej	-	
	Ferenczi Kálmánné			Bajánsenye		Tedej		
	Ferenczi Valéria			Bajánsenye		Tedej		
7.	Guitman Béla	8	-	Bajánsenye	-	Tedej	-	
	Guitman Béláné			Bajánsenye		Tedej		
	Guitman Béla ifj.			Bajánsenye		tanuló		Tedej
	Guitman Gábor			Bajánsenye		kiskorú		Tedej
	Guitman Ilona			Bajánsenye		tanuló		Tedej
	Guitman Károly			Bajánsenye		kiskorú		Tedej
	Guitman László			Bajánsenye		tanuló		Tedej
	Guitman Sarolta			Bajánsenye		kiskorú		Tedej
8.	Németh Dániel	2	-	Bajánsenye	-	Kónya	-	
9.	Pongrácz Antal	1	-	Bajánsenye	-	Kónya	-	
10.	Pongrácz Sándor	3	-	Bajánsenye	-	Kónya	-	
11.	Seper Lajos † 1953. 03. 30.	3	-	Bajánsenye	Molnár és bognár	1952. 05. 29. Lászlómajor ²⁰²	-	
	Özv. Seper Lajosné			1897		Dávidháza ²⁰³		1952. 05. 29. Lászlómajor
	Seper Margit			-		Dávidháza		1952. 05. 29. Lászlómajor
12.	Tóth Lajos	2	-	Bajánsenye	-	Tedej	-	
	Tóth Lajosné			Bajánsenye		Tedej		
13.	Varga Aladár	3	-	Bajánsenye	-	Tedej	-	
	Varga Aladárné			Bajánsenye		Tedej		
	Varga Aladár ifj.			Bajánsenye		Tedej		
14.	Schek Péter	3	-	Dávidháza	-	Kónya	-	
15.	Balogh Piroska	1	-	Dávidháza	-	Tedej	-	
16.	Császár János	4	-	Gödörháza	-	Tedej	-	
	Császár Jánosné			Gödörháza		háztartás- beli		Tedej
	Császár Lajos			Gödörháza		-		Tedej
	Császár Lajosné			Gödörháza		-		Tedej
17.	Saruga papa	6	-	Gödörháza	-	Tedej	-	
	Saruga mama			Gödörháza		-		Tedej
	Saruga Iván			Gödörháza		férfi szabó		Tedej

²⁰² VaML. Sztg. JT VB II. Ig. o. 177/1957 szerint Tizzaszentimre

²⁰³ 1950-ben Dávidházát Bajánsenyéhez csatolják. A lakók a településrész megjelölésére valószínűleg továbbra is a korábbi elnevezést használták.

	Saruga Ivánné		-	Gödörháza	-	Tedej	-
	Saruga Mária		-	Gödörháza	fiatalkorú	Tedej	-
	Saruga gyerek		-	Gödörháza	-	Tedej	-
18.	Bencsics Gyula	4	-	Kercaszomor	-	Tedej	-
	Bencsics Gyuláné		-	Kercaszomor	-	Tedej	-
	Bencsics Gyula ifj.		-	Kercaszomor	-	Tedej	-
	Bencsics Magda		-	Kercaszomor	-	Tedej	-
19.	Berke Lívia	1	-	Kercaszomor	-	Tedej	-
20.	Bognár Ernő	1	-	Kercaszomor	földműves	Lászlómajor	-
21.	Csóka István	3	-	Kercaszomor	földműves	Lászlómajor	-
	Csóka István ifj.		-	Kercaszomor	-	Lászlómajor	-
	Csóka Istvánné		-	Kercaszomor	-	Lászlómajor	-
22.	Kisgazda Jenő	2	-	Kercaszomor	földműves	Lászlómajor	-
	Kisgazda Jenőné		-	Kercaszomor	-	Lászlómajor	-
23.	Kovács József	1	1899	Kercaszomor	földműves	Árkustanya	-
24.	Kovács Pálné özv.	1	1874	Kercaszomor	háztartás-beli	Árkustanya	-
25.	Kulcsár Antal	3	-	Kercaszomor	-	Tedej	-
	Kulcsár Antalné		-	Kercaszomor	-	Tedej	-
	Kulcsár Antal ifj.		-	Kercaszomor	-	Tedej	-
26.	Lugosi Ernő	3	-	Kercaszomor	-	Tedej	-
	Lugosi Ernőné		-	Kercaszomor	-	Tedej	-
	Lugosi Piroska		-	Kercaszomor	-	Tedej	-
27.	Péter Gyula	3	-	Kercaszomor	földműves	Lászlómajor	-
	Péter Gyuláné		-	Kercaszomor	-	Lászlómajor	-
	Péter Zsuzsanna		-	Kercaszomor	-	Lászlómajor	-
28.	Súber Pál	1	-	Kercaszomor	földműves	Lászlómajor	-
29.	Bene József id.	2	-	Kerkáskápolna	földműves	Lászlómajor	-
	Bene Józsefné id.		-	Kerkáskápolna	-	Lászlómajor	-
30.	Boncz Ernő Kálmán	3	-	Kerkáskápolna	-	Lászlómajor	-
	Boncz József ifj.		-	Kerkáskápolna	földműves	Lászlómajor	-
	Bocz Józsefné özv.		-	Kerkáskápolna	-	Lászlómajor	-
31.	Keserü Ernő	5	-	Kerkáskápolna	-	Lászlómajor	-
	Keserü Kálmánné özv.		-	Kerkáskápolna	-	Lászlómajor	-
	Keserü Lajos		-	Kerkáskápolna	földműves	Lászlómajor	-
	Keserü Lajos ifj.		-	Kerkáskápolna	-	Lászlómajor	-
	Keserü Lajosné		-	Kerkáskápolna	-	Lászlómajor	-
32.	Jakosa Zoltán	7	-	Kerkáskápolna	-	Kónya	-
33.	Markó Ernő	4	-	Kerkáskápolna	-	Lászlómajor	-
	Markó Gizella		-	Kerkáskápolna	-	Lászlómajor	-
	Markó József		-	Kerkáskápolna	földműves	Lászlómajor	-
	Markó Józsefné		-	Kerkáskápolna	-	Lászlómajor	-
34.	Simon Gábor	1	-	Kerkáskápolna	földműves	Lászlómajor	-
35.	Spilák Ede	5	-	Kerkáskápolna	földműves	Lászlómajor	-
	Spilák József		-	Kerkáskápolna	földműves	Lászlómajor	-
	Spilák József ifj.		-	Kerkáskápolna	-	Lászlómajor	-
	Spilák Józsefné		-	Kerkáskápolna	-	Lászlómajor	-
	Spilák Kálmánné		-	Kerkáskápolna	-	Lászlómajor	-
36.	Cseke Erzsébet	4	-	Magyar-szombatfa	-	Lászlómajor	-
	Cseke Jenő		-	Magyar-szombatfa	földműves	Lászlómajor	-
	Cseke Karolina		-	Magyar-szombatfa	földműves	Lászlómajor	-
37.	Cseke Sándor	3	-	Magyar-szombatfa	-	Kónya	-

38.	Klujber Ferenc	3	-	Magyar-szombatfa	földműves	Lászlómajor	-
	Klujber Ferencné		-	Magyar-szombatfa	-	Lászlómajor	-
	Klujber Piroska		-	Magyar-szombatfa	-	Lászlómajor	-
39.	Koncz József	1	-	Magyar-szombatfa	-	Kónya	-
40.	Kovács Zsigmond	2	-	Magyar-szombatfa	földműves	Lászlómajor	-
	Kovács Zsigmondné		-	Magyar-szombatfa	-	Lászlómajor	-
41.	Papp Gyula	4	-	Magyar-szombatfa	földműves	Lászlómajor	-
	Papp Gyuláné		-	Magyar-szombatfa	-	Lászlómajor	-
	Papp Imréné		-	Magyar-szombatfa	földműves	Lászlómajor	-
	Papp Vilmos		-	Magyar-szombatfa	-	Lászlómajor	-
42.	Zsohár Gyula	1	-	Magyar-szombatfa	-	Lászlómajor	-
43.	Ábrahám Emil	2	-	Őriszentpéter	-	Lászlómajor	-
	Ábrahám Vince		-	Őriszentpéter	baromfi-kereskedő	Lászlómajor	-
44.	Babos Géza	2	-	Őriszentpéter	földműves	Lászlómajor	-
	Babos Gézáné		-	Őriszentpéter	-	Lászlómajor	-
45.	Dávid Géza	2	-	Őriszentpéter	földműves	Lászlómajor	-
	Dávid Gézáné		-	Őriszentpéter	-	Lászlómajor	-
46.	Gyenes Gyula	4	-	Őriszentpéter	-	Kónya	-
47.	Farkas Rezső	6	-	Őriszentpéter	-	Tiszaszentimre	-
	Farkas Rezsőné		-	Őriszentpéter	-	Tiszaszentimre	-
	Farkas Erzsébet		-	Őriszentpéter	-	Tiszaszentimre	-
	Farkas Géza		-	Őriszentpéter	-	Tiszaszentimre	-
	Farkas László		-	Őriszentpéter	-	Tiszaszentimre	-
	Farkas Tibor		-	Őriszentpéter	-	Tiszaszentimre	-
48.	Hada Géza	4	-	Őriszentpéter	földműves	Lászlómajor	-
	Hada Gézáné		-	Őriszentpéter	-	Lászlómajor	-
	Hada Ibolya		-	Őriszentpéter	-	Lászlómajor	-
	Hada Tibor		-	Őriszentpéter	földműves	Lászlómajor	-
49.	Kiss Lídia	1	-	Őriszentpéter	földműves	Lászlómajor	-
50.	Kósa Kálmán	2	-	Őriszentpéter	-	Tiszaszentimre	-
	Kósa Kálmánné		-	Őriszentpéter	-	Tiszaszentimre	-
51.	Kökény Kálmán	2	-	Őriszentpéter	bognár	Lászlómajor	-
	Kökény Kálmánné		-	Őriszentpéter	-	Lászlómajor	-
52.	Laczó Károly	6	-	Őriszentpéter	-	Kónya	-
53.	Marton Elemér	2	-	Őriszentpéter	-	Kónya	-
54.	Nagy Elek	1	-	Őriszentpéter	-	Kónya	-
55.	Nemes Géza	2	-	Őriszentpéter	földműves	Lászlómajor	-
	Nemes Gézáné		-	Őriszentpéter	-	Lászlómajor	-
56.	Orbán Mihály	2	-	Őriszentpéter	földműves	Lászlómajor	-
	Orbán Mihályné		-	Őriszentpéter	-	Lászlómajor	-
57.	Stefanecz Emil	5	-	Őriszentpéter	erdei munkás	Lászlómajor	-
	Stefanecz Emil ifj.		-	Őriszentpéter	-	Lászlómajor	-
	Stefanecz Emilné		-	Őriszentpéter	-	Lászlómajor	-
	Stefanecz Mária		-	Őriszentpéter	-	Lászlómajor	-
	Stefanecz Valéria		-	Őriszentpéter	-	Lászlómajor	-
58.	Zsohár Jenő	2		Őriszentpéter		Tiszaszentimre	
	Zsohár Jenőné					Tiszaszentimre	

59.	Zsoldos Lajosné özv.	1	-	Óriszentpéter	-	Lászlómajor	-
60.	Balogh Valéria	2	-	Szalfő	-	Lászlómajor	-
	Balogh Vilmos		1888	Szalfő	-	-	-
61.	Jakosa Antalné	5	1894	Szalfő	cséplő- gépe volt	Lászlómajor	-
	Jakosa Henrik		-	Szalfő	gépész	Lászlómajor	-
	Jakosa Henrikné		-	Szalfő	-	Lászlómajor	-
	Jakosa Klára		-	Szalfő	-	Lászlómajor	-
	Jakosa Rezső		-	Szalfő	gépész	Lászlómajor	-
62.	Kiss Károly	2	1889	Szalfő	-	Lászlómajor	-
	Kiss Károlyné		-	Szalfő	-	Lászlómajor	-
63.	Laczó Éva Emma	1	-	Szalfő	-	Lászlómajor	-
64.	László Ferenc	2	-	Szalfő	-	-	-
	László Jánosné		-	Szalfő	-	-	-
65.	Tamaskó Vilmos	4	1924	Szalfő	fűrész- telepe volt	Lászlómajor	-
	Tamaskó Vilmosné		-	Szalfő	-	Lászlómajor	-
	Tamaskó Lídia		-	Szalfő	-	Lászlómajor	-
	Tamaskó Tivadar		-	Szalfő	-	Lászlómajor	-
66.	Zsoldos Dénes	2	1904	Szalfő	-	-	-
	Zsoldos Gyula		1890	Szalfő	-	-	-
67.	Bakai Magdolna	3	-	Velemér	-	Tedej	-
	Bakai Sándor		-	Velemér	-	Tedej	-
	Bakai Sándorné		-	Velemér	-	Tedej	-
68.	Bicsák Jenő	3	-	Velemér	-	Lászlómajor	-
	Bicsák Pál		-	Velemér	-	Lászlómajor	-
	Bicsák Pálné		-	Velemér	-	Lászlómajor	-
69.	Özv. Gyenese Ferencné	1	-	Velemér	-	Lászlómajor	-
70.	Gyenese István	4	-	Velemér	-	Kónya	-
71.	György József	2	-	Velemér	-	Kónya	-
72.	Kolosa Elek	3	-	Velemér	-	Tedej	-
	Kolosa Elek ifj.		-	Velemér	-	Tedej	-
	Kolosa Elekné		-	Velemér	-	Tedej	-
73.	Tóth Edit	7	1953	Velemér	-	Tedej	-
	Tóth Elek		-	Velemér	-	Tedej	-
	Tóth Elek ifj.		-	Velemér	-	Tedej	-
	Tóth Elekné		-	Velemér	-	Tedej	-
	Tóth Emil		-	Velemér	-	Tedej	-
	Tóth János		-	Velemér	-	Tedej	-
	Tóth Jánosné		-	Velemér	-	Tedej	-
74.	Vass János	2	-	Velemér	-	Lászlómajor	-
	Vass Jánosné		-	Velemér	-	Lászlómajor	-
75.	Özv. Zsoldos Gyuláné	1	-	Velemér	-	Lászlómajor	-

4. Melléklet: Deportáltak a Vendvidékről

Család- ok száma	Név	Család- tagok száma	Szüle- tési idő	Lakhely a deportálás előtt	Foglalkozás	Deportálás dátuma, helye	Hazatérés ideje/tartózkodási hely 1956-57-ben
1.	Bartakovics Mária	1	-	Alsószőlők	-	Elep	-
2.	Kovács István	1	-	Alsószőlők	-	-	-
3.	Özv. Petrovics Ödönné	1	-	Alsószőlők	-	-	-
4.	Pintér Ferenc id.	9	-	Alsószőlők	-	Elep	-
	Pintér Ferencné		-	Alsószőlők	-	Elep	-
	Pintér Éva		-	Alsószőlők	-	Elep	-
	Pintér Ferencné ifj.		-	Alsószőlők	-	Elep	-
	Pintér Ferenc ifj.		-	Alsószőlők	-	Elep	-
	Pintér Ferenc legifj.		-	Alsószőlők	-	Elep	-
	Pintér Hedvig		-	Alsószőlők	-	Elep	-
	Pintér János		-	Alsószőlők	-	Elep	-
	Pintér Marianna		-	Alsószőlők	-	Elep	-
5.	Reinik Alajos	2	-	Alsószőlők	postavezető	Lászlómajor	-
	Reinik Alajosné		-	Alsószőlők	-	Lászlómajor	-
6.	Schweitzer Adolf	3	-	Alsószőlők	-	Kónya	-
7.	Traiber József	5	-	Alsószőlők	-	Kónya	-
8.	Bánfy István	2	-	Apátistvánfalva	boltvezető	1951. 12. 6. Tedej	Zalaegerszeg
	Bánfy Istvánné		-	Apátistvánfalva	háztartás- beli	1951. dec. 6. Tedej	Zalaegerszeg
9.	Császár János	5	-	Apátistvánfalva	földműves	1952. 05. 29. Lászlómajor	1953
	Császár János ifj.		-	Apátistvánfalva	földműves	1952. 05. 29. Lászlómajor	1953
	Császár Jánosné		-	Apátistvánfalva	-	1952. 05. 29. Lászlómajor	1953
	Császár Jánosné ifj.		-	Apátistvánfalva	-	1952. 05. 29. Lászlómajor	1953
	Császár Magdolna		-	Apátistvánfalva	-	1952. 05. 29. Lászlómajor	1953
10.	Gaál István	7	-	Apátistvánfalva	földműves	Lászlómajor	-
	Gaál Ilona		-	Apátistvánfalva	-	Lászlómajor	-
	Gaál Irén		-	Apátistvánfalva	-	Lászlómajor	-
	Gaál Irma		-	Apátistvánfalva	-	Lászlómajor	-
	Gaál Istvánné		-	Apátistvánfalva	-	Lászlómajor	-
	Gaál Iván		-	Apátistvánfalva	-	Lászlómajor	-
	Gaál Mária		-	Apátistvánfalva	földműves	Lászlómajor	-
11.	Koszár István	2	-	Apátistvánfalva	földműves	1950	-
	Koszár Istvánné		-	Apátistvánfalva	-	-	-
12.	Markovits Lajos	1	-	Apátistvánfalva	pap	-	-
13.	Németh István	4	-	Apátistvánfalva	földműves	1952. Lászlómajor	-
	Németh Istvánné		-	Apátistvánfalva	-	Lászlómajor	-
	Németh Anna		-	Apátistvánfalva	-	Lászlómajor	-
	Németh Jenő		-	Apátistvánfalva	-	Lászlómajor	-
14.	Orbán Kálmán	5	-	Apátistvánfalva	Földműves	1952. Lászlómajor	-
	Orbán Kálmánné		-	Apátistvánfalva	-	Lászlómajor	-
	Orbán Berta		-	Apátistvánfalva	-	Lászlómajor	-
	Orbán Teréz		-	Apátistvánfalva	-	Lászlómajor	-

	Orbán Vendel		-	Apátistvánfalva	segéd- munkás	Lászlómajor	-
15.	Sömenek Károly	9	-	Apátistvánfalva	földműves	1952. Lászlómajor	-
	Sömenek Károlyné		-	Apátistvánfalva	-	Lászlómajor	-
	Sömenek József		-	Apátistvánfalva	-	Lászlómajor	-
	Sömenek Anna		-	Apátistvánfalva	-	Lászlómajor	--
	Sömenek Károly ifj.		-	Apátistvánfalva	-	Lászlómajor	-
	Sömenek Irén		-	Apátistvánfalva	-	Lászlómajor	-
	Sömenek Magdolna		-	Apátistvánfalva	-	Lászlómajor	-
	Sömenek Margit		-	Apátistvánfalva	-	Lászlómajor	-
	Sömenek Imre ²⁰⁴		-	Apátistvánfalva	gyermek	Lászlómajor	-
16.	Szocsics János	3	-	Apátistvánfalva	földműves	1952. Lászlómajor	-
	Szocsics Jánosné		-	Apátistvánfalva	-	Lászlómajor	-
	Szocsics Mária		-	Apátistvánfalva	-	Lászlómajor	-
17.	Talabér Károly		-	Apátistvánfalva	munkás	1951. 12. 6. Tedej	Zalaegerszeg
	Talabér Károlyné		-	Apátistvánfalva	háztartás- beli	Tedej	Zalaegerszeg
	Talabér Zoltán		-	Apátistvánfalva	tanuló	Tedej	Zalaegerszeg
18.	Závecz József	5	-	Apátistvánfalva	földműves	1952. Lászlómajor	-
	Závecz Józsefné		-	Apátistvánfalva	-	Lászlómajor	-
	Závecz Magdolna		-	Apátistvánfalva	-	Lászlómajor	-
	Závecz Mátyás		-	Apátistvánfalva	-	Lászlómajor	-
	Závecz János		-	Apátistvánfalva	földműves	1952. Lászlómajor	-
19.	Cserpnyák János	3	-	Felsőszőlők	-	Tizsaszentimre	-
	Cserpnyák Jánosné		-	Felsőszőlők	-	Tizsaszentimre	-
	Cserpnyák Károly		-	Felsőszőlők	-	Tizsaszentimre	-
20.	Csuk István	4	-	Felsőszőlők	földműves	Lászlómajor	-
	Csuk Istvánné		-	Felsőszőlők	-	Lászlómajor	-
	Csuk Anna		-	Felsőszőlők	-	Lászlómajor	-
	Csuk Veronika		-	Felsőszőlők	-	Lászlómajor	-
21.	Gáspár János	7	1899.	Felsőszőlők	Iskolaszolga	1951. 12. 6. Tedej	Badacsonyörs
22.	Horváth Gyula	1	-	Felsőszőlők	-	1951. 05.	-
23.	Horváth Márton	2	-	Felsőszőlők	földműves	Lászlómajor	-
	Horváth Mártonné		-	Felsőszőlők	-	Lászlómajor	-
24.	Horváth Vendel	3	-	Felsőszőlők	-	Kónya	-
	Horváth Vendelné (sz. Sulics Ilona)		-		-	Kónya	-
25.	Krajczár Ágoston	4	-	Felsőszőlők	földműves	Lászlómajor	-
	Krajczár Ágostonné		-	Felsőszőlők	-	Lászlómajor	-
	Krajczár Anna		-	Felsőszőlők	-	Lászlómajor	-
	Krajczár Zsuzsanna		-	Felsőszőlők	-	Lászlómajor	-
26.	Kühár János	1	-	Felsőszőlők	pap	Izsákfa	-
27.	Majczán István	5	-	Felsőszőlők	-	Kónya	-

²⁰⁴ A deportálás ideje alatt született.

28.	Mészáros Sándor	2	-	Felsőszőlnök	földműves	Lászlómajor	-
	Mészáros Sándorné		-	Felsőszőlnök	-	Lászlómajor	-
29.	Ropos József	6	1882	Felsőszőlnök	-	1952. 05. Tiszaszentimre	-
	Ropos Józsefné ²⁰⁵		-		-	1952. 05. Tiszaszentimre	-
	Ifj. Ropos József		1914		-	1952. 05. Tiszaszentimre	-
	Ifj. Ropos Józsefné (sz. Horváth Mária)		1921		-	1952. 05. Tiszaszentimre	-
	Ropos Veronika		1948		-	1952.05. Tiszaszentimre	-
	Ropos Erzébet		1954 ²⁰⁶		-	1952.05. Tiszaszentimre	-
30.	Ropos Ferenc	2	1880		-	1951. 12. 6. Tedej	Ostffiasszonyfa
	Ropos Ferencné (sz. Grebenár Mária)		1880	Felsőszőlnök	-	1951. 12. 6. Tedej	Ostffiasszonyfa
31.	Özv. Serfecz Istvánné (sz. Serfecz Anna)	7	1881	Felsőszőlnök	-	1952. 05. 29. Tiszaszentimre	Izsákfa
	Serfecz István		1915		-	1952. 05. 29. Tiszaszentimre	Izsákfa
	Serfecz Istvánné (sz. Cserpnyák Mária)		1921		-	1952. 05. 29. Tiszaszentimre	Izsákfa
	Serfecz Hilda		1941		-	1952. 05. 29. Tiszaszentimre	Izsákfa
	Serfecz László		1944		-	1952. 05. 29. Tiszaszentimre	Izsákfa
	Serfecz Mária		-		-	1952. 05. 29. Tiszaszentimre	Izsákfa
	Serfecz Erzsébet ²⁰⁷		1952		-	1952. 05. 29. Tiszaszentimre	Izsákfa
32.	Serfecz Péter	5	-	Felsőszőlnök	-	Kónya	-
33.	Szeywerth József (?)	5	-	Felsőszőlnök	-	Kónya	-
34.	Skaper Márton	1	-	Felsőszőlnök	-	Lászlómajor	-
35.	Sömedics mama	4	-	Felsőszőlnök	-	Tedej	-
	Sömedics papa		-	Felsőszőlnök	-	Tedej	-
	Sömedics Emma		-	Felsőszőlnök	-	Tedej	-
	Sömedics Mária		-	Felsőszőlnök	-	Tedej	-
36.	Steinmetz Jánosné özv.	1	1885	Felsőszőlnök	-	1952.05. Lászlómajor	-
37.	Szamosvölgyi Károly †1951. dec. 25.	4	-	Felsőszőlnök	jegyző	1951. 12.5. Tedej	-
	Szamosvölgyi Károlyné (sz. Kondor Ágnes)		-	Felsőszőlnök	-	Tedej	Vép
	Szamosvölgyi Károly ifj.		-	Felsőszőlnök	tanító	Tedej	Vép

²⁰⁵ Tiszentimrén halt meg. Csak ő, idős korára való tekintettel a család többi tagja nem térhetett vissza. VaML XXIII. Szentgotthárdi Járási Tanács VB iratok 301/d/19.d. 289-38/1957

²⁰⁶ A deportálás után született.

²⁰⁷ Karcagon született,, miután a családot deportálták. VaML XXIII. Szentgotthárdi Járási Tanács VB iratok 301/d/19.d. 289-35/1957

	Szamosvölgyi Elemér		-	Felsőszölnök	-	Tedej	Vép
38.	Törk György	2	-	Felsőszölnök	-	1951	-
	Törk Györgyné (sz. Bajzek Rozália)		-		-	1951	-
39.	Závecz György	1	-	Felsőszölnök	-	1950. 08. 16. Tedej	1955-ig Pápa, utána haza
40.	Özv. Bajzek Istvánné	3	-	Kétvölgy	-	1952. 05.	Szentgotthárd
	Bajzek Anna		-		-	1952. 05.	Szentgotthárd
	Bajzek József		-		-	1952. 05.	Szentgotthárd
41.	Császár János	2	-	Kétvölgy	-	Kónya	1957
42.	Cserpnyák Mihályné	4	1882	Kétvölgy	-	1951.	-
43.	Gyécsek János	7	-	Kétvölgy	-	1952. 05. 29. Tizzaszentimre	Vép
	Gyécsek Jánosné		-	Kétvölgy	-	1952. 05. 29. Tizzaszentimre	Vép
	Gyécsek Hilda		-	Kétvölgy	-	1952. május 29. Tizzaszentimre	Vép
	Gyécsek József		-	Kétvölgy	-	1952. 05. 29. Tizzaszentimre	Vép
	Gyécsek Mária		-	Kétvölgy	-	1952. 05.29. Tizzaszentimre	Vép
	Gyécsek Vendel		-	Kétvölgy	-	1952. 05. 29. Tizzaszentimre	Vép
	Gyécsek Ferenc		-	Kétvölgy	-	1952. 05. 29. Tizzaszentimre	Vép
44.	Kovács Istvánné	4	-	Kétvölgy	-	1952. Lászlómajor	1956
	Kovács Magdolna		-	Kétvölgy	-	1952. Lászlómajor	1956
	Kovács Margit		-	Kétvölgy	-	1952. Lászlómajor	1956
	Kovács József		-	Kétvölgy	-	1952. Lászlómajor	1956
45.	Kovács József	1	-	Kétvölgy	-	1950. 06.	1956
46.	Köles József	1	-	Kétvölgy	-	-	-
47.	Lammer Andrásné	1	-	Kétvölgy	-	Tedej	-
48.	Majczán Ferenc	1	-	Kétvölgy	-	Kónya	-
49.	Pintér József	2	-	Kétvölgy	-	Kónya	-
	Pintér Józsefné (sz. Bauer Gizella)		-		-	Kónya	-
50.	Pintér Vendelné (sz. Császár Anna)	1	-	Kétvölgy	-	1951	-
51.	Serfecz Péter	4	-	Kétvölgy	-	1950.06. 20.	-
	Serfecz József		1932		-	1950.06. 20.	-
	Serfecz Péter		-		-	1950.06. 20.	-
52	Sömenek Vendel	1	-	Kétvölgy	-	Lászlómajor	-
53.	Sulics József	2	-	Kétvölgy	-	Lászlómajor	-
	Sulics Józsefné (sz. Talabér Mária)		-		-	Lászlómajor	-
54.	Sulics Istvánné	1	-	Kétvölgy	-	-	
55.	Trajber József	5	1896	Kétvölgy	-	1950	1956 Addig péterfa
56.	Wachter István	4	1904	Kétvölgy	-	1951. 12. 6 Tedej	Rábahídvég

	Wachter Istvánné (sz. Dancsecz Anna)		1910		-	1951. 12. 6 Tedej	Rábahídvég
	Wachter Mária		1937		-	1951. 12. 6 Tedej	Rábahídvég
	Wachter István		1941		-	1951. 12. 6 Tedej	Rábahídvég
57.	Cser Jenő	5	-	Orfalu	-	1950	-
	Cser Jenőné		-		-	1950	-
58.	Doncsecz Ferenc	1	-	Orfalu	-	-	-
59.	Gáspár Ferenc	2	-	Orfalu	Földműves	1951	-
	Gáspár Ferencné		-	Orfalu	-	1951	-
60.	Konkolics István	3	-	Orfalu	-	1952. 05. 29. Tiszaszentimre	-
	Konkolics Istvánné		-	Orfalu	-	1952. 05. 29. Tiszaszentimre	-
	Konkolics Anna		-	Orfalu	-	1952. 05. 29. Tiszaszentimre	-
61.	Koszár József	2	-	Orfalu	-	1951	-
	Koszár Józsefné (sz. Lázár Anna)		-	Orfalu	-	1951	-
62.	Talabér István	4	-	Orfalu	-	-	-
63.	Wachter Izidor	4	-	Orfalu	-	Tedej	-
	Wachter Izidorné		-	Orfalu	-	Tedej	-
	Wachter gyermek 1		-	Orfalu	-	Tedej	-
	Wachter gyermek 2		-	Orfalu	-	Tedej	-
64.	Zétek János	1	-	Orfalu	földműves	1951.	-
65.	Bedics József	2	-	Rábatótfalu	-	1952. 05. Tiszaszentimre	-
	Bedics Józsefné (sz. Lang Terézia)		-		-	1952. május Tiszaszentimre	-
66.	Bodits Mária	2	-	Rábatótfalu	-	Lászlómajor	-
	Bodits Józsefné		-	Rábatótfalu	-	Lászlómajor	-
67.	Küplen Kálmán	1	-	Rábatótfalu	fuváros	1952	1956: Zomba
68.	Majczán István		1904	Rábatótfalu	-	1950. 06. 23.	-
69.	Soós Ernőné (sz. Küplen Etel)		-	Rábatótfalu	-	-	1956: Zomba
70.	Talabér Mária		-	Rábatótfalu	-	1951.05.	1954
71.	Bajzek Ferencné	5	-	Szakonyfalu	-	1952. Lászlómajor	-
	Bajzek József		-	Szakonyfalu	-	Lászlómajor	1956
	Bajzek Júlia		-	Szakonyfalu	-	Lászlómajor	-
	Bajzek Károly		-	Szakonyfalu	-	Lászlómajor	-
	Bajzek Rezső		-	Szakonyfalu	-	Lászlómajor	-
72.	Bajzek Gyula	5	1892	Szakonyfalu	-	1952. 05. 29.	-
73.	Csuk Ferencné	2	-	Szakonyfalu	háztartás- beli	Tedej	-
	Csuk Teréz		-	Szakonyfalu	-	Tedej	-
74.	Hirnök Józsefné		-	Szakonyfalu	-	Tedej	-
75.	Majczán Ferenc ²⁰⁸	1	-	Szakonyfalu	-	1950. 06. 23.	-
76.	Sömedics Imre ²⁰⁹	1	-	Szakonyfalu	-	1952	-
77.	Takács József	4	-	Szakonyfalu	földműves	Lászlómajor	-
	Takács Józsefné		-	Szakonyfalu	-	Lászlómajor	-

²⁰⁸ A kuláklisák szerint 1951-ben disszidált.

²⁰⁹ A kuláklisák szerint 1951-ben disszidált.

	Takács Margit		-	Szakonyfalu	-	Lászlómajor	-
	Takács Márta		-	Szakonyfalu	-	Lászlómajor	-
78.	Windisch József	2	-	Szakonyfalu	földműves	1952.05.29. Lászlómajor	-
	Windisch Józsefné		-	Szakonyfalu	-	1952.05.29. Lászlómajor	-
79.	Zámodics Ferencné	1	-	Szakonyfalu	-	Lászlómajor	-

5. Melléklet: Képek, dokumentumok

1. kép: Cséplés, Kónya.

2. kép: Cséplés, Kónya.

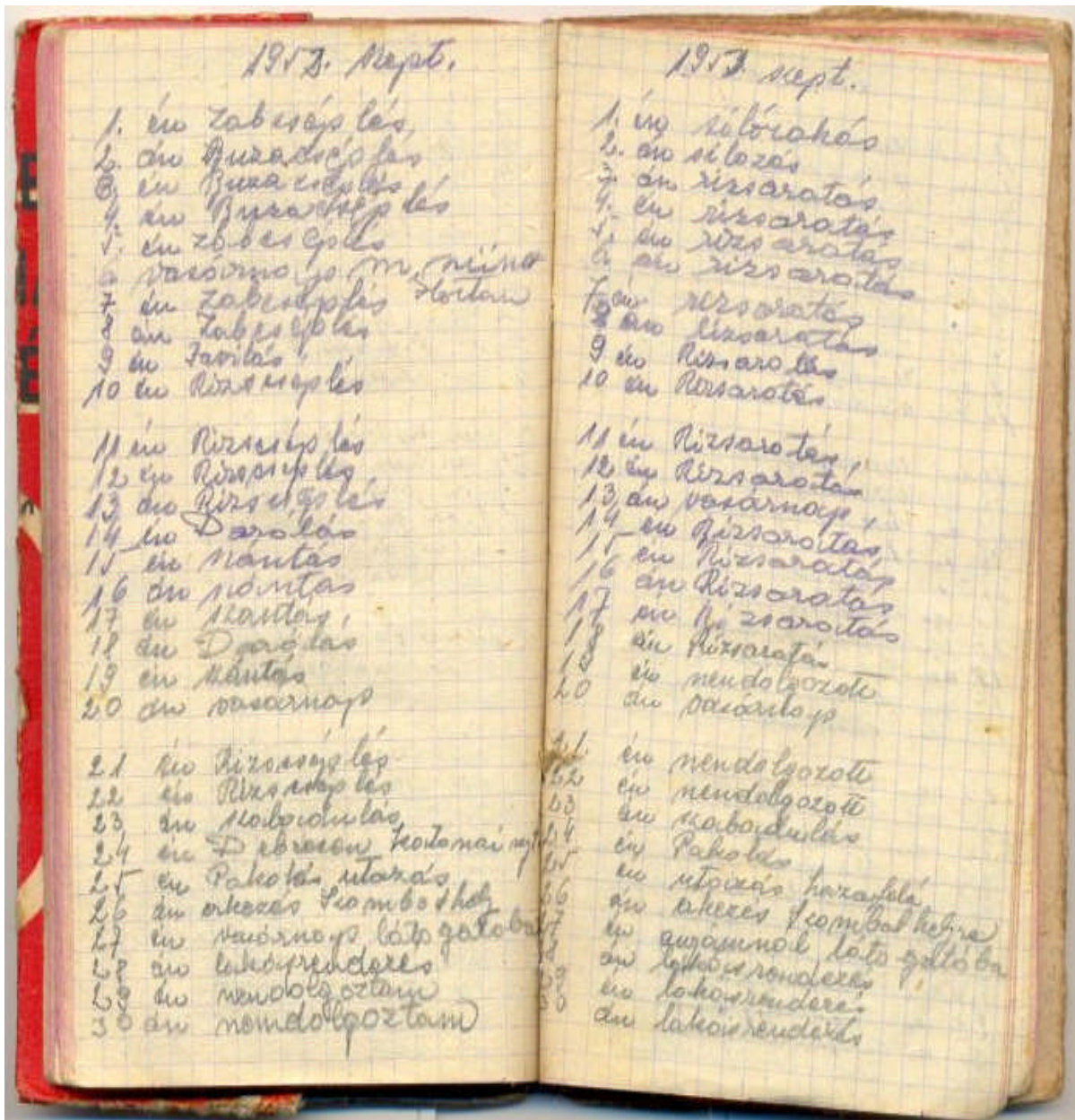
3. kép: Aratás, Kónya.

4.kép: Aratás, Kónya.

5. kép: Munka után, Kónya.

6. kép: Császár János feljegyzései a végzett munkáról.

7 - 8. kép : Képeslap Felsőszőlőkről

